

LEGIONÁŘSKÝ

2&3/2019

Směr

100. výročí úmrtí
M. R. Štefánika

Legionářské poutě
do Francie a Ruska

Památka padlých
ve válce o Slovensko

Z činnosti jednot
Čs. obce legionářské

MUZEUM LEGIÍ

ČESKOSLOVENSKÝCH

SOKOLSKÁ 33 (VSTUP Z ULICE JEČNÁ), PRAHA 2
OTEVRĚNO: ÚTERÝ - PÁTEK 9:00 - 18:00
VSTUP ZDARMA

legie100.com/muzeum
tel.: 770 178 778

SLOVO PŘEDSEDY

Slovo předsedy ČsOL	2
---------------------------	---

VÁLEČNÍ VETERÁNI

80. výročí okupace	3
Účastníci setkání si připomněli bitvu o Británii.....	4
77. výročí vyhlazení osady Ležáky	5
Vzpomínka na bratra Tomáše Sedláčka, čestného předsedu ČsOL.....	5

VZPOMÍNKA

Vzpomínka na Vasilii Voborčukovou	6
Odešel válečný veterán Petr Beck.....	6
Odešel čestný předseda Novojičínské jednoty br. mjr. v. v. Rostislav Stehlík	7
Zemřel válečný veterán br. Alois Dubec.....	7
Dotlouklo statečné srdce... ..	8-9

LEGIE 100

Pouť do Francie	10-16
Darney	17
Putování po Uralu.....	18-35

Zavraždění carské rodiny	36-39
Jekatěrinburg	40-43
Slovensko	44-55

K 100. výročí
tragické smrti generála
Milana Rastislava Štefánika.....

Chochlovka 2019	60-61
Legionáři jsou Pecka!	62-63
Stočtyřletý dělostřelecký stařík se vrací zpět do Čech ..	64-65
Hodností nejvyšší čs. legionář padlý v boji	66

STALO SE

Vzpomínková pouť Ostravsko-opavská operace 2019.....	67-69
Oheň (bez) naděje 2019	70-71

Legionáři na Šumavování ve Zdíkově	72
Bahna 2019.....	73

ČINNOST JEDNOT

Připomínka hrdinství vojáků z Czajánkových kasáren.....	74
80. výročí německé okupace Čech, Moravy a Slezska ...	74-75
80 let poté.....	75
Milevské branné závody 2019	76
XVI. setkání pyrotechniků s mezinárodní účastí INMEP 2019	77
Pochod po stopách krále Šumavy 2019	77
Nová pamětní deska ruskému legionáři	78
Trvalá vzpomínka na plavského rodáka	78
Pocty československým bojovníkům v zemi galského kohouta	79
Vojenský den 2019 – Skanzen Strážnice	80

Syn lékaře, který zachránil umírajícího partyzána, navštívil pamětnici Helenu Steblovou.....	81
Správa z VIII. ročníka cykloprejazu Hodonín-Košariská 2019	82
Vzpomínková akce k 100. výročí úmrtí legionáře Jaromíra Kašpárka.....	83
Vzpomínkové setkání u příležitosti 75. výročí hromadné popravy příslušníků odbojové skupiny SOS.....	84
Sedmý Legionářský marš v Těšínských Beskydech měl rekordní účast.....	85-86
Pietní akt za Jana Čapka v Orlové.....	87
Pamětní deska MUDr. Zdeňku Čápkovi	87

HISTORIE

Mohelnicko, Tachovsko, Chomutovsko a rakouský Mauthausen – připomněli jsme tisíce obětí pochodů smrti	88-89
Příběh Larischovy vily II.....	90-92
Plukovník Jiří Pavlič, dokský občan, který prošel gulagem	93

POZVÁNKY A INFORMACE

Prapory jednot Československé obce legionářské	94-95
Zveme vás	96
Členské kravaty ČsOL k dostání již na letošním sněmu.....	96

SLOVO PŘEDSEDY

Československé obce legionářské

*Vážené sestry a bratři,
milí čtenáři Legionářského směru,*

rok se přehoupl do své druhé poloviny a jsem moc rád, že mohu konstatovat, že i v letošním roce se Československé obci legionářské daří naplňovat všechny stanovené cíle, které jsme si na jednání Republikového výboru odsouhlasili. Již nyní vám mohu oznámit, že se nám podařilo získat veškeré plánované finanční prostředky, které jsem slíbil pro zdárnou realizaci naší činnosti. Nyní je na vás naplánované akce a projekty zrealizovat, dokončit a zdárně vyúčtovat a to i za situace, kdy nás na konci září čeká jednání republikového sněmu. Nesmíme polevit, ale naopak musíme dál pracovat v plném nasazení, neboť jinak to ani nejde.

Je za námi horké léto, vyplněné jednáním členských schůzí v jednotách po celé republice. Po rozpačitých jarních schůzích je situace naprosto odlišná. Velice mě těší, že ve většině jednot schůze proběhly v naprostém klidu a pořádku včetně veškeré administrativní činnosti s tím spojené. Pouze v několika málo případech došlo k drobným pochybením, které nyní náš sekretariát spolu s přípravnými komisemi a dotčenými jednotami napravují. Předsedům jednot, ale i všem členům, kteří se na zdárném průběhu schůzí podíleli, moc děkuji. Potěšila mě i účast na druhých členských schůzích, která dokonce překonala účast na schůzích jarních. I díky vašemu příspěví v současné době finišují přípravy na sněm.

Na sněm přichází Československá obec legionářská jako ekonomicky silná organizace, jež účelně a cílevědomě realizuje své dlouhodobé cíle a projekty, a to jak v oblasti sociální, tak i v oblasti uchovávání historických tradic. Od minulého sněmu se nám podařilo posílit celospolečenský kredit naší organizace jako spolku, který pečuje o odkaz československých legionářů, vojáků v zahraničí, účastníků domácích odbojů a příslušníků zahraničních válečných a mírových misí naší novodobé historie. Díky úspěšné realizaci našich dlouhodobých projektů dosáhla společenská úloha Československé obce legionářské vrcholu ve své dosavadní novodobé historii. To vše by ale nebylo možné bez vás, aktivních členů obce. Naše řídicí struktury dokáží připravit podmínky pro realizaci projektů a akcí, ale jen díky široké členské základně pracuje náš spolek po celém území naší republiky, ba dokonce i v zahraničí. Je pro nás důležité, že se v uplynulém období naše členská základna držela na ustáleném počtu a v posledním roce dokonce dochází k jejímu rozšiřování. Jsem též moc rád, že vám mohu již

nyní oznámit, že se nám podařilo zajistit financování našich dvou klíčových projektů – Péče ČsOL o válečné veterány a Zámček Pardubice na nadcházející 3 roky, což je velmi důležitý faktor pro stabilitu a další činnost obce v nadcházejícím sněmovém období.

Bylo mi ctí stát v uplynulých letech v čele Československé obce legionářské a vám všem, bratři a sestry, chci touto cestou poděkovat za nezištnou a dobrovolnou práci pro naši organizaci. Pokud od vás dostanu důvěru vést Československou obec legionářskou i v následujícím období, slibuji, že budu dál pokračovat v nastaveném kurzu a budu se snažit o další posílení jejího významu a kreditu. Těším se na shledání s delegáty vašich jednot na nadcházejícím jednání sněmu.

V hluboké úctě

plk. v zál. MUDr. Pavel Budinský, Ph.D., MBA

80. výročí okupace

text br. Jiří Filip
foto ses. Marcela Ludvíková

Za velkého zájmu médií pořádala Československá obec legionářská s podporou Ministerstva obrany ČR každoroční pietní akt u sochy T. G. Masaryka na Hradčanském náměstí v Praze u příležitosti kulatého výročí okupace zbytku Českých zemí nacistickým Německem. Vzpomínky se spolu s válečnými veterány a členy ČsOL účastnili i mnozí vysocí představitelé veřejného života a Armády ČR.

Předseda ČsOL br. Pavel Budinský tak mohl před začátkem programu přivítat předsedu Poslanecké sněmovny PČR Radka Vondráčka, místopředsedkyni Senátu PČR Miluši Horskou, primátora hlavního města Prahy Zdeňka Hříba, velitele Vzdušných sil AČR genmjr. Petra Hromka, ale také velvyslance SRN v Praze J. E. Christopa Isranga a 3. tajemníka Velvyslanectví SR v Praze Romana Lajčiaka.

Z úst vzácných hostů zazněly po položení květinových darů k soše T. G. Masaryka proslovy, předseda Poslanecké sněmovny PČR Radek Vondráček ve svém projevu řekl: „15. březen 1939 byl skutečně přelomovým dnem v moderních dějinách naší země, pro Evropu i celý svět. Německo zahájilo vojenskou expanzi poprvé na území neobývaném Němci. Přestalo hrát „hru na konferenci“, jakou byla Mnichovská. 15. březen 1939 znamená konec tzv. druhé republiky.“

Poučením budiž, že jejímu přežití nepomohla ani vazalská politická orientace na Říši, ani naprosté zavržení odkazu masarykovské první republiky, demokracie a jejích představitelů.“

Místopředsedkyně Senátu PČR Miluše Horská řekla, že je důležité si dobu připomínat věrohodně a stejně tak ji interpretovat. Totalita má podle ní různé barvy, a to i dnes. „Vedeme boj s autoritářskými choutkami některých v naší společnosti. Je to jiný boj než ten frontový a viditelný, je rafinovaný a plíživý. Pravda se různě přetáčí a posouvá do oblasti dezinformací a vedou se nevybíravé verbální útoky na některé naše instituce a jedince,“ řekla.

„České země byly první na řadě a pocitily, co to znamená vláda panské rasy,“ prohlásil pražský primátor Hřib. „Jsme povinni nejen střežit odkaz hrdinů, ale sami hájit demokracii a svobodu,“ řekl v závěrečném projevu předseda Československé obce legionářské Pavel Budinský. ■

Účastníci setkání si připomněli bitvu o Británii

br. Miroslav Šindelář, MO ČR

V budově Ministerstva obrany Na Valech se 10. července konalo slavnostní setkání představitelů resortu s válečnými veterány a vojenskou veřejností u příležitosti 79. výročí bitvy o Británii.

Organizátoři, kterými byla Československá obec legionářská a Ministerstvo obrany ČR, na setkání přivítali předsedu Senátu Parlamentu ČR Jaroslava Kubera, velvyslance Slovenské republiky v Praze Petera Weissse a řadu dalších čestných hostů. Za resort obrany se zúčastnili ředitel Vojenského historického ústavu plukovník gšt. Aleš Knížek a velitel Vzdušných sil AČR generálmajor Petr Hromek. Vedení Československé obce legionářské zastupoval na setkání člen Předsednictva Republikového výboru ČsOL br. Jiří Vlasák. Mezi nejváženější hosty ale patřil, v sále jediný příslušník RAF, radista Tomáš Lom.

Předseda Senátu Jaroslav Kubera podtrhl, že je velmi důležité si události bojů za naši svobodu neustále připomínat a vzdávat úctu i vděk těm, kteří se o život v míru zasloužili.

Plukovník Aleš Knížek pozdravil účastníky jménem ministra obrany a v projevu uvedl: „Smutnou skutečností bylo, že ačkoliv na naše piloty Britové a západní spojenci vždy pohlíželi s úctou, ve své vlasti se brzy stali trnem v oku. Přesněji řečeno vadili představitelům komunistického režimu. Letecké hrdiny, kteří včas nestačili emigrovat, tak čekaly dlouholetá vězení, tábory nucené práce a v lepším případě jen ponížení. Zasloužených vavříků se dočkaly jen necelé dvě stovky československých pilotů RAF, kteří se dožili Sametové revoluce.“

Generál Petr Hromek připomněl hrdinství československých letců. „Královskému letectvu se za vydatné pomoci československých a dalších zahraničních letců z okupovaných zemí podařilo ubránit Velkou Británii před německou invazí. Bitva stála životy i mnoho Čechoslováků, kteří bojovali jak za Anglii, tak svou vlast,“ zdůraznil generál Hromek v projevu a ujistil přítomné, že tradice československých válečných letců nese dnešní generace příslušníků Vzdušných sil AČR.

To, že se českoslovenští letci mohli zapojit do vzdušných bojů nad kanálem La Manche, byla bezesporu zásluha tehdejšího brigádního generála Karla Janouška.

V době, kdy s britskou stranou dojednával brigádní generál Karel Janoušek zařazení čs. letců do svazku Britského královského letectva (RAF), nebyla ještě uznána československá vláda, a tudíž nebyly konstituovány ani československé vládní orgány a hrozilo nebezpečí z prodlení. Velká Británie se ocitla ve smrtelném ohrožení a pomoc vycvičených a zkušených letců nezbytně potřebovala. Zůstává proto Janouškovou historickou zásluhou, že českoslovenští letci mohli v poměrně vysokém počtu zasáhnout do bitvy o Británii, a to v řadách svých národních jednotek – byť podřízených RAF. Z národů okupované Evropy se totéž tehdy podařilo jen podstatně početnějším Polákům. ■

77. výročí vyhlazení osady Ležáky

Letošní vzpomínka na zavražděné obyvatele z Ležáků se uskutečnila 23. června, hlavní program dne začal v 10.00 hod. kladením věnců delegacemi u pomníku „Kniha obětí“. Po přečtení jmen zavražděných obyvatel z Ležáků se ujala slova ředitelka Památníku Lidice Martina Lehmannová, která přivítala hosty. Hlavní projev přednesl předseda vlády Andrej Babiš. Závěrečné slovo patřilo předsedovi ČsOL br. Pavlu Budinskému, který vztáhl tragický osud Ležáků k dnešku: „Za druhé světové války potkal stejný osud stovky a stovky dalších obcí. Bohužel, s koncem války tato odporná praxe neskončila. A to ani pro dobu nejnovější...“

Nemají pravdu ti, kteří tvrdí, že nás to nemá zajímat a máme se starat jen o své problémy u nás doma. Vždyť před oněmi 77 lety byl s našimi Lidicemi a Ležáky solidární celý svět. Podporu, kterou dal svět nám, dlužíme my světu.“

V průběhu pietní vzpomínky vystoupil dětský pěvecký sbor Zvoneček Slatiňany a poté byl zapálen Oheň (bez) naděje. Celou akci v 11.30 hod. ukončil seskok parašutistů do prostoru u mohyly.

Hold přijela vzdát celá škála významných hostů od politických činitelů včetně ministra obrany Lubomíra Metnara až po velvyslance z Francie, Velké Británie, Palestiny a dalších. Na pietní vzpomínku dorazil primátor města Pardubice Martin Charvát nebo ředitel Památníku Terežín Jan Roubínek. V neposlední řadě všemu přihlížely přeživší děti, Jarmila Doležalová pamatující ležáckou tragédií a Pavel Horešovský a Jiří Pitín dotčení brutální perzekucí v Lidicích. ■

Vzpomínka na bratra Tomáše Sedláčka, čestného předsedu ČsOL

br. Petr Tolar

Památku čestného předsedy Československé obce legionářské, bratra armádního generála v. v. Tomáše Sedláčka, uctili zástupci ČsOL a Posádkového velitelství Praha u jeho hrobu v Lázních Toušev ve čtvrtek 29. srpna 2019. Bratr Sedláček se po obnově ČsOL v roce 1992 jako první postavil do jejího člena ve funkci předsedy.

Narodil se 8. ledna 1918 ve Vídni. Byl aktivním důstojníkem československé meziválečné armády a po okupaci odešel roku 1940 do zahraničí, aby se zapojil do vojenského odboje proti nacismu. Nejprve do Francie, později do Velké Británie, kde sloužil u dělostřeleckých jednotek až do léta 1944, kdy byl převelen k československé armádě na půdě Sovětského svazu. Jako náčelník štábu dělostřelectva 2. čs. paradesantní brigády se zúčastnil Slovenského národního povstání a bojů na Dukle. Zimu prožil ve slovenských horách a na jaře 1945 se připojil k rumunským jednotkám při osvobození Československa. Po skončení války dál sloužil v československé armádě v hodnosti majora dělostřelectva. V únoru 1951 byl zatčen, následně mučen a ve vykonstruovaném procesu odsouzen na doživotí. Později mu byl trest snížen na 25 let odnětí svobody. Propuštěn byl na amnestii v roce 1960. Rehabilitován byl až po listopadu 1989 a již od roku 1991 se energicky zasadil o obnovu Československé obce legionářské.

Jako její předseda a později čestný předseda se osobně zasadil o navrácení její prestiže a společenského postavení. Bratr Sedláček zemřel 27. srpna 2012. Poslední rozloučení se konalo v Národním památníku na Vítkově za přítomnosti prezidenta republiky a dalších vysokých ústavních a armádních představitelů. ■

Vzpomínka na VASILII VOROBČUKOVOU

br. Jan Hnělička
Jednota ČsOL v Liberci

Ve věku nedožitých 97 let zemřela dne 6. března 2019 bývalá příslušnice 1. čs. armádního sboru v SSSR Vasilija Vorobčuková, jež byla současně poslední druhoválečnou veteránkou v řadách liberecké jednoty. Vasilija Vorobčuková pocházela z Podkarpatské Rusi, kde se narodila 7. května 1922 v obci Jasiňa. V téměř místě prožila i své mládí a roku 1939 se provdala za Jiřího Vorobčuka, s nímž o rok později uprchla před maďarským útlakem do Sovětského svazu. Mladí manželé byli záhy nato zatčeni sovětskými policejními orgány a za nelegální přechod hranic odsouzeni ke třem letům vězení. Na dlouhou dobu se pak jejich cesty rozešly a oba přežívali v různých sovětských gulazích. Teprve v roce 1943 se

mohla Vasilija Vorobčuková přihlásit do čs. zahraniční armády v SSSR, avšak pro vážnou podvýživu musela ještě řadu měsíců čekat, než se plně uzdravila a byla schopna odvodu. Dne 9. srpna 1944 se pak v Kamenci Podolském stala příslušnicí zahraniční armády, vzápětí prodělala intenzivní výcvik v Sadaguře a byla přidělena ke spojovací rotě 1. čs. samostatné brigády. Jako radistka prodělala následné těžké boje při Karpatsko-dukelské operaci i osvobození Slovenska a Moravy. Po skončení druhé světové války se společně se svým manželem, s nímž se opět shledala v armádních řadách, usídlila na severu Čech ve Stráži pod Ralskem. Zde nejprve hospodařili jako soukromí zemědělci a později Vasilija Vorobčuková pracovala jako prodavačka v obchodě a nakonec v pivnici. Ve Stráži pod Ralskem žila i po manželově úmrtí v roce 1997. ■

Odešel válečný veterán PETR BECK

br. Antonín Zgažar
předseda Jednoty ČsOL v Bruntále
„34. pěšího pluku střelce J. Čapka“

Ve věku nedožitých 92 let nás ve čtvrtek 7. března 2019 navždy opustil válečný veterán br. Petr Beck. Bruntálský rodák, bojovník proti nacismu, čestný občan města Bruntálu a nositel Řádu Tomáše Garrigua Masaryka. Skromný člověk.

Petr Beck se narodil v Bruntále v roce 1927. Maminka Alžběta pocházela ze židovské podnikatelské rodiny z Horního Benešova, tatínek Artur Beck vystudoval medicínu ve Vídni a otevřel si ordinaci v Horním Benešově a poté v Bruntále. Petr a jeho bratr Pavel navštěvovali v Bruntále německou školu. V rodině se mluvilo i česky, s maminkou hlavně německy.

Po mnichovské dohodě se Bruntál stal součástí německé říše a Beckovi se rozhodli Bruntál opustit. Rodina se přestěhovala do lázeňského města – do Rožnova pod Radhoštěm, kde žil bratr Artura Becka. Zde Petr začal chodit do české měšťanské školy. Po vzniku protektorátu Beckovi v Rožnově zůstat nemohli, neboť v roce 1940 přišel zákaz pobytu Židů v lázeňském městě. Beckovi se přestěhovali do Prostějova. Zde se Petr začal učit elektrikářskému řemeslu. Dne 8. července 1942 byla celá rodina odvezena do Terezína. Petr Beck, elektrikářský učeň, byl zařazen na práci do terezínské elektrárny. Její pracovníci nebyli zařazováni do transportů na východ. Petr by byl asi mohl zůstat v Terezíně do konce války, ale přišel poslední transport, který byl vypraven 28. října 1944 do Osvětimi. Do něho byli zařazeni Petrovi rodiče i bratr Pavel. Petr Beck se rozhodl sdílet osud rodiny a dobrovolně se do transportu přihlásil. Když vystupovali v Osvětimi z vlaku, viděl Petr bratra a maminku naposledy. Na rampě poslal Mengele jeho a tatínka napravo, maminku a 13letého bratra vlevo. Tatínek Artur pracoval v lágru jako krejčí a Petr se jako vyučený elektrikář dostal do Elektrokommando. To mělo zvláštní postavení, esesáci elektrikáře potřebovali.

V lednu roku 1945 byl Petr Beck a jeho otec zařazeni do pochodu smrti. Kdo nemohl dál, toho dozorcí zastřelili a nechali ležet. Petr Beck si k jednomu z těchto mrtvých lehl na zem a esesáci nepřišli na to, že žije. Až celý pochod přešel, utekl. Druhý den se dostal k Rudé armádě. Rusové se ho ujali a skončil na 14 dní ve vojenské nemocnici. Poté projevil zájem vstoupit do Československé armády, ale to nebylo možné, a proto vstoupil do Rudé armády. Z ní byl propuštěn v srpnu 1945, když Rusové opouštěli Katovice a vrátili se domů. V Katovicích se opět shledal se svým otcem, který přežil pochod smrti a po válce působil jako lékař v Červeném kříži.

Po návratu do Československa se Artur Beck usadil v Horním Benešově a Petr Beck jezdil jako šofér u pražské obchodní společnosti, která obchodovala s uhlím mezi Prahou a Varšavou. V roce 1945 se oba přestěhovali zpět do Bruntálu. Jeho tatínek pracoval jako praktický lékař do věku 76 let. Petr Beck začal pracovat v obchodě, stal se vedoucím velkoprodějny, kde setrval až do důchodu.

Se svými válečnými zážitky se dlouho Petr neshovával, nemluvil o nich ani se svými dcerami. Změnu v postoji přinesla až sametová revoluce. V 90. letech 20. století se začalo o holocaustu více mluvit a Petr Beck začal pocítovat prolomení společenské bariéry. Sám začal o svých osudech hovořit i na besedách se žáky a studenty.

Petr Beck byl členem Jednoty ČsOL v Bruntále, stal se čestným občanem města Bruntálu a dne 28. října 2017 mu prezident republiky propůjčil řád Tomáše Garrigua Masaryka za vynikající zásluhy o rozvoj demokracie, humanity a lidských práv.

Čest jeho památce!

Odešel čestný předseda Novojičínské jednoty br. mjr. v. v. ROSTISLAV STEHLÍK

S hlubokým zármutkem oznamuji, že dne 27. července 2019 zemřel ve věku 91 let čestný předseda Jednoty ČsOL v Novém Jičíně, veterán druhé světové války mjr. ve výslužbě Rostislav Stehlík. Pohřeb se uskutečnil s vojenskými poctami v pátek 2. srpna ve 14.00 hod. ve Smuteční síni městského hřbitova v Novém Jičíně.

Čest jeho památce.

Rostislav Stehlík se narodil 6. dubna 1928 v obci Ladovka na Volyni. Po absolvování základní školní docházky pracoval v zemědělství se svými rodiči.

Po osvobození Volyně Rudou armádou se společně s otcem, československým legionářem z první světové války, přihlásil do 1. čs. armádního sboru v SSSR a dne 7. září 1944 byl odveden. Po absolvování základního výcviku a výcviku radisty byl umístěn k 5. dělostřeleckému pluku. S tímto plukem se účastnil bojů u Jasla v Polsku. Pak byl přidělen k Náhradnímu pluku v Humenném jako spojka a zajišťoval styk a polní poštu mezi jednotkami až do přední linie.

Po skončení války se s otcem usadili v obci Šenov u Nového Jičína, kde se opět začal věnovat zemědělství. Vystudoval Střední zemědělskou školu s maturitou v Opavě. Pak se věnoval soukromému hospodaření a po kolektivizaci pracoval na Okresní veterinární správě a na Školním zemědělském podniku VŠV v Šenově.

br. Alois Petro
předseda
Jednoty ČsOL
v Novém Jičíně

Vždy se velmi aktivně zapojoval do společenského dění v obci a v okrese. Byl velmi aktivním členem a funkcionářem Svazu protifašistických bojovníků a po roce 1989 byl předsedou OV ČSBS, nyní čestným předsedou. Po znovuoobnově činnosti Čs. obce legionářské byl jejím místopředsedou a v letech 2007–2019 předsedou Novojičínské jednoty ČsOL. V lednu 2019 mu byl udělen titul Čestný předseda jednoty.

Jako člen přípravného výboru se velmi výrazně zasloužil i o osamostatnění své obce Šenov u Nového Jičína v roce 1993.

Byl nositelem řady československých, českých, sovětských, slovenských a polských ocenění a vyznamenání a nejvyšších vyznamenání ČsOL a ČSBS. ■

Zemřel válečný veterán br. ALOIS DUBEC

V noci na pátek 19. července 2019 zemřel ve věku 96 let válečný veterán druhé světové války bratr plukovník v. v. Alois Dubec, bývalý příslušník protektorátního Vládního vojska a britského Královského letectva, a vážený člen kroměřížské jednoty Československé obce legionářské.

Alois Dubec na narodil 28. června 1923 ve Vlachově Lhotě. Aby se během okupace nacisty vyhnul nucenému nasazení, vstoupil v roce 1941 do Vládního vojska. Vojsko však bylo v roce 1944 Němci odesláno do severní Itálie, kde měli vojáci, tzv. vladaři, střežit vojensky důležité objekty a železnici. Mnoho z nich však dezertovalo a přidávalo se k italským partyzánům v horách. K nim utekl i Alois Dubec a později přešel do neutrálního Švýcarska, kde se přihlásil do československé armády ve Velké Británii. Podařilo se mu dostat k britskému Královskému letectvu. Na konci druhé světové války byl právě v pilotním výcviku. Výcvik na pilota nedokončil, vrátil se do vlasti a po několika letech v armádě začal v roce 1948 pracovat ve stavebnictví. Jako bývalý voják západní exilové armády měl v komunistickém Československu problémy se sháněním práce. V roce 1968 emigroval do Švýcarska. Do České republiky se vrátil až v roce 1996. Byl povýšen do hodnosti plukovníka ve výslužbě a v roce 2016 mu prezident Miloš Zeman propůjčil nejvyšší státní

vyznamenání, Řád Bílého lva (vojenské skupiny) II. třídy. I ve svém vysokém věku se účastnil veřejných akcí a setkání s veřejností. V loňském roce vyšla o jeho životních osudech kniha „Divoký kluk Alois Dubec: Z Vlachovy Lhoty do RAF a zpět“. ■

Dotlouklo statečné srdce...

Dne 28. března 2019 jsme se v bratislavském krematoriu navždy rozloučili s br. brig. gen. v. v. Dr. Ing. Milanem Píkou. Skončila pozemská pouť vzácného, čestného a čínorodého člověka, posledního čs. příslušníka britských Královských vzdušných sil (RAF) z let druhé světové války žijícího na Slovensku, člena ČsOL. Syna komunistickým režimem nezákonně odsouzeného a popraveného generála, oběti nástupu totality v bývalém Československu.

S A. Domanovou, vdovou po plk. A. Domanovi, a autorem článku u příležitosti Dne válečných veteránů 13. listopadu 2011

text br. Petr Švanda
foto archiv autora a Ivan Klement, MO SR

Br. M. Píka se narodil 28. července 1922 v moravských Hranicích (podle rodného a křestního listu jako Milán). Byl jediným dítětem československého legionáře, kpt. Heliadora Píky (1897–1949) ze slezské Štítiny (tehdy pobočnicka velitele hranické Vojenské akademie plk. fr. arm. P. Forlota) a Marie (1895–1979), rozené Sehnalové, pocházející z nedalekých Opatovic.

Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava odešel s matkou koncem června 1939 do Rumunska, kde otec, pověřený E. Benešem, vedl čs. odbojové záležitosti na Balkáně. V březnu 1940 otec rozhodl o jejich přesunu do Francie. Po francouzské kapitulaci odplul Milan na Britské ostrovy, kde se přihlásil do služby v RAF, avšak vrozené poškození zraku mu zabránilo zařadit se mezi létající personál. Po absolvování Královské akademie (20. července 1944) přidělili poručíka Píku do Čs. doplňovacího střediska v Cosfordu. Funkci 2. pobočnicka jeho velitele vykonával do září 1945. Po návratu do vlasti sloužil v čs. armádě. V souvislosti s nespravedlivým soudním stíháním otce Milana v listopadu 1948 zatkli, obvinili z pokusu o únos otce do zahraničí a uvěznil. Pro nedostatek důkazů ho v únoru 1949 zprostil viny a propustili z vazby, následovalo však přeložení do výslužby a degradace z kapitána na vojína v záloze.

Útočiště našel na Slovensku, které se mu podle jeho slov stalo druhou vlastí. Jeho životní osudy představují příběh

o odvaze a lásce syna k otci, který jeho zásluhou zůstal v paměti Čechů a Slováků hrdinou. Přesně v duchu otcových slov, která mu řekl nedlouho před popravou: „Nemsti se, postarej se o maminku, dostuduj, buď dobrý k lidem, a pokud bude příznivější doba, očisti moje jméno.“ Začínal jako brigádník v uhelném dole v Handlové, většinu života pracoval v n. p. Drevona (1967 promoval na Vysoké škole ekonomické), v letech 1970–1980 v podniku zahraničního obchodu Drevouňa. V říjnu 1972 mu vrátili hodnost kapitána v záloze. Úplné rehabilitace a uznání své aktivní odbojové činnosti a celoživotního úsilí při obraně demokracie se dočkal až po listopadu 1989, kdy ho povýšili na plukovníka (1990). V roce 2014 byl 6. května jmenován do hodnosti slovenského a 8. května českého brigádního generála. Jeho statečné srdce dotlouklo 20. března 2019 v 19.00 hod. v bratislavské nemocnici na Mickiewiczově ulici.

Smuteční obřad se uskutečnil s příslušnými vojenskými poctami. S válečným veteránem br. M. Píkou, za přítomnosti ministra obrany SR P. Gajdoše, náčelníka Generálního štábu Ozbrojených sil (NGŠ OS SR) genpor. D. Zmeka, představitelů Velvyslanectví ČR v SR, zástupců MO ČR a Armády ČR, občanských sdružení a spolků se rozloučil brig. gen. M. Lorinc, zástupce NGŠ OS SR – náčelník štábu. Poté se ujal slova místopředseda Československé obce legionářské br. generál Emil Boček. Na poslední cestě ho slovy ze Svatého písma a modlitbou doprovodili J. E. Dominik kardinál Duka OP, arcibiskup pražský, metropolita a primas český, a biskupský vikář OS SR plk. S. Lipka. Za Spojené království Velké Británie a Severního

Po vyznamenání Řádem L. Štúra II. tř. dne 30. srpna 2017 s prezidentem Slovenské republiky A. Kiskou a velvyslanem A. J. Garthem

Irsko se s ním rozloučil velvyslanec A. J. Garth, za truchlící rodinu, nejbližší příbuzné, přátele a známé J. Horáková, ředitelka Slezského zemského muzea v Opavě, správkyňe pozůstalosti po arm. gen. in memoriam H. Píkovi.

Stráž u rakve zakryté státní vlajkou SR drželi příslušníci Čestné stráže OS SR, na sametových poduškách se skvěla ocenění, která zesnulý obdržel během vojenské služby, ale i v dalších letech. Vedle Čs. válečného kříže z roku 1939 (1947), Čs. medaile Za chrabrost před nepřítelem (1946) a státního vyznamenání

ČR Za zásluhy II. st. (2002) se vyjímal Řád Ludvíta Štúra II. tř., který mu u příležitosti 95. narozenin udělil prezident Slovenské republiky (2017). Po projevech smutečních řečníků zazněla píseň J. Vejvody Škoda lásky, neoficiální hymna čs. příslušníků RAF. Obřad ukončily státní hymny ČR a SR, během které Čestná stráž OS SR vypálila čestnou salvu.

Milý Milane, vzpomínka na Tebe zůstane navždy uložena v našich srdcích. Ať je Ti bratrská slovenská země lehká. Čest Tvé světlé památce! ■

J. E. Dominik kardinál Duka OP se loučí se zesnulým

Pout' do Francie

Z materiálů Jana Bočka upravil Milan Mojžíš
foto Petr Jež

I v letošním roce připravilo velvyslanectví České republiky ve Francii spolu s velvyslanectvím Slovenské republiky a městem Neuville-Saint-Vaast vzpomínkovou slavnost u příležitosti 104. výročí účasti Čechoslováků v bojích u Arrasu. Na ceremonie, které se konaly 11. května v městečku Neuville-Saint-Vaast a na Československém vojenském hřbitově La Targette, vyrazily autobusy ministerstva obrany s čestnou stráží a hudbou z Posádkového velitelství Praha a s poutníky z Československé obce legionářské.

Ještě předtím, než poutníci dorazili na bojiště k Arrasu, se zastavili v pátek 10. května ve městě Wormhout. Původně plánované položení kytičky k pamětní desce u bývalého velitelství Československé samostatné obrněné brigády se změnilo v důstojný pietní akt, kterého se mimo poutníků z Československé obce legionářské, v jejichž řadách byla i delegace pražské diecéze Církve československé husitské ve složení J. Boček, Mgr. M. Charvát, Mgr. J. Šmardová Koulová

a RNDr. J. Jandus, zúčastnil zástupce velvyslance České republiky v Paříži František Med s přidělcem obrany České republiky ve Francii plukovníkem Jaroslavem Sejkou, vojenský přidělelec Slovenské republiky v Paříži plukovník Peter Knánik, ředitel Krajského vojenského velitelství Pardubice plukovník Petr Holý, starosta města Wormhout Frédéric Devosa, zástupci českých a francouzských asociací a veteránských organizací. Vzpomínková ceremonie se konala u nové pamětní desky, jejíž výrobu iniciovala Milena Kolaříková a kterou v roce 2017 pořídila Československá obec legionářská. Deska je umístěna na místě, kde v dnes již zbořeném záměčku, od října 1944 do května 1945 sídlilo velitelství generála Aloise Lišky.

OBLÉHÁNÍ PŘÍSTAVU DUNKERQUE

To, že se před pamětní deskou konala velká důstojná ceremonie, bylo i proto, že si v letošním roce připomínáme 75 let od vylodění spojeneckých vojsk v Normandii, v jejichž druhém sledu se koncem srpna 1944 vylodila i Československá samostatná obrněná brigáda. Protože Čechoslováci neměli možnost doplňovat své ztráty, svěřilo jim spojenecké velení obklíčení německé posádky v přístavu Dunkerque, který se britské armádě nepodařilo z chodu obsadit. Německá armáda totiž vybudovala z námořní základny Dunkerque vojenskou pevnost. Přístav byl z moře chráněn pevnostmi tzv. Atlantického valu a na pevnině byly vybudovány tři obranná pásma z minových polí a vzájemně se kryjících pevnůstek a terénních překážek proti těžké technice. Značná část města a okolí byla pomocí

kanálů zatopena mořskou vodou a to někde až do výše pěti metrů. Obranu Dunkerque zajišťovalo více jak 12 tisíc vojáků z 226. pěší divize, ale byli tam i dělostřelci, námořníci, parašutisté a příslušníci Wafen SS pod vedením plukovníka Friedricha von Wittstadta, kterého následně vystřídal fanatický nacista viceadmirál Friedrich Frisius. Zásobování obklíčeného německého vojska zajišťovaly ponorky.

Československá samostatná obrněná brigáda převzala pozice od 154. britské pěší divize ve dnech 7. až 9. října 1944. Brigádní generál Alois Liška se stal velitelem celého sektoru a podléhali mu i přidělené britské a francouzské jednotky. Přestože brigáda neměla možnost na německé jednotky zaútočit leteckým bombardováním, vzdušnými výsady a těžkou ženijní technikou, sváděla s obránci urputné boje, které pokračovaly až do května 1945 a padlo při nich na 200 československých vojáků, kteří jsou pohřbeni na několika hřbitovech

v severozápadní Francii. Na velitelství Československé samostatné obrněné brigády na zámku ve Wormhoutu byla dne 9. května 1945 dopoledne podepsaná kapitulace německé posádky v Dunkerque. Na témže místě byly po 74 letech položeny věnce a po projevech a slovech díky zazněla modlitba v češtině. Pietní akt zakončily hymny České republiky, Slovenské republiky a Francie v podání české vojenské hudby.

Zatímco čestná stráž, vojenská hudba a vzácní hosté se odjeli připravovat na zítřejší ceremonie, poutníci z Československé obce legionářské zamířili na britský vojenský hřbitov v Adinkerque, kde je pohřbeno 40 příslušníků převážně 2. tankového praporu, kteří padli v tankových útocích 28. října a 5. listopadu 1944. Nebylo v časových možnostech navštívit všechna místa, kde jsou pohřbeni naši vojáci, ale jen tři hřbitovy v této oblasti, a tak zde proběhl symbolický pietní akt věnovaný všem padlým československým

vojákům u Dunkerque. Z Belgie přejeli poutníci podél pobřeží k pevnosti Fort des Dunes, která se nachází v zalesněných písečných dunách u městečka Zuydcoote nedaleko Dunkerque. Do těchto prostor se po překvapivém vpádu německých jednotek do Francie koncem května 1940 stahovaly britské, francouzské a belgické jednotky. Protože hrozilo zjetí spojeneckých vojáků německou armádou, britská vláda rozhodla o urychlené evakuaci britských jednotek. Tato záchranná operace měla krycí název Dynamo. Stovky velkých i malých lodí z Anglie dopravilo od 27. května do 3. června 1940 z pláží a z mol přístavu Dunkerque celkem 338 682 převážně britských vojáků do bezpečí. Při bojích a evakuaci padlo 11 tisíc mužů, kteří bránili německým jednotkám v postupu do přístavu, nebo zahynuli při leteckém bombardování přístavu. Do německého zajetí se dostalo pouze asi 40 tisíc spojeneckých vojáků, které již nebylo možné evakuovat. Poutníci si prohlédli písečné duny a také pevnost Fort des Dunes, ve které 2. června při náletu střemhlavými bombardéry JU – 87 Stuka prolétla bomba do bunkru, kde bylo velitelství 12. mechanizované divize, která zajišťovala obranu města. Následkem bombardování pevnosti padl generál Janssen, mnoho francouzských vojáků a také šest neznámých československých vojáků. Všichni jsou pochováni pod prostým křížem na malém válečném hřbitově u pevnosti. Po prohlídce pláží následovala ještě prohlídka samotného centra Dunkerque s pietním aktem u desky, připomínající účast Čechoslováků při osvobození města.

104. VÝROČÍ BITVY U ARRASU

Od sobotního rána 11. května se v městečku Neuville-Saint-Vaast u památníku padlým v první a druhé světové válce začali scházet hosté, aby si připomenuli 104. výročí bitvy odehrávající se na nedalekém návrší. Za Českou a Slovenskou republiku se pietního aktu zúčastnil Petr Drulák, velvyslanec České republiky a Igor Svobodník, velvyslanec Slovenské republiky, vojenští přidělenci ČR a SR ve Francii, zástupci Ministerstva obrany a Armády ČR, hudba a čestné strážce armády ČR a SR, prezidentka Asociace čes. dobrovolníků ve Francii, zástupci Sokola de Paris, Československé obce legionářské včetně čestné strážce v replikách uniforem příslušníků roty „Nazdar“ a delegace Církve československé husitské. Za Francouzskou republiku se slavnosti zúčastnili diplomaté, státní a městská správa, zástupci francouzské armády včetně jednotky cizinecké legie a zástupci občanských a veteránských organizací se svými prapory.

Velkou francouzskou ofenzivu v oblasti Arrasu připravili na jaře 1915 generálové Joffre a Foch a zúčastnilo se jí pět armádních sborů (18 divizí). Koncem dubna tak do oblasti Artois byla převelena i Marocká divize, v jejíchž jednotkách byl zařazen pluk Cizinecké legie, jehož součástí bylo i na 250 československých krajanů-dobrovolníků zařazených v 1. rotě praporu C 2. pochodového pluku Cizinecké legie. Rota, kterou dle sokolského pozdravu všichni záhy nazývali Nazdar, byla ještě posílena o dalších 30 mužů z náhradního útvaru Cizinecké legie z Lyonu. Na konci léta letošního roku si připomeneme 105. výročí odvodu československých dobrovolníků do francouzské armády u pařížské Invalidovny a zformování roty v jihofrancouzském městě Bayonne, kde po intenzivním výcviku dobrovolníci 12. října 1914 složili slavnostní přísahu na vojenském cvičišti Camp de Leon a od sdružení paní a dívek z Bayonne obdrželi praporek, kde na rudém poli byl vyšitý lev se svatováclavskou korunou. Kromě toho v Marocké divizi působili i další čeští dobrovolníci, kteří též vstoupili do francouzské armády po zahájení války v srpnu 1914, ale nebyli zařazeni v rotě Nazdar, nebo i tací, kteří v Cizinecké legii sloužili již delší dobu, jako například kapitán Josef Šnejdár (pozdější československý generál) ze 4. pluku alžírských střelců.

Ofenzivu zahájilo 9. května 1915 francouzské dělostřelctvo a během čtyř hodin vystřelilo na německé pozice na 690 tisíc granátů. V 10 hodin vyrazila do útoku pěchota, včetně dobrovolníků roty Nazdar od farmy Berthonval a to ve směru na vesnice la Tarrgette a na městečko Neuville-Saint-Vaast. Jejich úkolem bylo dobýt 5 km vzdálenou strategickou kótu 140 – hřeben Falaise de Vimy. Útok se za cenu velkých ztrát zdařil a podařilo se obsadit i kótu 140, kdy čeští dobrovolníci z roty Nazdar byli mezi prvními. Později ale, když protivníkovi přišly na pomoc posily, které obranu stabilizovaly, a francouzské zálohy včas nedorazily, museli vojáci Marocké divize ustoupit. V rotě Nazdar padlo 42 mužů a 90 mužů bylo raněno, z toho 30 zranění bylo velmi těžkých. Padl praporečník roty Karel Bezdíček a rotní praporek, který měl u sebe stočený ve stanovém dílci, se nepodařilo najít. Hrdinně padl i první český důstojník poručík Václav Dostal (píše se nesprávně i Dostál) a další osobnosti z řad českých dobrovolníků. Z roty Nazdar zbylo pouze 75 bojeschopných mužů, a proto tato jednotka byla rozpuštěna a čeští dobrovolníci byli následně soustředěni v 2. četě 1. roty praporu A. Ofenziva u Arrasu si vyžádala na francouzské straně, ztráty 100 tis. mužů, z toho 16 803 padlých, 22 tis. nezvěstných a 63 619 mužů bylo zraněno. Britská 1. armáda přišla během bojů o 27 800 vojáků.

Ztráty na německé straně činily na 75 tis. vojáků, a to včetně 7 500 zajatců. Kóta 140 – Falaise de Vimy byla dobyta za cenu nesmírných lidských obětí až v dubnu 1917 vojáky kanadského expedičního sboru.

Po krátkém pietním aktu u pomníku padlým před radnicí v Neuville-Saint-Vaast se všechny delegace přemístily na daleký československý vojenský hřbitov La Targette, kde jsou vzpomenu ti nejenom čeští dobrovolníci roty Nazdar padlí v bitvě u Arrasu, ale jsou zde pohřbeni českoslovenští vojáci, kteří padli ve Francii v období první i druhé světové války.

ČESKOSLOVENSKÝ VOJENSKÝ HŘBITOV LA TARGETTE

Budování tohoto hřbitova bylo zahájeno v roce 1938, kdy zde bylo zasázeno 24 lip dovezených z ČSR. Z důvodu okupace a druhé světové války se práce značně zpozdila. Až v roce 1958 bylo opět pokračováno s dalšími exhumacemi, které trvaly ještě dlouhých 12 let. K výročí vzniku ČSR byl v roce 1968 odhalen památník obětem první a druhé světové války na Francouzském území. Ve středu hřbitova je umístěna kopie „Kříže Bohemie“, která symbolicky

připomíná smrt českého krále Jana Lucemburského bojujícího po boku francouzského krále v roce 1346. Před vchodem na hřbitov je sousoší od sochaře J. Hrušky z roku 1925. Pod sochou vojáka, který drží v náručí padlého vojína, je nápis ve francouzském a českém jazyce „Zvolili zemřít za svobodu“. Na druhé straně pomníku jsou vytesána jména padlých vojáků z roty Nazdar a jmenný seznam všech pohřbených vojáků z první i druhé světové války. V průčelí hřbitova je pomník s československým státním znakem, kde jsou umístěné pamětní desky a také místo na květinovou výzdobu. Hřbitov je upraven jako Česká a Slovenská „Zahrada míru“, která vzdává hold hrdinům, kteří položili život za mír na území Francie.

Na vojenském hřbitově La Targette nejprve přednesly autority své projevy a jednotlivé organizace položily věnce a květiny k pomníku. Také zástupci Pražské diecéze uctili památku padlých legionářů a československých vojáků modlitbou a položením věnce. Sestra kazatelka Jana Šmardová Koulová všem věnovala duchovní zamyšlení a společně se pomodlila za padlé. Na konci pietního aktu zazněla česká, slovenská a francouzská státní hymna. Po ukončení ceremonií pozval všechny zúčastněné slovenský velvyslanec do Obecního sálu v Neuville-Saint-Vaast na malé občerstvení.

OSUD BENJAMÍNA ROTY NAZDAR LUMÍRA BŘEZOVSKÉHO

Ještě na chvíli bych si dovolil se vrátit k československému vojenskému hřbitovu La Targette. Mezi jmény padlých příslušníků roty Nazdar, které jsou vyryta na pomníku u vchodu na hřbitov, je i jméno Lumír Březovský. Ten však nepadl ve zdejších bojích, ale před 105 lety v Champagne jako první a zároveň nejmladší příslušník roty.

Lumír Březovský se narodil 24. října 1898 v Praze–Libni a svoje dětství prožil u babičky v Klokočné, nedaleko Mnichovic u Prahy. Jeho otec Emanuel Březovský byl hostinský ve Velkopopovické restauraci v Praze Vršovicích. Přestože Lumírovi bylo pouze 14 let a neuměl francouzsky, odjel v září 1912 do Paříže, aby se učil hostinským. Otec mu vybral českou restauraci pana Zelenky

na Rue d'Argenteuil čp. 12. Restaurátér byl nadšeným sokolem, což se dalo poznat i z toho, že nad výčepem měl sokolské heslo Nazdar. Restauraci navštěvovali kromě francouzských návštěvníků i čeští malíři a sochaři jako František Kupka, Luděk Marold, Jan Dédina, Heřman Němeček, Otto Gutfreund, Antonín Chittussi, Alfons Mucha, Augustin Čermák, Alois Bílek a další. Po vypuknutí první světové války se Lumír tak jako mnoho dalších Čechů přihlásil k odvodu do Cizinecké legie. Po výcviku a vojenské přísaze byla rota Nazdar poslána na frontu do oblasti Champagne. Lumír, jako nejmladší dobrovolník, byl 12. prosince 1914 těžce raněn a zemřel v nemocnici v Louvois ještě ten samý den. Padl tak jako prvních z roty Nazdar. Jeho rakev byla zahalena do francouzské vlajky, kterou čtyři vojáci spustili do hrobu za zvuku Marseillaisy. Na pohřbu se zúčastnili pouze lehce zranění vojáci, kteří se léčili v nemocnici, sanitáři a ošetřovatelé. Z roty Nazdar, která byla v první linii, se nemohl pohřbu zúčastnit nikdo. Také restaurátér Zelenka se nedočkal svobody a padl o pět měsíců později u Arrasu.

Ostatky Lumíra byly po válce převezeny na vojenský hřbitov v Sillery u Remeše, který leží několik kilometrů od místa, kde byl zraněn.

V roce 1928 při Národní pouti rodiče navštívili hrob Lumíra a paní Březovská obdržela v paláci Quai d'Orsay v Paříži zlatou medaili uznání za svého syna. Ostatky Lumíra byly z hrobu v Sillery exhumovány a 26. září 1933 byly letecky dopraveny do Prahy ke zpopelnění. Za vojenských poct byla urna s popelem uložena v panteonu Památníku osvobození v Praze na Žižkově. Jeho jméno je vyryto na pomníku na československém vojenském hřbitově La Targette, o který se vzorně stará Ministerstvo obrany ČR. Bohužel se to nedá tvrdit o pomníku v Klokočné, kde Lumír prožil dětství. Pomník postavili hasiči z Klokočné a byl odhalen 22. července 1934 za velké slávy a účasti občanů a 49 legionářů v uniformách a 14 legionářů v občanském obleku, a to z legionářských jednot z Mnichovic, Řičan a Uhřetěvesi. Za posledních několik let začaly ubývat z pomníku písmenka a návštěvník jméno legionářského hrdiny těžko přečte.

Odpoledne zamířili poutníci na návrší Vimy, kde se nachází skromný památník věnovaný Marocké divizi a tím také české rotě Nazdar, která byla její součástí. Až sem, na kótu 140, se po velkých ztrátách 9. května 1915 probíjeli mezi prvními čeští dobrovolníci, kteří byli po celou dobu útoku v jeho čele. Přestože si svoje postavení Marocká divize dlouho neudržela, rozhodně tato jednotka Cizinecké legie zaslouží náš obdiv a úctu a výprava uctila památku vojáků a českých dobrovolníků kyticí a sestra Jana Šmardová duchovním slovem a modlitbou.

KANADSKÉ VÍTĚZSTVÍ NA NÁVRŠÍ VIMY

Asi 500 metrů od památníku Marokánské divize se nachází monumentální sousoší na počest padlých a nezvěstných vojáků Kanadského expedičního sboru, který zde svedl vítěznou bitvu ve dnech 9. a 10. dubna 1917. Ofenzivu pečlivě naplánoval velitel sboru generál Sir Julian Hedworth George Byng (později První baron Byng of Vimy, vévoda a pozdější guvernér Kanady). Nechal vybudovat 5 km tunelů, které sloužily jako kryty pro vojáky a velení, ale i pro přístupové a zásobovací cesty. Tunely byly navrženy tak, aby se do každého vešlo 900 vojáků, kteří tu čekali až 30 hodin na povolání k útoku na německé pozice. V tunelech bylo naistalováno elektrické osvětlení, telefonní a telegrafní rozvody. Hloubení tunelů, které byly kopány v osmi metrové hloubce o světlé výšce dvou metrů, zajišťovali ručně (při použití výbušnin by němečtí vojáci zjistili polohu tunelů) horníci z Anglie a kanadští vojáci zajišťovali pouze odnášení vytěžené horniny. Podkopy, které byly navrženy pro odpálení trhaviny, se razily v hloubce 12 m a vedly pod území protivníka. Pro rychlý přesun vojáků

Kanadská armáda nechala opravit 40 km cest a v blátivém a lesním terénu nechala vystavět a zpevnit dřevem více jak 4 km cest. Pro přesun vojáků, munice a zásob bylo vybudováno 32 km úzkorozchodných tratí. Na dělostřelecké přípravě se podílelo 1 000 děl, které vypálily na milion granátů. Takové vojenské převaze nemohla německá armáda dlouho vzdorovat a po dvou dnech, 10. dubna, Kanadané obsadili nejen nejvyšší kótu hřebenu Vimy, ale prolomili německou Hindenburgovu linii. Šlo o největší vítězství spojenců na západní frontě od počátku první světové války. Při bojích padlo 3 598 kanadských vojáků a bylo zajato více jak 10 000 Němců.

KANADSKÝ NÁRODNÍ PAMÁTNÍK NA VIMY

Francouzská vláda po válce věnovala území na návrší Vimy kanadskému státu, který zde vybudoval rozsáhlý Národní památník věnovaný nejenom padlým ve zdejší bitvě, ale všem Kanadanům padlým a nezvěstným za bojů ve Francii. Centrem památníků je monumentální sousoší, které se nachází na nejvyšším bodě návrší. Jeho autorem sousoší je torontský sochař Walter Seymour Allward a práce mu trvala 11 let. Památník byl slavnostně odhalen 26. července 1936 králem Edwardem VIII. za účasti francouzského prezidenta Alberta Lebruna a více jak 50 tisíc kanadských a francouzských veteránů a jejich rodin. Sousoší je vytvořeno z bílého mramoru a dominují mu dva 30 m vysoké pylony. Jeden je s javorovým listem za Kanadu a druhý s květem lilie symbolizujícím Francii. Na vrchu pylonu jsou postavy označované jako Chorus a vyšší z nich představují Spravedlnost a Mír. Právě Mír stojí se vztyčenou pochodní a je to nejvyšší místo v okolí.

Pod nimi na východní straně jsou umístěné sochy Naděje, Lásky, Cti a Víry. Na západní straně je pak socha Pravdy a Znalosti. Vnější strany pylonů zdobí velké kříže. Na úpatí mezi dvěma pylony je sousoší Obětavosti, kdy mladý umírající voják hledí vzhůru jako v ukřižování a přitom hodil pochodeň kamarádovi, který ji drží za něj. Jde o skrytý odkaz na báseň Ve flanderských polích od Johna McCrae, kdy pochodeň přechází od jednoho kamaráda k druhému ve snaze udržet památku za padlé. Na přední straně pomníku, která je více jak sedm metrů vysoká, je znázorněna neproniknutelnou zeď obrany. Na levé straně zaujme sousoší Zlomení meče, kde jsou tři mladíci a jeden z nich klečí a láme meč, což symbolizuje touhu po míru. Na pravé straně pomyslné zdi je pak sousoší Soucitu Kanadanů s bezmocnými. Jeden muž stojí vzpřímeně zatímco tři další postavy, postižené hladem nebo nemocí se krčí a klečí kolem něj. Stojící muž symbolizuje soucit se slabými a utlačovanými. Na vrcholu čelní stěny je socha mladé ženy znázorňující Matku Kanady. Má skloněnou hlavu a oči a je ztělesněním smutku mladého národa nad smrtí svých synů. Na rozdíl od ostatních soch na památníku byla zhotovena z jednoho třicetitonového bloku kamene a je to zároveň také největší monolit na celé památce. Na zadní straně pomníku jsou vedle schodiště sousoší Truhlícih rodičů. Na vnější zdi jsou vytesána jména 11 285 Kanadanů nevěstných za bojů ve Francii. Dne 2. června 1940 památník Vimy a zachovalé zákopy navštívil Adolf Hitler, který slíbil, že toto místo nebude Němci znesvěceno, a tak snad proto nepoškozený přečkal období druhé světové války. U příležitosti 90. výročí bitvy byl dne 9. dubna 2007 po rozsáhlé rekonstrukci památník znovuotevřen královnou Alžbětou II. Celková rozloha chráněného území je 100 ha a převážná plocha je neobdělávaná půda nechaná v původní podobě s krátery po granátech. Na tyto oplocené plochy je zákaz vstupu, protože v zemi je ještě mnoho nevybuchlé munice a proto slouží pouze jako pastvina pro ovce.

V současné době jsou památník, původní zákopy a tunely velmi dobře udržované. Kanadané v blízkosti tunelů vybudovali muzeum, kde jsou artefakty a fotografie z bojů z období první světové války ve Francii, které poutníci též navštívili. Je sympatické, že se nikde nevybírá vstupné a také to, že tu provádí kanadští studenti, kteří sem dobrovolně přijíždí na tříměsíční stáž. Kanadané jsou na svojí historii a své hrdiny hrdí a proto i po sto letech se o toto místo s válečnou historií náležitě starají.

75. VÝROČÍ BITVY V ARDENÁCH

Neděle byla věnována návratu do republiky. Cestou se autobus s poutníky zastavil v Bastogne, kde byla v programu prohlídka Mardasson Memorial a vojenského muzea věnovanému bitvě v Ardenách. Na konci letošního roku si totiž připomínáme 75. výročí posledního pokusu nacistického Německa zvrátit průběh světové války na západní frontě. Podzimního zklidnění na západní frontě využil Hitler ke shromáždění nových tankových záloh. S nimi hodlal udeřit proti americkým divizím v Ardenách, čímž by si otevřel cestu do belgických nížin a k Antverpám. Dobytím tohoto přístavu by pak vrazil klín mezi americké a britské armády. Bitva začala 16. prosince 1944 ráno, kdy německé dělostřelectvo zahájilo palbu na spojenecké pozice a následně tři německé armády zcela zaskočily své protivníky. Špatné klimatické podmínky zpočátku znemožnily Spojencům uplatnit jejich vzdušnou převahu. Město Bastogne, které tvoří strategickou křižovatku nejdůležitějších komunikací v oblasti, statečně bránili příslušníci 101. vzdušné výsadkové divize pod vedením amerického generála Anthonyho McAuliffa. V obklíčení dokázali výsadkáři bez dodávek munice, zásob, materiálu a záloh odrazet německé útoky a zpomalit tak postup německých jednotek na západ. Díky leteckému zásobování 101. divize se její příslušníci dokázali udržet až do doby vyproštění 101. výsadkové 4. obrněnou divizí generála Pattona. Stejně tak dopadly i německé armády na ostatních směrech útoku. Po několika počátečních německých úspěších však energická protipatření Spojenců a nedostatek pohonných hmot přinutily Němce k zastavení ofenzivy dříve, než stihli překonat řeku Mázu. Navíc jakmile nastalo zlepšení počasí, obnovilo spojenecké letectvo útoky na německé pancéřové divize. Během operací bylo nasazeno přes 600 tisíc německých a 500 tisíc spojeneckých vojáků. Ztráty dosáhly přibližně 125 tisíc mužů na obou stranách a vojenské operace skončily koncem ledna, když spojenecké armády zatlačily Wehrmacht do jeho původních pozic.

Květnová vzpomínková pouť do Francie byla krátká, ale intenzivní. Její účastníci vzpomenuli nejenom na 105. výročí vstupu československých dobrovolníků do francouzské Cizinecké legie a 104. výročí nasazení čs. roty Nazdar v bojích u Arrasu, ale i 75. výročí vylovení Spojenců v Normandii a jejich postupu do Německa včetně nasazení Československé samostatné obrněné brigády při obléhání přístavu Dunkerque. Všichni poutníci si zaslouží poděkování za vzornou reprezentaci nejenom Československé obce legionářské, ale i ministerstva obrany a České republiky, a Viktor Šinkovec a Michal Mojžiš za organizaci pietních aktů a průběh celé cesty. ■

DARNEY

text Michal Mojžíš
foto Jaroslav Syrový

V sobotu 29. června si v Darney delegace Ministerstva obrany ČR, vedená zmocněnkyní ministra obrany pro válečné veterány Alenou Netolickou, a Československé obce legionářské v čele s místopředsedou armádním generálem ve výslužbě Emilem Bočkem, společně s velvyslancem České republiky ve Francii Petrem Drulákem a přidělcem obrany plukovníkem Jaroslavem Sejkou, připomněli událost, kdy Francie jako první spojenecká země veřejně uznala právo Čechů a Slováků na samostatný stát.

Stalo se tak u příležitosti slavnostní vojenské příslušníků československých legií ve Francii a předání bojového praporu 21. československému střeleckému pluku tehdejší francouzským prezidentem Raymondem Poincaré dne 30. června 1918. Na tuto událost, na jejíž počest byl 30. červen vyhlášen rozkazem prezidenta republiky Dnem ozbrojených sil ČR, po 101 letech vzpomínala u československo-francouzského památníku u bývalého vojenského tábora Kléber za městečkem Darney česká delegace společně se slovenským velvyslancem Igorem Slobodníkem, podprefektem Neufchâteau Benoîtem Rochasem, starostou Darney Yvesem Desvernesem a dalšími hosty. Česká delegace položila též kytice u zdejších pamětních desek prezidentů Tomáše Garrigua Masaryka a Václava Havla.

Vyvrcholením vzpomínkových akcí pak bylo odhalení pomníku Milana Rastislava Štefánika před budovou staré radnice. Pomník vytvořil pan Henri Côme z Darney, který je

autorem i pomníku prezidenta Václava Havla. Základem je pískovcový kámen reprezentující fragment Halleyovy komety, kterou pozoroval Milan Rastislav na Tahiti v roce 1910. Pod bílou špičkou pomníku, která symbolizuje horu Mont Blanc, na kterou vystoupal mladý astronom Štefánik v letech 1905–1908

šestkrát, je bronzová deska s reliéfem prvního ministra války Československé republiky obroubená z pravé strany vavřínovou ratolestí symbolizující hrdinu a z levé lipovou ratolestí symbolizující českou a slovenskou vzájemnost. Po obvodu se nachází dvanáct hvězd symbolizujících Evropu a nebeské hvězdy. Ve spodní části je umístěno symbolické křídlo letounu Caproni CA 33, v jehož troskách 4. května 1919 poblíž Bratislavy zahynul. Na křídle je uveden jeho citát z roku 1910: „Pouze cestou vzdělání a vědy si mohou Slováci vydobýt své místo ve světě a stát se občany Evropy.“ Po ukončení slavnostního odhalení se pak delegace přesunuly do protějšího komunitního sálu, kde zastupitelský úřad České republiky ve Francii pořádal malou recepci. ■

PUTOVÁNÍ PO URALU

Region středního a jižního Uralu byl místem jedněch z nejtěžších bojů československých legií v občanské válce v Rusku v letech 1918–1919. Protože se nepodařilo uskutečnit větší vzpomínkovou cestu u příležitosti příchodu československých jednotek na Ural v loňském roce, zorganizovala Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR ve dnech 20.–23. května 2019 vzpomínkovou pouť na místa bojů čs. legionářů při 100. výročí jejich odchodu.

Nad putováním potomků legionářů převzala záštitu místopředsdkyně Senátu Parlamentu České republiky Miluše Horská a poutě se i osobně zúčastnila. Hlavním cílem cesty bylo uctění památek padlých legionářů při pietních aktech u českých válečných hrobů v Jekatěrinburku, Nižním Tagilu, Věrchním Něvjangsku, Kunguru, Čeljabinsku a Miassech a projednání výstavby nových pomníků ve Zlatoustu, Kurganu a Tjumeni. Aby bylo

možno splnit všechny tyto stanovené cíle ve čtyřech dnech, byla výprava rozdělena na tři skupiny. Každou skupinu doprovázeli pracovníci Odboru pro válečné veterány ministerstva obrany ČR včetně jeho ředitele plukovníka generálního štábu Eduarda Stehlíka a též českých zastupitelských úřadů v Moskvě a Jekatěrinburku v čele s generálním konzulem Josefem Maršíčkem. Po loňské velmi úspěšné vzpomínkové pouti do Povolží byl zájem o zařazení do delegace velký, a díky poskytnutí velkého Airbusu A319CJ se podařilo uspokojit téměř všechny zájemce jak z řad členů Československé obce legionářské, terénních pracovníků, novodobých válečných veteránů, tak i potomků legionářů, kteří chtěli spatřit místa, kde jejich předci bojovali. O důstojný průběh pietních aktů se postarali v replikách historických stejnokrojů zaměstnanci projektu Legie 100, členové vojensko-historických klubů, příslušníci Aktivních záloh Armády České republiky a studenti Vojenské střední školy z Moravské Třebové. Stejně jako v minulém roce byli v sestavě delegace členové Církve československé husitské. S jednotlivými lokacemi pro připravované pokračování dokumentární série Legie 100 se letěl seznámit režisér Jakub Tabery s moderátorem seriálu Jiřím Dvořákem a reportáže o našem putování a o problémech s výstavbou pomníků v některých lokalitách zaznamenával tým zpravodaje České televize v Ruské federaci Miroslava Karase. Do zabezpečení zdárného průběhu poutě se zapojili i členové naší zahraniční jednoty v Jekatěrinburku a především Konstantin Brylyakov a jeho „Ekaterinburg Guide Center“.

Po příletu na letiště Koltsovo u Jekatěrinburku, bezproblémovém odbavení a přivítání zástupci generálního konzulátu a Sverdlovské oblasti se všechny skupiny vydaly na cestu do míst prvních vzpomínkových aktů. Skupina Čeljabinsk spolu s pracovní skupinou „hrobařů“ v čele s Pavlem Filipkem dorazila do Zlatoustu, kde ještě večer proběhlo pracovní jednání vedení naší delegace a delegace generálního konzulátu s ředitelem Archivní správy Sverdlovské oblasti Alexandrem Alexandrovičem Kapustinem. Projednávaly se otázky

Zlatoust 1918

Zlatoust 2019

přípravy výstavy k československým legiím z dokumentů ze Sverdlovských archivů a našich uchovaných historických fotografií a též pomoc pana ředitele pracovní skupině při jednání o výstavbě nových pomníků ve Zlatoustu a Kurganu.

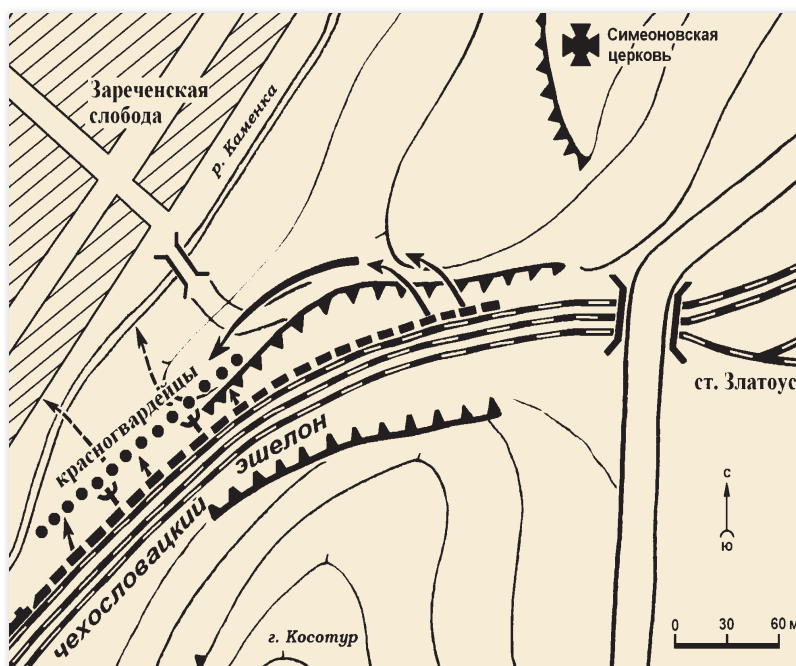
ZLATOUST

Zlatoust se nachází v evropské části Ruska v údolí řeky Ai na úpatí Uralu a dnes má téměř 200 000 obyvatel. První ruské osídlení na území dnešního města vzniklo na počátku 18. století v souvislosti s hledáním nerostných surovin. Po nález ložisek železné rudy zde v roce 1754 podnikatel A. P. Mosolov postavil železářny a místo bylo pojmenováno na počest Svatého Jana Zlatouštího. V roce 1811 zakoupil železářny stát a staly se státním podnikem. Poté získal Zlatoust statut horního města a stal se významným hospodářským střediskem oblasti. V roce 1815 byla postavena první zbrojovka a zbrojní výrobu zde zaváděli puškaři z německého Solingenu. O čtyřicet let později byla postavena první ocelárna. Zbrojovka se stala nejvýznamnějším výrobcem chladných zbraní v Rusku a proslulým střediskem uměleckého zdobení šavlí, dýk, mečů a dalších dárkových zbraní. Na konci 19. století bylo město napojeno na železnici, kterou stavělo Rusko z Moskvy do Vladivostoku. Bolševici ovládli město 4. prosince 1917 a místní rudé gardy zde 27. května 1918 zákeřně napadli neozbrojený vlak s československými legionáři. Po vystoupení československého armádního sboru Rudé gardy 25. června 1918 z města ustoupily a opět ho obsadily jednotky Tuchačevského 5. armády postupující na východ 13. července 1919. Během Velké vlastenecké války byly do města evakuovány průmyslové závody z centrální části Sovětského svazu a město se stalo významným centrem zbrojního průmyslu na Uralu.

Ve středu ráno se poutníci čeljabinské i pracovní skupiny přemístili k nádraží, kde v nedaleké soutěsce došlo 27. května 1918 k napadení vlaku s neozbrojeným štábem 1. československého střeleckého pluku „Mistra Jana Husa“, což byl jeden ze tří zákeřných útoků bolševiků na téměř bezbranné československé ešelon. K prvnímu ozbrojenému střetu došlo již 25. května 1918 na stanici Marianovka západně od Omsku, kde rudé gardy ze zálohy zaútočily na vlak legionářů. V Irkutsku byl 26. května zákeřně přepaden vlak 2. československé dělostřelecké brigády a o den později došlo ve Zlatoustu k přepadení vlaku s neozbrojenými písaři, kuchaři, hudebníky, řemeslníky a dalšími

„nebojovými“ příslušníky štábu 1. střeleckého pluku. Bolševici pod záminkou přetažení soupravy na jinou kolej vytáhli ešelon z nádraží do nedaleké rokle, kde na návrší připravení bolševici zahájili prudkou palbu z kulometů a pušek na soupravu. Rozhořčení Čechoslováci v prudké nepřátelské palbě s minimem zbraní vyskočili z vagonů a rozhodným útokem rozprášili bolševický oddíl. Tyto případy společně se zachyceným telegramem Trockého chápali legionáři jako faktické vyhlášení války ze strany bolševiků a na rozkaz svých velitelů přešli do protiútku po celé délce magistrály od Penzy až po Irkutsk.

Poutníci v čele s místopředsedkyní Senátu Parlamentu České republiky Miluší Horskou a generálním konzulem z Jekatěrinburgu Josefem Maršíčkem uctili památku padlých při ozbrojeném přepadení. Bohužel na místě střetu se nachází pouze památník věnovaný 30 padlým útočníkům. Dlouholeté úsilí České republiky o postavení památníku věnovaném 17 československým dobrovolníkům padlým či zemřelým na zranění utrpěná při zákeřném napadení 27. května 1918 a dalším 12 Čechoslovákům padlým či zemřelým ve městě a okolí v následných bojích však ještě nedošlo naplnění.

Z ruské strany jsou kladeny neustálé obstrukce, měněna místa a poukazováno na nesouhlas obyvatel. To vše bylo vzpomenu-to při vystoupení jednotlivých řečníků. Velkým přínosem pro tuto skupinu byla přítomnost dvou ruských historiků zabývajících se událostmi občanské války. Docent Nikolay Dmitrijev a historik Aleksandr Kručinin, nejenom zde, ale i po celou další cestu nám i ruským účastníkům pietních aktů a jednání ukazovali, že i v Rusku jsou historici, kteří se stejně jako my dokáží po 100 letech oprostít od vášní a opakovaných dogmat a naopak správně analyzovat a interpretovat události občanské války. Zvláště vyprávění v nádherné a srozumitelné ruštině Aleksandra Michailoviče, který napsal mnoho knih o působení československých legií na Urale, bylo pro všechny účastníky nezapomenutelným zážitkem. Po prohlídce míst přepadení se všichni přesunuli do centra města, kde následovala prohlídka historického muzea a muzea ve světoznámé továrně na výrobu šavlí a nožů. V historickém muzeu se nachází obraz, který v roce 1938 namaloval pamětník útoku a který jasně ukazuje, že bolševici zaútočili na bezbranné legionáře. U tohoto obrazu proběhl malý pietní akt připomínající naše oběti a všichni účastníci poutě obdrželi pamětní mince projektu Legie 100, vydané ke 100. výročí napadení čs. legií bolševiky.

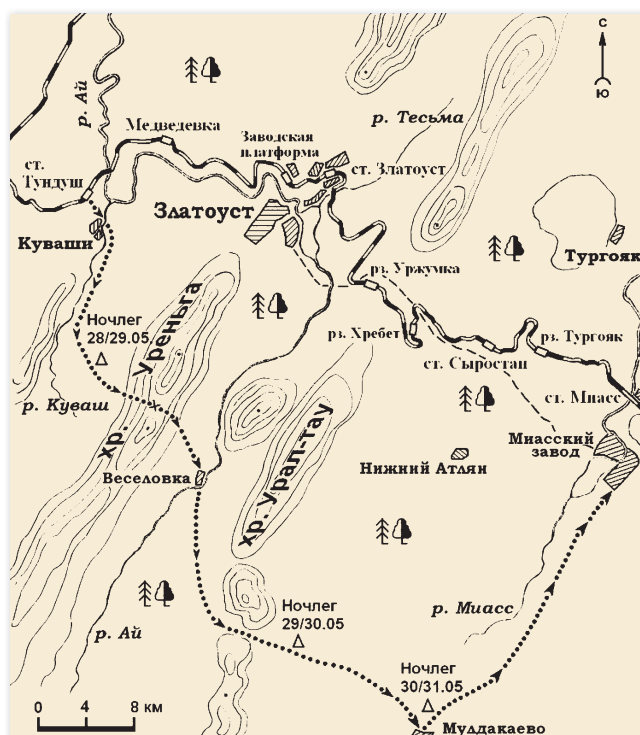
Po zahánění bolševiků odjel vlak štábu pluku asi kilometr dále na zastávku Zavodskaja platforma a dále až ke stanici Tunduš. Všichni legionáři, kteří měli zbraň, byli rozděleni do tří skupin a připravovali se na další boj. Také bolševici zmobilizovali dělníky ze zlatoustské zbrojovky a povolali posily z Berdauše. Poté co Čechoslováci kategoricky odmítli ultimáta ke složení zbraní, zahájili bolševici přípravu na útok na vlak z obou stran. Z důvodu nedostatku zbraní, neznalosti velikosti sil bolševiků a velkého množství vlastních zraněných rozhodlo v noci velení opustit vlak a naprosto neznámým krajem dojít pěšky do Čeljabinska, kde již byly československé síly. Problém však byl, co s raněnými, kteří nemohli jít. Ti sami žádali, aby byli ponecháni ve vlaku. Po deváté hodině tedy všichni schopní chůze opustili vlak a vyrazili na cestu okolní krajinou, vedeni jedním místním průvodcem. Ten se jim však po chvíli ztratil. Zůstali v neznámé krajině s malou železniční mapou a kompasem. Pokračovali dlouhým pochodem několik dní přes dva hřebeny pohoří Ural a řeku Ai, čímž obešli nakonec úspěšně Zlatoust ve vzdálenosti asi 30 km. Během pochodu jim radami a zprávami pomohli domorodí obyvatelé horských vesnic. Od Baškyrů mohli konečně nakoupit potřebné potraviny a s jejich pomocí zjistili, že nedaleké Miassy jsou snad již obsazeny československým vojskem.

Vyslání jezdec potvrdil, že město drží 2. československý střelecký pluk, který po zprávách o přepadení čs. vlaků vyrazil na přepadeným na pomoc. K večeru tak kolona štábu 1. střeleckého pluku dorazila v pořádku do Miass.

MIASS

Stejně jako legionáři, tak i poutníci po 101 letech putovali ze Zlatoustu do Miass. Více než stopadesátitisícové město, které se nachází na východním svahu jižních Uralských hor na břehu stejnojmenné řeky, bylo založeno v roce 1773 současně s výstavbou měděné huti. Rozvoji regionu významně pomohl objev zlata na počátku 19. století. V následných letech se celé údolí řeky Miass změnilo na obrovský zlatý důl. V rámci budování Transibiřské magistrály dorazil v roce 1892 do města první vlak a stanice Miass I leží na 2 004. kilometru od Moskvy. Během první světové války carská vláda evakuovala z Rigy do Miassu velkou pilu, která se stala základem rozvoje dřevozpracujícího průmyslu. Další průmyslový rozvoj přinesla městu Velká vlastenecká válka, během ní bylo do města evakuováno několik strojírenských závodů. Nejvýznamnějším byl přesun automobilové

Miass 2010

výroby z moskevského závodu ZIS, který funguje do dnešních dnů pod značkou UralAZ. V poválečných letech se město stalo významným centrem výzkumu a výroby raket.

Město bylo spojeno i s osudy československých legionářů. Na konci května se ve městě nacházelo necelých 250 příslušníků 2. střeleckého pluku a přeživší z přepadení ve Zlatoustu, kteří do Miass dorazili po tří denním pochodu přes Ural. Na Mechové hoře za městem shromáždili bolševici na 900 mužů, kteří 1. června 1918 za podpory obrněného vlaku udeřili na čs. posádku ve městě a na nádraží. Útok na nádraží byl odražen a poté následoval prudký protiútok proti hlavním bolševickým silám na Mechové hoře, odkud byl nepřítel zcela vybit, přičemž na bojišti zanechal na 100 padlých. Ztráty Čechoslováků činily 14 padlých a 13 raněných. Mezi padlými byl i známý hudební skladatel Jaroslav Novotný, význačný hudebník a kapelník 1. střeleckého pluku, který padl při zteči, do které vyrazil ozbrojen pouze holí. Pohřbeným čs. legionářům byl v minulém roce odhalen na starém hřbitově pomník. Na jeho výstavbě se podíleli i řídicí tajemník Milan Mojžíš, Radim Chrást a Michal Mojžíš, kteří v roce 2010 dle poznámek na fotografii z Vojensko-historického archivu přesně identifikovali místo pohřbení našich vojáků. A právě tito bratři společně s dalšími poutníky měli nyní možnost se na místě přesvědčit, jak ministerstvo obrany jejich informace zúročilo. Byla využita původní studie, u které došlo, na základě připomínek místních úřadů, k mírnému zmenšení. Po pietním aktu a natočení reportáže do České televize skupina pokračovala do Čeljabinska.

ČELJABINSK

Město Čeljabinsk leží na východním úpatí pohoří Ural. Se svými více než 1,2 mil. obyvatel je významným průmyslovým centrem a důležitým dopravním uzlem, neboť tudy prochází jižní větev Transsibiřské magistrály z Moskvy do Vladivostoku. Roku 1736 byla založena pevnost s názvem Čeljaba a o 45 let později vyrostlo kolem ní malé provinční město. Teprve, když byla v roce 1892 dokončena samarsko-zlatoustská železnice a město bylo spojeno s evropskou částí Ruska, začal jeho růst a na počátku 20. století se tak stalo jedním z center průmyslu ruského impéria. V době občanské války byl Čeljabinsk úzce svázán s osudy československými legií.

Začátkem května 1918 se v Čeljabinsku nacházely jednotky 3. a 6. čs. střeleckého pluku, které čekaly na cestu dále na východ. Místo nich ale byly z „Přesídleneckého tábora“ neustále vypravovány vlaky s německo-rakouskými zajatci na západ.

Miass 2019

K uklidnění situace nepřispívaly ani větší či menší potyčky mezi Čechoslováky a bolševiky. Dne 14. května byl z jednoho z odjíždějících transportů zajatců vyhozen kus železa, který zasáhl do hlavy čs. legionáře Ducháčka. V mdlobách padl na koleje a nebýt rychlé reakce jeho bratří, byl by usmrčen blížícím se zásobovacím vlakem. Bratři zraněného vojáka proběhli ze zastávky „Pereselenčeskij punkt“ několik stovek metrů na Čeljabinské nádraží a transport se zajatci zastavili. Jen včasným zásahem nedaleko stojících důstojníků nedošlo k okamžitému zlynčování všech přítomných zajatců. Protože na stanici nebyl přítomen čs. dopravní komisař, aby věc vyšetřil, byl přivolán místní sovětský komisař. Ten svolil ke konfrontaci svědků Ducháčkova zranění a zajatců, při které byli označeni dva možní pachatelé. Další vlnu násilností však vyvolal Maďar, který, v domnění, že mu nikdo nerozumí, začal Čechoslovákům nadávat. Porozuměl mu však jeden přítomný Slovák a dotyčný byl ihned usmrčen rozvášněným davem. Po tomto incidentu praporečik Zatloukal rozhodl, že zajatci budou zavřeni zpátky do vagonů a vyčká se na příchod sovětské vyšetřovací komise a čs. dopravního komisaře. Když

Čeljabinské nádraží v roce 1918

ale byli zajatci rozdělováni, jeden z nich se pokusil o útěk, což vyvolalo další vlnu násilí, která přinesla 13 vážně zraněných zajatců. Ostatní zajatci, v obavách o svůj osud, vydali pachatele činu, českého Němce Malika z Rokycan u Plzně. Ten byl rozvášněným davem okamžitě usmrcen.

Pozdější vyšetřování ukázalo, že dotyčný se nechal slyšet, že musí před odjezdem z Čeljabinska zabít nějakého Čecha. Sovětem ustanovená vyšetřovací komise, složená ze dvou Rusů a Chorvata, si nechala zavolat všechny přítomné svědky. Dne 18. května za nimi vyrazila i naše desetičlenná stráž, která hlídala zajatce. Ta byla ale bez výsledku uvězněna. Dva důstojníci, kteří šli situaci prověřit a žádat za jejich propuštění, byli uvězněni rovněž. Po nich byl vyslán ještě plukovní výbor 6. čs. střeleckého pluku, zároveň již byl připravován plán na obsazení města. V 18 hodin odpoledne vyrazily jednotky Čechoslováků směrem k městu, cestou se setkaly se členy výboru, kteří jim oznámili, že vyšetřovací komise propustí zadržené, bude-li vydán pachatel činu. Toto však nikoho neuspokojilo a legionáři obsadili město dle připraveného plánu.

První výstřel, po němž padá mrtev desátník Chudý, rozpoutal krátkou přestrelku, která donutila místní sověť k opětovnému vyjednávání. Nakonec bylo dohodnuto vydání všech zadržených výměnou za to, že Čechoslováci okamžitě opustí město, ovšem již s ukořistěnými zbraněmi, které našli v městském zbrojním skladu. Následně se vojáci 6. čs. střeleckého pluku stáhli zpět na stanici „Pereselenčeskij punkt“ a 3. čs. střelecký pluk držel hlavní nádraží, které mezitím obsadil.

Za této vyostřené situace uspořádali Čechoslováci v Čeljabinsku předsjezdovou poradou zástupců jednotek Čs. armádního sboru, velitelů vlaků (stojících na čeljabinském nádraží) a některých zástupců Odbočky Československé národní rady (OČSNR) na Rusi. Na poradách byl ustanoven Prozatímní výkonný výbor, který převzal vládu nad čs. vojskem od Odbočky Československé národní rady na Rusi. V evropské části Ruska, od Penzy po řeku Volhu u Syzraě, převzal velení nad čs. jednotkami poručík Čeček. V pásmu od Čeljabinska po Petropavlovsk převzal nad čs. jednotkami velení ruský podplukovník Vojcechovskij. Nad čs. jednotkami, nacházejícími se východně od Omska, převzal velení kapitán Gajda. Jednotkám, kterým se podařilo postupně dojet do Vladivostoku (asi 14.000 mužů) velel generál Diterichs. Byla odmítnuta evakuace přes Archangelsk a členové výboru dostali za úkol zajistit, aby započala urychlená evakuace čs. částí do Vladivostoku, odkud dojde přeplavení na francouzské bojiště a v případě nesouhlasu sovětské vlády třeba i bojem – v dobové terminologii „vlastním pořádkem.“

Události v Čeljabinsku nahlásil místní vystrašený sověť sovětské vládě do Moskvy a 21. května nechal Trocký zatknout a uvěznit členy OČSNR, nacházející se tou dobou v Moskvě. Následně sovětská vláda vyslala s vynuceným souhlasem prof. Maxy do Čeljabinska čs. vojsku rozkaz vydat sovětům všechny zbraně. Čeljabinský sjezd legionářů odpověděl zamítavě. V té době proběhl další incident se sověty v Krasnojarsku, a proto rozhodnutí čs. legionářů o pokračování v cestě do Vladivostoku již nezměnil ani pokus důstojníka francouzské vojenské mise, který se, nechápaje danou situaci, snažil přesvědčovat zástupce sboru o nutnosti splnit rozkaz k cestě na Archangelsk.

Hotel v Čeljabinsku, ve kterém byli dočasně internováni členové místního sovětu v den preventivního obsazení města čs. vojskem

Nemocnice čs. jednotek v Čeljabinsku

Naopak se 25. května 1918 v Marianovce u Omska pokusily jednotky Rudých gard (ve kterých bylo mnoho internacionalistů – Maďarů a Němců) silou odzbrojit jednotky 6. čs. střeleckého pluku „Hanáckého“. V následném prudkém boji padlo asi 250 bolševiků a dalších 128 jich bylo zajato, na straně čs. jednotek činily ztráty 28 padlých a 15 zraněných. Ten samý den večer Čechoslováci zachytili také Trockého telegram všem sovětům na trati Penza-Omsk, který obsahoval instrukce: „*Všechny sověty na železniční linii jsou povinny pod hrozbou těžké odpovědnosti odzbrojit Čechoslováky. Každý Čechoslovák, který bude dopaden se zbraní na železných tratích, budiž na místě zastřelen. Každý ešelon, v kterém se ukáže třeba jen jeden ozbrojený, budiž vyhozen z vozů a zavřen do tábora zajatců. Místní vojenské komisariáty mají povinnost ihned vyplnit tento rozkaz.*“ To se rovnalo vypovězení války Čechoslovákům a ti na něj v tomto duchu odpověděli. Došlo k dalším přepadením československých částí v Irkutsku a 27. května u Zlatoustu. Naši legionáři, aby předešli dalším podobným léčkám, přešli k otevřenému protiútoky a začali obsazovat magistrálu, v zájmu zajištění své bezpečnosti a volného průjezdu do Vladivostoku.

Po ozbrojeném vystoupení Čechoslováků proti sovětům byl Čeljabinsk obsazen podruhé, tentokrát částmi 3. čs. střeleckého pluku pod velením praporčíka Čily. Obsazení proběhlo v noci z 27. na 28. května 1918 a díky přípravě, koordinaci sil a využití momentu překvapení se obešlo bez většího odporu. Obyvatelé města přijali Čechoslováky jako osvoboditele od bolševiků a chovali se k nim s úctou. Českoslovenští legionáři ve městě pobývali přes rok. Byly zde dislokovány vojenské jednotky a důležité úřady, což nemalo přispět k hospodářskému a kulturnímu rozvoji celého regionu. Na místním hřbitově byli pochováváni Čechoslováci, kteří padli ve městě či okolí, nebo zemřeli v místních nemocnicích na následky zranění. Místní obyvatelé dokonce iniciovali výstavbu pomníku mrtvým Čechoslovákům. Po konečném vítězství bolševiků byl ale pomník i přilehlý vojenský hřbitov srovnán se zemí a byly zde vybudovány obytné domy.

Největší rozmach města nastal ve třicátých letech 20. století, kdy zde byl realizován jeden ze záměrů sovětské

industrializace. To s sebou přineslo nová průmyslová odvětví a tisíce nových obyvatel. Byly zde vybudovány velké metalurgické závody a továrna na výrobu traktorů. Během druhé světové války bylo do města evakuováno mnoho závodů a v Čeljabinsku se vyráběly legendární raketometry Katuše a především těžké tanky, což vyneslo městu přezdívku „Tankograd“. Od padesátých let bylo město důležitým centrem výroby jaderných zbraní a dodnes se zde nachází závod na likvidaci jaderného odpadu. V jednom takovém nedaleko města došlo v roce 1957 k velké jaderné havárii, která byla ovšem po mnoho let utajena. V současné době je centrum města opraveno a ve městě je mnoho divadel, koncertních sálů a dalších kulturních zařízení. I přes to všechno stojí město ve stínu dalších dvou velkých uralských měst – Jekatěrinburgu a Permu.

Po příjezdu do města se poutníci zastavili u vlakového nádraží, aby zde u pomníku československých legionářů uctili jejich památku. Jedná se o symbolický pomník 262 našich dobrovolníků, kteří ve městě a jeho okolí zahynuli.

Pietní slavnost na čeljabinském hřbitově v den 5. výročí založení České družiny

Československé oddělení na vojenském hřbitově bylo i s celým starým pravoslavným hřbitovem ve 30. letech zastavěno. Ještě před tím však sovětská vláda, jako akt uvolňování vzájemných vztahů, svolila v polovině třicátých let exhumovat a převést do vlasti těla dvou legionářských hrdinů, kteří zde byli pochováni – plukovníka Josefa Jiřího Švece a podplukovníka Karla Vašátky. Pomník před nádražím, který má podobu legionářského ešelonu, byl za účasti delegace ČsOL slavnostně odhalen v roce 2011.

Po pietním aktu zamířili poutníci do hotelu, zatímco vedení skupiny a historici se sešli s místním badatelem Genadijem Kaninským, který jim ukázal všechna významná místa spjatá s pobytem našich vojáků. Díky této rekognoscaci a s informacemi předanými při přípravě cesty, mohli poutníci

ve čtvrtek ráno navštívit místa, kde došlo před 101 lety k pověstnému incidentu a i místa, kde probíhaly porady před sněmem a kde se rozhodovalo o cestě „vlastním pořádkem“. Podařilo se i identifikovat bývalou československou nemocnici, ve které se po zranění u Troicku léčil Zdeněk Štěpánek, přesné místo pohřbení československých dobrovolníků, budovu velení československého sboru a třeba i kostel, v němž se po obsazení města bolševiky ženil komisař Jaroslav Hašek. Nezapomenutelným bylo čtení sestry Ivany Čilové z deníku svého dědy, který byl při obsazování města zástupce velitele 3. čs. střeleckého pluku plukovníka Vojcechovského, a který někdy i s humorem popisoval tehdejší bojové operace. Po krátké prohlídce centra Čeljabinsku pak výprava zamířila do nejvýznamnějšího uralského města, do Jekatěrinburgu.

KUNGUR

Zatímco se první skupina pohybovala jižně od Jekatěrinburgu, největší skupina (Jekatěrinburgská) vyrazila z letiště na západ do 280 km vzdáleného Kunguru. Tuto skupinu doprovázel letecký přidělenec České republiky v Moskvě podplukovník Gamil Al-Madhagi a její součástí byla i delegace pražské diecéze Církve československé husitské v čele s místopředsedou diecézní rady Janem Bočkem a finančním zpravodajem Martinem Mašitou. V pondělí večer se skupina ubytovala nedaleko známé ledové jeskyně v hotelu Stalagmit, který měl již svoje nejlepší léta dávno za sebou. Některým poutníkům bylo záhadné, že v hotelu byly nápisy nejen v ruštině, ale také v angličtině a dokonce i v čínštině, což znamenalo, že se zde ubytovávají i čínští turisté, přestože hotel vypadal spíše jako vysloužilá dělnická ubytovna. Večer na společnou večeři dorazil z Permu náš dlouholetý spolupracovník Dimitrij Lobanov, který výpravu druhý den po Kunguru doprovázel.

První pevnost nesoucí jméno Kungur byla založen v roce 1648 na západních úbočích Uralu nedaleko soutoku řek Kungurka a Ireň. Po jejím zničení domorodními Baškyry byla roku 1663 znovu postavena, ale o 17 kilometrů severněji na soutoku řek Ireň, Šakvy a Sylvy. Na začátku 18. století se ve městě začal rozvíjet kožedělný a obuvnický průmysl. V roce 1774 město odolalo obléhání povstaleckých kozáckých vojsk Jemeljana Pugačova. Rozvoji a vážnosti města pomáhalo, že leželo na obchodní trase, která se nazývala Sibiřský trakt, a která začínala v Moskvě a spojovala evropskou část Ruska se Sibiří a s Čínou. Tato cesta měla velký význam pro rozvoj a kolonizaci asijské části Ruska před postavením železnice. Město se tak stalo důležitým obchodním a administrativním centrem pro celou východní část Ruska. Od poloviny 19. století město bohatlo především na obchodu s čajem, který se dopravoval z Číny nejen do Ruska, ale i do států západní Evropy karavanami a byl tak mnohem chutnější než ten, který se převážel na lodích a přitom nasál různé pachy z podpalubí. Čaj se nejdříve prodával ve velkých balících, ale obchodníci

z Kunguru A. S. Gubkin, M. I. Gribushin a A. G. Kuzněcov jej začali balit do malých krabiček, které byly laciné a dobře se prodávaly i širokým vrstvám obyvatelstva. Nápad se ujal a tím se brzy dostal čaj do všech částí Ruska i Evropy. V souvislosti s pitím čaje se na Urale také vyráběly samovary, které se vytápěly dřevěným uhlím, petrolejem nebo lihem. Výstavbou Transibiřské magistrály, na kterou bylo město na konci 19. století též napojeno, a rozvojem velkých měst (Permu a Jekatěrinburgu) význam města poklesl, ale přesto před první světovou válkou zde bylo 20 kostelů, elektrické osvětlení, kino, asi 2 000 živností a žilo zde na 20 tisíc obyvatel. Bolševici se ujali vlády ve městě 10. listopadu 1917 a brzy poté začaly popravy „nepřátelů sovětské moci“. Jednotky československého sboru po obsazení Jekatěrinburgu v srpnu 1918

Kungur 1910

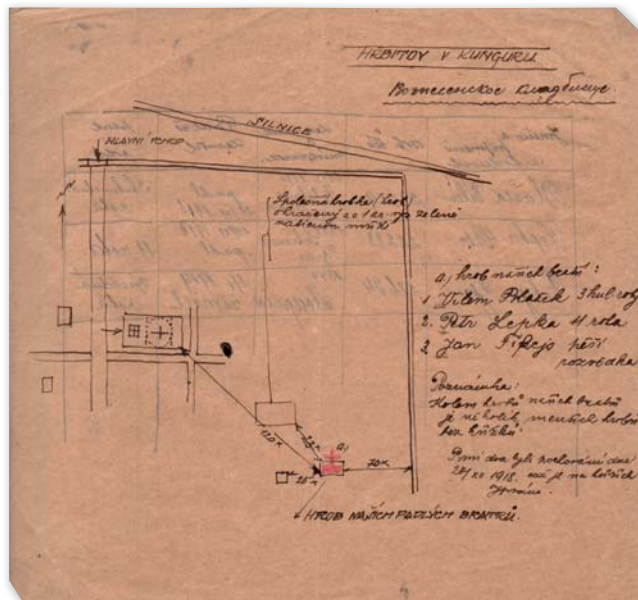

vyrazily na západ na Kungur a Perm. Čtyři měsíce probíhaly na Urale tvrdé boje a řada legionářů v nich padla, byla zraněna, zemřela, utrpěla omrzliny nebo onemocněla. Teprve 21. prosince 1918 jednotky II. čs. divize společně s vojáky Sibiřské armády obsadily nádraží a město. V té době mrazy dosahovaly teplot -35 °C a všude bylo spousta sněhu. Po vládě bolševiků zůstal ve městě chaos a anarchie a pracovalo zde pouze pět továren. O půl roku později, když legionáři odcházeli, v Kunguru a okolí pracovalo již 150 továren. Legionáři v regionu získali nejen potřebné finanční prostředky, ale i výrobky a další suroviny nutné pro další pobyt v Rusku. Koncem června 1919 jednotky Sibiřské armády z města ustoupily a s nimi se evakovalo i mnoho obyvatel. V období Sovětského svazu význam města dále upadal. S vypuknutím Velké vlastenecké války však byly do města evakuovány závody i se zaměstnanci z Oděsy, Krematorska a Tuapse. V roce 1943 bylo město jedním z míst, kde se formovaly a cvičily jednotky Uralského dobrovolnického tankového sboru, které posléze zakončily svou bojovou cestu v květnu 1945 v Praze.

Dnešní téměř sedmdesátitisícový Kungur nepatří zatím k těm nejkrásnějším městům, ale naštěstí po období Sovětského svazu zde zůstalo nezbouráno 7 kostelů (z původních

20), které jsou postupně opravovány, velké kupecké domy a mnoho pomníků. Dominantou centra města je historická polygonální budova Gostinyj dvor, ve které byly sklady a obchody. Z mnoha muzeí, které jsou ve městě, si poutníci vybrali velice zajímavé muzeum Kupečestva, po kterém je provedl sám ředitel Sergej Muškalov a který též poutníky doprovázel při pietním aktu u pomníku čs. legionářů.

Na severním okraji Kunguru se nachází dnes již opuštěný a zanedbaný veliký Voznesenský hřbitov o rozloze několika hektarů, kde byli kromě obyvatel města pohřbíváni i nedobrovolní obyvatelé města jako například účastníci polských povstání, děkabristé, socialisté a mnoho dalších, kteří zde byli nebo městem procházeli do vyhnanství na Sibiř. V době občanské války zde byli pohřbíváni oběti rudého i bílého teroru a také padlí českoslovenští legionáři, o jejichž důstojnou připomínku se velkou měrou zasloužila Československá obec legionářská. Do města v roce 2010 zavítali při své průzkumné cestě bratři Milan Mojžíš, Radim Chrást a Michal Mojžíš, kteří si přivezli starý archivní záznam čs. pohřebiště. Při průzkumu zjistili, že polovina hřbitova byla v letech Velké vlastenecké války používána jako tankové cvičiště a dnes je zastavěna. Na další čtvrtině byla za války postavena továrna na výrobu

Kungur 2019

vysílaček do tanků a tak z bývalého hřbitova zbylo jen torzo se zbytky pomníků a hustou vegetací. Díky porovnání plánu se zbytky pravoslavného kostela a hrobkou významného kupce Gubkina, se našim badatelům podařilo identifikovat místa pohřbení našich legionářů. Díky nadstandardnímu přístupu tehdejšího vedení města byla z části hřbitova odstraněna vegetace, postavena nová přístupová cesta a za rok byla delegace ČsOL pozvána na odhalení základního kamene nového pomníku, pro který bylo vybráno důstojné místo nedaleko pomníku padlým rudoarmějcům. Obnovit pomník legionářům v Kunguru v blízkosti dřívějšího hřbitova se podařilo v roce 2012. Pomník z červené uralské žuly navrhl akademický malíř Pavel Holý z Vojenského historického ústavu a připomíná železniční vagon, se kterým legionáři cestovali po magistrále. Po dohodě ČsOL a Odboru pro veterány MO ČR byl vybudován jako symbolický pomník všem padlým a zemřelým v regionu. Ve středu pomníku dominuje československý znak a mapa Uralu s místy, kde zahynuli českoslovenští vojáci. Na žulových deskách jsou vytesána jména 121 legionářů a místa kde padli. Mimo Kungur jsou zde uvedeny obce a města jako Šumkovo, Molebský závod, Kuzino, Čusovaja, Uň, Šamary, Byрма, Kynovskoj závod, Sabik, Šalja, Sarga

a Kordon. Pomník byl slavnostně odhalen v roce 2012 a patří k nejzajímavějším českým pomníkům v Rusku. Při pietním aktu s čestnou stráží v historických uniformách k němu v úterý dopoledne položili věnce zástupci Ministerstva obrany, Československé obce legionářské a pražské diecéze Církve československé husitské. Po prohlídce města následovala cesta do Jekatěrinburgu, kde na výpravu již čekali ruští členové ČsOL z místní jednoty, aby je provedli po městě.

JEKATĚRINBURG

Město Jekatěrinburg leží na hranici Evropy a Asie a je hlavní dopravní křižovatkou v oblasti Uralu. Je to sídelní město Sverdlovské oblasti a celého Uralského federálního okruhu a se svým téměř 1,5 milionu obyvatel čtvrté největší město v Ruské federaci. Základem města se stala huť, kterou založil Petr Veliký v roce 1723 a jméno dostala po jeho manželce Kateřině I. – Ekaterinburg. Město leželo na obchodní cestě Sibiřský trakt, který v roce 1897 nahradila Transsibiřská magistrála. V letech 1929 až 1991 se město jmenovalo Sverdlovsk, na počest významného bolševického revolucionáře Jakova Sverdlova (1885–1919), který byl mimo jiné zodpovědný za popravu carské rodiny v noci z 16. na 17. července 1918.

Kungur 2011

Město má nepříznivé vnitrozemské klima. V zimě mrazy dosahují i $-40\text{ }^{\circ}\text{C}$ a po téměř žádném jaru následuje krátké léto, kdy všechno vykvete a příroda pospíchá, aby všechno stihla. V červenci se v lesích a v bažinatém okolí objeví miliony komárů a muchniček, které dokáží značně zneprůjemňovat život obyvatel i návštěvníků. Město je významným administrativním, průmyslovým, vzdělávacím a turistickým centrem. Přestože město bylo díky vojenské výrobě po mnoho let „zakrytj gorod“, na architektuře se toto neprojevovalo a naopak centrum města je moderní a snese srovnání s evropskými velkoměsty. Ve městě jsou dvě pravoslavné katedrály, čtyři mešity, chrám arménské apoštolské církve, kostel katolický i metodistický, synagoga, divadlo, Uralská federální univerzita, velké množství muzeí, koncertních sálů, pomníků a mnoho historických objektů postavených ve 30. letech v konstruktivistickém slohu. Z nově postavených budov zaujme Jelcinovo kulturní a vzdělávací centrum, mrakodrap Vysockij (183 metrů), historický fotbalový stadion, který „po rusku“ navýšil kapacitu diváků vestavbou dvou tribun pro mistrovství světa, pomník padlým vojákům ve druhé světové válce a v zahraničních operacích.

Obě skupiny postupně s ruskými průvodci navštívili nejvýznamnější pamětihodnosti města. A bylo z čeho vybírat. Prohlídky začínaly na hrázi městské nádrže, která se stala základem města, neboť přinášela přilehlým závodům zdroj energie. Dnes se kolem ní nacházejí reprezentativní historické administrativní budovy, sídlo gubernátora, školy a parky. Průvodci provedli české poutníky po nejvýznamnějších místech a objektech spjatých s pobytem Čechoslováků ve městě v letech 1918–1919. Alexandr Kručinin zavedl poutníky i k domu a továrně Krukovských, odkud pocházela babička Ivany Čílové, která s námi po městě také putovala. Vyvrcholením prohlídky města byla návštěva Chrámu Všech svatých na krvi, který byl vystavěn v roce 2003 na místě Ipatjevova domu, ve kterém byla zavražděna carská rodina. Chrám je dvoupodlažní a v přízemí jsou pamětní desky zavražděných a muzeum věnované panovnické rodině. V druhém podlaží je bohoslužebný prostor. Před chrámem stojí pomník carské rodině. Následovalo ubytování v hotelu, ale skupinky poutníků si dále samostatně procházely další a další místa svázané s pobytem našich legií.

VRCHNÍ NĚVJANSK

Ve středu 22. května vyrazila „jekatěrinská“ skupina na sever a první zastávkou se stal Vrchní Něvjansk. Obec byla založena před 350 lety a v okolí bylo značné množství dolů. Také zde v roce 1918 probíhaly tvrdé boje mezi legionáři a bolševiky. Na náměstí poutníky uvítala velmi sympatická starostka obce. Dříve to byla náves, ale poté, co Sověti vzali architekturu do svých rukou, zbourali kostel a další domy, aby uprostřed obce vzniklo náměstí a park pro válečné památníky z hned několika válek. Nejhonosnější památník je věnován padlým z Velké vlastenecké války a z Afganistánu. Na protější straně je v parčíku pomník padlým bolševikům v občanské válce. Kousek od památníku se krčí malý podstavec s kovovou deskou s nápisem v ruském jazyce: „Věčná paměť našim krasnoarmějcům 1. brigády 2. Uralské divize a všem československým vojnům 2. pluku Jiřího z Poděbrad a 3. pluku Jana Žižky“. Dále nápis pokračuje „Každý voják má svojí důstojnost, ať je to Rus, Maďar, Slovák nebo Čech. Boží milost je pro vás všechny“. Po položení věnců starostka Vrchního Něvjanska ve svém projevu zdůraznila, že všichni vojáci, ať padli na jedné nebo na druhé straně válečného konfliktu, si zaslouží naší úctu. Nedaleko památníku, na místě, kde

stál pravoslavný kostel, který byl za sovětské vlády zbořen, stojí pěkný pravoslavný kříž. Věřící z obce uspořádali sbírku a za vybrané peníze ho nechali zhotovit a vztyčit a doufají, že tam jednou bude stát opět kostel.

NĚVJANSK

Při cestě do Nižního Tagilu se poutníci zastavili i v nedalekém Něvjansku. Toto město je více jak 300 let staré a proslavily jej doly na zlato a platinu a také nakloněná věž. Pod městem i okolím se nachází kilometry prokopaných štol a právě asi díky tomu a nedalekému rybníku se slavná věž odklonila od své osy. Věž byla postavena před 294 lety Akinfijem Děmidovem, který na Uralu a na Sibiři postavil 20 továren. Vrchní část sloužila jako pozorovatelná a zvonice a v dalších podlažích byla laboratoř a vězení. Protože věž je vysoká 57 metrů a její horní část je nakloněna o 180 cm, je přirovnávaná ke slavné šikmé věži v Pise. Ve věži je také unikátní zvonkohra z Velké Británie, která původně hrála známé anglické melodie. Při opravě věže byla zvonkohra přeprogramovaná a dnes hraje úryvek z opery Ivan Susin od M. I. Glinky. Nedaleko věže stojí nově obnovený pravoslavný chrám.

NIŽNÍ TAGIL

Po 50 kilometrech od Něvjanska poutníci dorazili do města Nižní Tagil, který leží na řece Tagil ve Sverdlovské oblasti. Město bylo založeno v roce 1722 a v 19. století se stalo jedním z center ruského průmyslu, kde se vyráběla ocel a železné výrobky. V roce 1833 tady byla vyrobena první parní lokomotiva v Rusku. V okolí města byly za vlády Stalina vybudovány gulagy a počet obyvatel rychle stoupal. Vězni byli využíváni na práci v okolních zbrojovkách. Na počátku Velké vlastenecké války byl do místního lokomotivního závodu evakuován tankový závod z Charkova včetně nejdůležitějších zaměstnanců a projektové kanceláře. Během války zde byla vyrobena polovina (na 20 000 ks) sovětské produkce legendárních tanků T 34. I po válce zde pokračovala výroba tanků typu T-54 a T-55 a T 62. Zde byl též vyvinut tank T-72, T-90 a dnes i nejmodernější ruský tank T-14 Armata. A muzeum obrněné techniky v závodě

„Uralvagonmaš“ poutníci navštívili. Znalci tankové historie tu našli tanky od druhé světové války až po dnešek, jen „Armata“ chyběla. Na stěně visela velká mapa světa a různobarevné puntíky ukazovaly, kam se jednotlivé typy tanků vyvážely. Mimo Austrálii byly tyto puntíky na všech kontinentech.

Nižní Tagil v září 1918 bránilo 10 tisíc bolševiků, proti kterým bojovaly asi 3 tisíce československých vojáků a 3 tisíce bělogvardějců. Při bojích padlo 84 legionářů, 23 jich bylo nezvěstných a 285 zraněno. Část padlých byla odvezena a pohřbena v Jekatěrinburgu na Michajlovském hřbitově. Někteří legionáři, kteří později podlehlí zranění v Děmidovské nemocnici, skončili v Tagilu v hromadném hrobě na městském hřbitově. Bývalý hřbitov je dávno zrušený a ostatky legionářů nelze dohledat, neboť na části bývalého hřbitova jsou postaveny bytové domy a mateřská škola. Obvod hřbitova je u silnice ještě dnes patrný, protože tam dosud stojí torzo starého železného plotu. Pomník legionářům byl postaven v roce 2009 ve spolupráci Ministerstva obrany ČR, generálního konzulátu ČR v Jekatěrinburgu, ministerstva obrany slovenské republiky, neziskové organizace Nekropol a vědecko – výzkumného centra „Bílé Rusko“. Projekt pomníku zpracoval architekt G. Beljakin a postavila jej firma „Gabbro“. Na pomníku je celkem 67 jmen a nápis „Československým legionářům, kteří položili život na cestě ke svobodné vlasti“ v českém, slovenském a ruském jazyce. Při pietním aktu k pomníku položili věnce zástupci Ministerstva obrany, Československé obce legionářské a zástupci pražské diecéze Církve československé husitské. Čestnou stráž tvořili legionáři v historických uniformách. Okolí pomníku je udržované a u pomníku leželo pět věnců. Na jedné stuze ruského věnce bylo napsáno „Čechům bílým i rudým“.

ZLATOUST – KURGAN – TJUMEŇ

Pracovní skupina zahájila svou činnost ve Zlatoustu, kde měla v úmyslu jednat s vedením města a oblasti o postavení důstojného památníku našim padlým ze zákeřného přepadení. Ani vedení města, ani organizace „Vojenye memoriály“, která dle česko-ruské mezivládní smlouvy má výstavbu a údržbu válečných hrobů na starosti, však na jednání nedorazily. Trochu naděje přineslo jednání

s generálním ředitelem firmy Nože Zlatoustu a představitelem sdružením mistrů zbrojířů Dmitrijem Tatianochaem, který přislíbil, že cech kovolitců posoudí možnost výstavby nového památníku na místě bojů československých legionářů a pokusí se pro něj získat příslušná povolení a zrealizovat ho.

Odtud odjela skupina do města Kurgan, kde se opět již několik let snažíme obnovit pomník našim pochovaným legionářům. Zde je situace ještě tragičtější. Na místě pohřbení 54 československých legionářů, kteří zahynuli v červnu 1918 při osvobození města od rudého teroru, místní obyvatelé z vděčnosti postavili o rok později nad hromadným hrobem důstojný pomník. Památník se jako zázrakem dochoval v původním stavu až do roku 1985. Pak ho místní úřady zničily, neboť musel ustoupit monstróznímu památníku padlých občanů města. O obnovení zničeného pomníku však vedení města odmítlo s konzulem Štěpánem Gilarem, Pavlem Filipkem z odboru pro válečné veterány ministerstva obrany a historikem ČsOL Radimem Chrástem vůbec jednat. Přestože mezi Ruskem a Českem existuje smlouva o vzájemné údržbě a obnově válečných hrobů a české ministerstvo obrany se o hroby sovětských vojáků pochovaných na území ČR stará vzorně a v posledních deseti letech na jejich opravu investovalo sto milionů korun, ruská strana nám v posledních letech úsilí o obnovu hrobů sabotuje. Vše, co se nám v poslední době v Rusku podařilo postavit (pomník v Miassech či Bugulmě) nebylo zásluhou oficiálních míst či Vojenských memoriálů, ale díky pochopení jednotlivých ruských měst a jejich samospráv. Naštěstí toto chování a arogance začíná vadit stále více i normálním Rusům, kteří v něm vidí rozpor s politikou „paměti“, kterou prosazuje ruský prezident Vladimir Putin, a přislíbili nám pomoc při obnově pomníku v Kurganu i na dalších místech.

Ve středu se pracovní skupina přemístila do nejstaršího města na Sibiři, do Tjumeně. Tento důležitý dopravní uzel na Transsibiřské magistrále, který je dnes především známý těžbou ropy a zemního plynu, obsadily jednotky 2. a 6. čs. střeleckého pluku pod velením por. J. Syrového prakticky bez boje 20. června 1918 při postupu na Jekatěrinburg. Během operací na Urale byla Tjumeně v zápolí a byla zde v části budovy Obchodní školy zřízena velká Česko-americká nemocnice, která ošetřovala raněné

a nemocné čs. vojáky. Historikům ČsOL M. Rakovi a M. Mojžíšovi se s pomocí starých map, kronik a fotografií podařilo identifikovat místa pohřbívání zemřelých Čechů a Slováků. Bohužel historie starého Zatjumenského hřbitova je stejná jako v jiných místech v Rusku. Ve čtyřicátých letech byl na jeho ploše postaven asfaltový závod a tím všechny pomníky zničeny. S těmito informacemi přijeli naši zástupci do města, ale opět nikdo z kompetentních orgánů s nimi nejednal. Došlo tedy pouze k rekognoscaci prostoru, při které byl nalezen pomník obětem stalinského teroru, kteří byli na hřbitově též pochováváni. V jeho blízkosti by mohl vyrůst i československý pomník, neboť ideově mají pochovaní k sobě blízko. To ale bude muset ruská strana změnit své nynější chování, které je pro mnoho našich občanů nepochopitelné.

Jak již bylo výše napsáno, u nás se o hroby sovětských vojáků na rozdíl od jiných států vzorně staráme, přesto si toho ruská strana dostatečně neváží. Je smutné, že ani po sto letech nenajdou naši hrdinové, kteří obětovali za vznik samostatného státu svůj život, místo pro malou vzpomínku na ně. Asi to souvisí i s tím, že zatímco se nynější Rusko vyrovnalo s vládou komunismu a je z něho imperiální velmoc, v myslí některých lidí stále přetrvává „sovětské myšlení“. Stále jsou naši legionáři vnímáni jako Běločeši, kteří v občanské válce v letech 1918–1920 zabíjeli bolševiky a ne jako spojenci, kteří pomáhali ruským demokratickým silám, na které nynější Rusko navazuje, bolševismus zastavit. A mnohdy při výstavbě pomníků jde i o daleko prostší důvody. Ruské hřbitovy jsou všeobecně málo udržované a zanedbávané a v důsledku ateistické výchovy došlo ke ztrátě úcty k pohřbeným. Dalším z důvodů nezájmu o hřbitovy je i to, že v období industrializace ale i rudého teroru bylo po celém Sovětském svazu ve velké míře přemístováno původní obyvatelstvo, a tím se přetrhaly historické i rodinné vazby k rodinným místům. Proto se mohly na starých hřbitovech stavět školy, továrny i bytovky. A nyní po 100 letech přijedou Češi a chtějí postavit nad hroby svých několika předků desky připomínající je a jejich obětování. A v takovém případě může u některých lidí hrát roli i stud, že zatímco jedněm jde o to vypsát každého svého mrtvého vojáka, na druhé straně desetitisíce, statisíce či miliony obětí své jména nemají a jsou zapomenuty.

SLAVNOSTNÍ VEČEŘE

Ve středu večer se celá česká delegace a ruští hosté sešli v restauraci hotelu Park Inn na slavnostní společnou večeři, při které se podávala tradiční ruská jídla. Ještě předtím proběhlo malé hodnocení cesty z úst místopředsedkyně Senátu ČR, generálního konzula ČR v Jekatěrinburgu, ředitele Odboru pro veterány MO, představitelů ČsOL a zástupců poutníků. Došlo též k předání pamětní medaile ČsOL III. stupně Konstantinu Brylyakovovi a Nikolaji Dmitrijevi za dlouholetou spolupráci při šíření legionářské tradice a pomoci při vzpomínkových cestách. Čestné uznání ČsOL obdrželi i pracovníci generálního konzulátu ČR v Jekatěrinburgu v čele s Josefem Maršíčkem a pracovníci našeho zastupitelského úřadu v Moskvě za pomoc při organizování poutě. Na závěr této malé ceremonie obdrželi pamětní medaile ČsOL III. stupně Jakub Tabery a Jiří Dvořák za natočení třídílného seriálu Legie 100, který byl uveden v České televizi u příležitosti 100. výročí vzniku Československa. Ani jeden z tvůrců seriálu toto ocenění nečekal a z jejich vystoupení bylo slyšet, že si ho hodně váží, o to víc, když k němu došlo při putování po místech bojů čs. legionářů.

MICHAJLOVSKÝ HŘBITOV

Ve čtvrtek odjela společně celá delegace na starý Michajlovský hřbitov. Hřbitov má rozlohu 18 hektarů, uprostřed hřbitova se nachází pravoslavný kostel a mužský klášter a je na něm pohřbeno asi 100 tisíc lidí. Je velmi málo udržovaný a posledních padesát let se zde již nepohřbívá. Naštěstí však nebyl využit pro výstavbu továrny nebo panelových domů jako jinde.

V Jekatěrinburgu a v jeho okolí padlo či zemřelo více než 350 legionářů, kteří byli pohřbeni na Michajlovském hřbitově. Když město legionáři opustili, náhrobky byly z hrobů odstraněny a místo bylo využíváno k dalšímu pohřbívání. S iniciativy tehdejšího generálního konzula ČR v Jekatěrinburgu Miroslava Rameše byl po 90 letech na hřbitově postaven nový pomník československým legionářům z černé a červené uralské žuly, podle návrhu Gennadije Ivanoviče Beljankina. Na svislých deskách jsou vytesána jména 358 padlých legionářů a třiceti dalších osob. Na centrální stěle je pod československým lvem nápis „Československým legionářům, kteří položili život na cestě ke svobodné vlasti“, a to v češtině, slovenštině a v ruštině. Celková cena za vybudování pomníku byla 3,5 mil. Kč. Ministerstvo obrany uhradilo z této sumy 1,5 mil. Kč a soukromé firmy na něj věnovaly finanční dary ve výši 2 mil. Kč. Pomník byl odhalen 17. listopadu 2008 jako první nově obnovený pomník československým legionářům v Rusku.

Pietního aktu 22. května 2019 se zúčastnila místopředsedkyně Senátu ČR Miluše Horská, generální konzul ČR v Jekatěrinburgu Josef Maršíčka, zástupci Ministerstva obrany ČR, Československé obce legionářské a pražské diecéze Církve československé husitské. Čestnou stráž tvořili legionáři v historických uniformách. Za ruskou stranu se pietního aktu zúčastnily zástupci města Jekatěrinburgu, Sverdlovské oblasti, historici, novináři a ruští vojáci ve zbroji v dobových uniformách. Po úvodních projevech jednotlivé delegace položily k pomníku legionářů věnce a květiny. Následovalo duchovní ztišení sestry kazatelky J. Šmardové Koulové a zazněla Československá státní hymna.

NA MÍSTECH POHŘBENÍ CARSKÉ RODINY

Dalším bodem čtvrtletního programu byla návštěva míst spojených s pohřbením carské rodiny v okolí Jektěrinnburgu. Místo poprav carské rodiny obě skupiny navštívily v rámci prohlídky města a nyní je čekala cesta do 20 kilometrů vzdálené lokality Ganina jama. V polovině 19. století zde podnikatel Gavril koupil pozemky a chtěl těžit zlato. Při dolování žádné zlato nenašel, tak tady začal alespoň těžit železnou rudu a vyrábět dřevěné uhlí pro Hornoiseťský závod. Místní lidé podnikatele nazývali Gvrilou nebo také Gaňou a celý důl proto dostal název „Ganinina jáma“. Počátkem 20. století byl důl již opuštěný, šachty byly částečně zavaleny a rostly tam už i stromy. Právě do těchto míst 17. července 1918 bolševici přivezli na nákladním autě těla zavražděných členů carské rodiny i jejich doprovodu z Jekatěrinnburgu. Události, které následovaly, jsou popsány v následujícím článku Jana Bočka popisujícím zavraždění carské rodiny. Odborný výklad nám podával železniční inženýr, jinak amatérský badatel Aleksandr Kručinin. Ten nám

vyvětlil, že těla byla svržena do bývalé šachty, ale i přes několik pokusů se je nepodařilo potopit. A protože se čekisté obávali, že bělogvardějci přece jen ostatky v Ganině jámě objeví a získají v nich cenné relikvie, těla z šachty znovu vyzvedli, aby je zahrabali na nedaleké bažinaté Porosenkově louce pod starou koptjakovskou cestou a překryli železničními pražci. Okamžitě po osvobození Jektěrinnburgu od bolševiků byla zřízena speciální vyšetřovací komise, která při téměř ročním pátrání okolí Ganiny jámy důkladně prohledala, a Kolčakovovi vyšetřovatelé se dokonce na Porosenkově louce vyfotili, aniž by zapátrali pod pražci. Nalézt se podařilo jen několik drobných pozůstatků a předmětů, které zůstaly v Ganině jámě. Z těchto závěrů si ruská pravoslavná církev vyvodila, že těla byla zázračně bezezbytku spálena na Ganině jámě. A to i přes to, že ostatky carské rodiny a služebnictva byly pod koptjakovskou cestou v roce 1978 nalezeny a po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 vyzvednuty. I přes expertní ověření pomocí DNA církev nikdy pravosti těl neuvěřila, a proto se ani její zástupci nezúčastnili oficiálního pohřbení členů carské rodiny 17. července 1998 v Petropavlovském chrámu v Sankt-Petěrburgu. Naopak v roce 2000 ruská pravoslavná církev prohlásila Mikuláš II. a jeho rodinu za kanonizované a v okolí šachty vybudovala mužský klášter svatých Carských strastotěrpčů (od slova strast a trpět). V pravoslavné terminologii je strastotěrpce označení pro všechny křesťanské mučedníky, kteří vytrpěli martyrium ve jménu Ježíše Krista. Tito mučedníci však nezemřeli přímo za křesťanskou víru, ale z důvodu nenávisť, proradnosti nebo spiknutí. Rovněž se hodnotí hrdinství, odpuštění a neodporování nepřátelům. Podle těchto kritérií byl kanonizován i Mikuláš II. se svou rodinou. Klášter tvoří sedm dřevěných chrámů, které jsou postavené v tradičním ruském stylu. Šachta uprostřed areálu je dnes prakticky zasypaná a kolem ní vede naučná stezka a celý areál je velmi navštěvovaným místem.

My jsme ale měli štěstí, že nás po těchto místech provázel Aleksandr Kručinin, který se na vyhledání ostatků carské rodiny podílel, a tak jsme měli možnost poznat pravdu. Nejprve nás zavedl na Porosenkovu louku, na místo, kde bylo v roce 1991 vyzvednuto devět těl. Ale těla careviče a velkokněžny Marie chyběla. To podnítilo již dříve šířené konspirační teorie, že se carevič a jeho sestra zachránili před popravou. Od té doby pátralo v okolí mnoho výprav, aby našly chybějící těla. Vzpomínání Aleksandra Michailoviče velice přesně popisuje Jan Gazdík ve svém článku „Objevil ostatky dětí ruského cara“ na aktualně.cz: „V roce 2007 se na mně jako na šéfa místního klubu československých legionářů obrátila skupina dobrovolníků, abych si šel se svými

chlapci na Porosenkovu louku „tak trochu zakopat“. Ale zaplatit vám to nemůžeme, řekli předem.

Po týdnu marného hledání jsme to už chtěli vzdát. Naštěstí s námi byl Ljoňa Vosmikov, zkušený hledač z bojišť druhé světové války. Za sebou měl už nálezy ostatků dvou stovek ruďoarmějců. Šikulové jako on poznají podle zvuku sondy, jestli narazila na kov, kámen nebo kost. No a Ljoňu tehdy osmnáctého července zaujal plácek, na němž rostly jen kopřivy, takže ho začal prozkoumávat. A byla to právě kost, na které ta jeho sonda tehdy zaskřípěla. Lopatkou rozhrnul opatrně zem, aby asi v půlmetrové hloubce nahmatal kost. Jak se ukázalo, lidskou. Na celtě nakonec skončilo několik ohořelých kostí dospělé ženy a chlapce, keramické střečky, několik střel typických pro nagan a browning a kousek zčernalé tkaniny. Šlo o zbytky námořnického trička, které carevič Alexej s oblibou nosil. (...) Večer všichni rozhodli, že jako nejstarší si vezmu nalezené ostatky domů, a další den je předáme archeologům. (...) Má žena mě i s batohem, kde jsem ty ostatky kostí schraňoval, málem vyhodila z domu, než jsem jí vysvětlil, o co se jedná. (...) Z Moskvy pak přijel vyšetřovatel – generální prokurátor Vladimír Solovjov, mrknul na kosti se střečinami a hned nás pozval do restaurace. Vyptával se a pořád nás při tom naléval vodkou. Byli jsme unavení, hladoví... takže nás tak trochu přopil. Stále jsme mu ale odpovídali jedno a to samé. Až se

vyšetřovatel Solovjov najednou pousmál a řekl: „No, vidím, chlapci, že mi nelžete.“ Od té doby se členové jednoty Československé obce legionářské v Jekatěrinburgu schází vždy v den výročí vyraždění carské rodiny z 18. na 19. července na Porosenkově louce, aby zde v lesíku u ohně zavzpomínaly na krutý osud carské rodiny.“

MUZEUM VOJENSKÉ TECHNIKY VE VRCHNÍ PYŠMĚ

Posledním cílem poutě byla návštěva muzea ve Vrchní Pyšmě. Ještě před tím se poutníci zastavili na hranice mezi Evropou a Asií. Tato zeměpisná hranice je vyznačena stožárem a dělicí čarou obou kontinentů. Kromě krámků, kde si lze koupit právě vyraženou pamětní minci, je tady možné koupit i malou bystu Lenina nebo Stalina. Pro turisty jsou zde informační tabule, kterým směrem a jak jsou vzdálena od tohoto místa některá města. Do Kodaně je to 2 891 km, do Berlína 3 502 km, Paříže 4 546 km, do Londýna 4 685 km a do Hanoje 5 757 km. Praha tam ale vyznačena nebyla. Nedaleko od hranice se nachází památník represím z období krutovlády Stalina. Památník byl postaven na památku 20 tisíc popravených politických vězňů ve věku od 20 do 50 let, kteří jsou zde pohřbeni. Po zpřístupnění archivů bylo zjištěno, že značná část z těchto obětí byla naprosto nevinná.

Muzeum vojenské techniky se nachází nedaleko Jekatěrinburgu ve Vrchní Pyšmě na ploše neskutečných 8 hektarů a patří mezi největší ruská vojenská muzea. Muzeum bylo založeno v roce 2005 vedením Uralské těžební a hutní společnosti UMMC, která zaujímá první místo v Rusku a deváté na světě ve výrobě mědi. V současné době se muzejní komplex skládá ze dvou výstavních center – muzeí vojenské a automobilové techniky. V muzeu nás přivítal ředitel vojenské části komplexu Alexander Emelyanov, který je též předseda vojensko-historického klubu „horní štít“ a Jednoty Československé obce legionářské v Jekatěrinburgu. Proto bylo přijetí srdečné a brzy se všichni rozeběhli po obrovském výstavním prostoru. Hned u vchodu ohromí návštěvníky kolekce asi osmdesáti tanků, bojové techniky a nákladních aut vyráběných v Rusku. V nedávné době přibyla i technika dodávaná do SSSR z USA a Velké Británie v rámci zákona „o půjčce a pronájmu“. Uprostřed je třípodlažní budova muzea, kde je k vidění další ruská bojová technika včetně několika letadel, ale i jedinečné sbírky ruských řádů a vyznamenání, chladných a střelných zbraní, uniforem, výstrojních součástí a odznaků ruských ozbrojených sil od 18. století po současnost. Je zde i expozice, která je zaměřena na legionáře. Za budovou jsou vystaveny letadla, rakety, několik železničních souprav, obrněné vlaky a vojenská účelová vozidla. Za necelých 15 let

zde vznikl téměř kompletní soubor zbraní a vojenské techniky sovětské armády a ozbrojených sil Ruské federace. Za vojenským muzeem byl v loňském roce otevřen areál muzea automobilové techniky, kde je vystaveno 160 aut a také více než 100 motocyklů a jízdních kol, přibližujících 130letou světovou historii automobilů a kompletní historii ruského automobilového průmyslu. Domnívám se, že zážitek z prohlídky muzea nejde popsat, ten se musí zažít. Na závěr prohlídky byl v kinosále promítán ruský dokumentární film *Cizí země*, ve kterém studio Uralfilm s Ivanou Čílovou přiblížilo na příběhu Mikuláše Antonína Číly účast československých legionářů v Občanské válce na Uralu.

Pak již nastalo loučení, předání posledních dárků a odjezd na letiště, kam pro poutníky přiletěl vojenský speciál. Tak jako pokaždé, byla i tato legionářská pouť velmi dobře připravena a velké poděkování platí všem organizátorům z Československé obce legionářské v čele s řídícím tajemníkem Milanem Mojžíšem a Marcelou Ludvíkové a Jiřimu Filipovi, kteří úspěšně vedli jednotlivé skupiny. Poděkování patří i pracovníkům Odboru pro veterány Ministerstva obrany ČR a Generálního konzulátu ČR v Jekatěrinburgu. Během čtyř dní se podařilo navštívit všechny stávající pomníky československých legionářů na Urale a připomenout si naše padlé vojáky, kteří již více než 100 let leží daleko od domova. ■

Color by Klimbim

Zavraždění carské rodiny

Car Mikuláš II. byl donucen 15. března 1917 vlivem propuknutí mohutných demonstrací a vojenských vzpour (v důsledku nepříznivého vývoje na frontě a katastrofální zásobovací situace v zázemí) na základě požadavků demokratických stran abdikovat. Po abdikaci jmenoval svým nástupcem svého bratra Michaila, který ale ruský trůn odmítl a vládu předal Prozatímní vládě hraběte G. Lvova.

Mikuláš II., civilním jménem Nikolaj Romanov (1868–1918), chtěl po své abdikaci se svojí rodinou odjet z Ruska do Velké Británie, a proto požádat o politický azyl. Z obavy, aby se nenarušila spolupráce Prozatímní vlády se Spojenci a také aby se revoluce z Ruska nepřenesele do Británie, jeho bratranec král Jiří V. (1865–1936) s azylem nesouhlasil. Po domácím věznění v Carském Selu byla rozhodnutím Prozatímní vlády celá rodina i s nejbližšími služebníky převezena do Tobolsku, kde žili ve vile bývalého guvernéra. Poté co se v listopadu 1917 dostali k moci bolševici, cara Mikuláše II. s rodinou uvěznil i 30. dubna 1918 všechny dopravili do Jekatěrinburgu,

kde byli i včetně doprovodu internováni v zabaveném domě inženýra Nikolaje Ipaťjeva. Budova byla obehnaná vysokým plotem, okna zatemněna a zvenku byla hlídána strážemi čekistů, které tvořili Rusové, Lotyšští a Maďaři. Carevna pro budoucí hmotné zajištění rodiny postupně zašila do spodního prádla dcer a do uniformy careviče diamanty a perly.

K Jekatěrinburgu se blížily bělogvardějské oddíly a českoslovenští legionáři a bolševici měli obavy, aby carskou rodinu neosvobodili. Proto Jakov Sverdlov a Uralský oblastní sovět s plným vědomím V. I. Lenina a F. Dzeržinského rozhodli, že celá carská rodina má být zlikvidována, a to včetně doprovodu. Jen carského kuchtíka Leonida

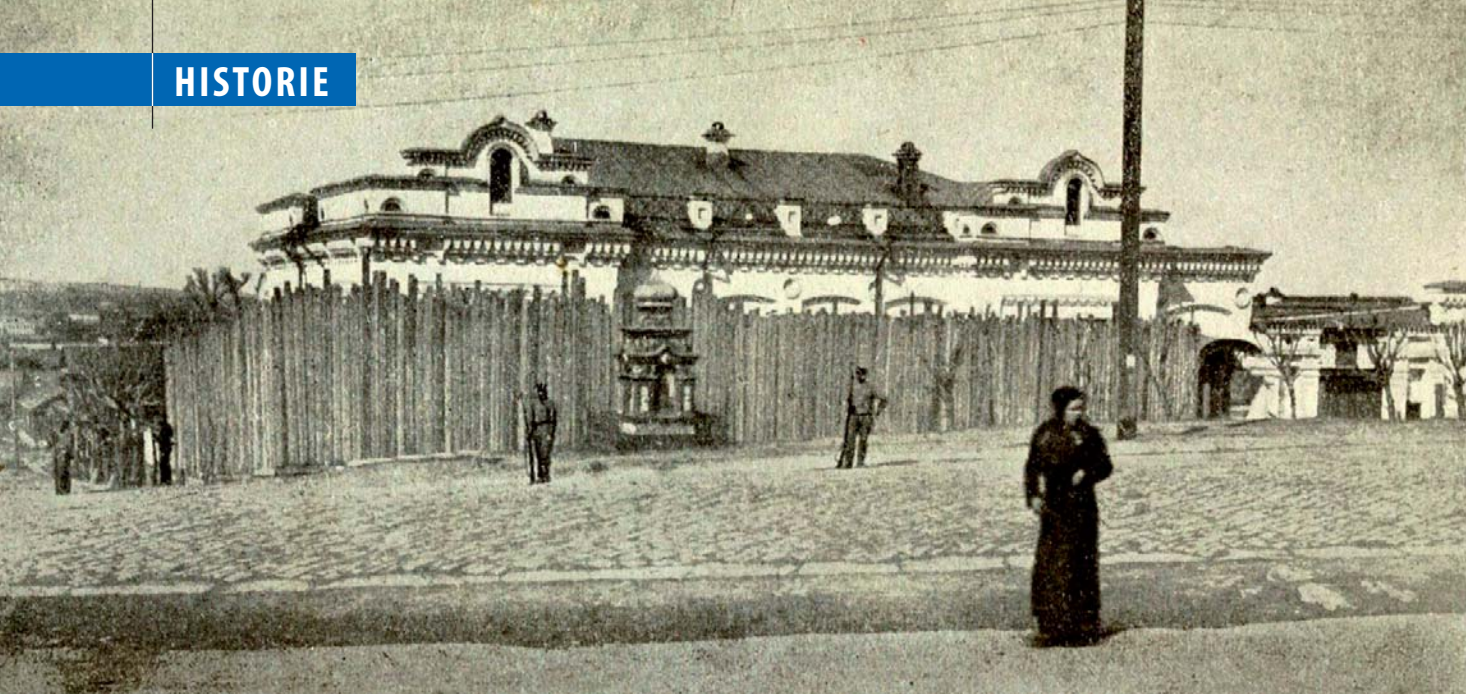
Sedněva zachránil před popravou velitel popravčího komanda Jurovskij, když přemluvil své nadřízené. Internovaní v předvečer popravky museli odevzdat všechny svoje šperky a osobní věci. Dne 17. července 1918, okolo druhé hodiny noční, Jakov Jurovskij vzbudil carskou rodinu včetně sloužících a přikázal jim, aby se soustředili ve sklepě, kde v místnosti nebyl žádný nábytek a prostor byl osvětlen pouze jednou žárovkou. Poté velitel popravčí čtyry přečetl rozsudek, který zněl: „Nikolaji Alexandroviči, na základě toho, že vaši příbuzní se podílí na útoku proti sovětskému Rusku, výkonný výbor sovětů na Urale rozhodl o vaší popravě.“ Po těchto slovech zastřelil revolverem Mikuláše II., který byl okamžitě mrtvý. Vznikl chaos a ostatní opilí členové popravčí čtyry (komisař P. Jermakov, čekisti G. P. Nikulin, M. Medvedev a velitel strážní čtyry A. Kubanov), začali střílet jako o závod. Carevič Alexej oběhl Jurovského, ale ten ho srazil k zemi a střílel ho z blízka do hlavy. Nejvíce trpěli velkokněžny, protože měly v šatech zašitý asi kilogram diamantů a perel a některé kulky se odrážely. Ty, které ještě žily (Taťána, Anastázia a Marie), ubodal bajonetem zástupce velitele popravčí čtyry Petr Jermakov. Celkem bylo popraveno 11 osob: car Mikuláš, jeho manželka Alexandra, syn Alexej, dcery Olga, Taťána, Marie, Anastázia a z doprovodu lékař Evžen Botkin, služebná Anna Demidová, Alex Trupp a Ivan Charitanov. Výstřely a nářek zraněných slyšeli i hlídkující bolševici okolo domu. Kromě carské rodiny a sloužících čekistů zastřelili i ty, kteří byli do popravčí čtyry vybráni a odmítli se popravky zúčastnit.

Kdo byl velitel popravčí čtyry Jakov Jurovský? Narodil se v roce 1878 v Tomsku v židovské rodině, tak jako řada dalších ruských revolucionářů. Vyučil se hodinářem a cestoval po Evropě, kde se živil jako fotograf a v Německu konvertoval k luterské církvi. Vrátil se do Ruska, a když vypukla první světová válka, stal se zřízcem v ruské polní nemocnici. Po říjnové revoluci dezertoval z armády, vrátil se do Jekatěrinburgu, kde se stal zakládajícím členem Uralského regionálního sovětu. Stal se komisařem pro justici a členem Čeky, což byla tajná bolševická policie založená F. Dzeržinským již 20. prosince 1917 a která měla na svědomí statisíce obětí.

J. Jurovský byl inteligentní a bezcitný bolševik a na rozdíl od ostatních čekistů nepil alkohol. Po popravě carské rodiny se z důvodu obavy o svůj život skrýval v Moskvě, kde kromě jiného vedl i vyšetřování Fanny Kaplanové, která se 30. srpna 1918 pokusila zastřelit V. I. Lenina. Už jako vysoký funkcionář Čeky se opět vrátil do Jekatěrinburgu, kde za zásluhy dostal dům, který měl výhled na dům Ipatěva, ve kterém velel popravě carské rodiny. V roce 1920 začal mít žaludeční potíže a přestěhoval se kvůli léčbě do Moskvy, kde působil jako šéf sovětské státní pokladny. S Jurovským většina stranických kolegů pohrdala, ale přesto přežil Stalinovy čistky. Hůře se vedlo jeho dceři Rimmě, kterou odsoudily na 25 let do gulagu. Jurovský posílal prosebné dopisy o propuštění dcery Stalinovi, ale marně. I několikanásobného vraha dostihly nakonec výčitky svědomí, trpěl žaludečními vředy a nemocí

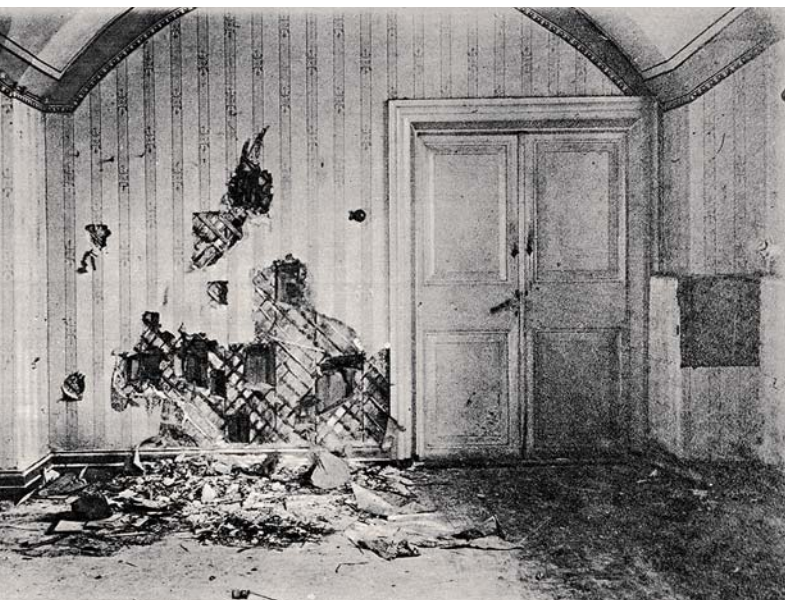
srdce. Zemřel na zástavu srdce v nemocnici v Moskvě v roce 1938 ve věku 60 let.

Těla zavražděných členů carské rodiny i jejich doprovodu byla ještě v den masakru 17. července 1918 převezena na nákladním automobilu po staré koptjakovské cestě k opuštěnému dolu nazývanému „Ganina jama“, ležícímu asi dvacet kilometrů od Jekatěrinburgu. Zde bolševici mrtvoly vysvlékli z šatů a důkladně prohlédli, přičemž u velkokněžen objevili zašité diamanty. Šaty pak na ohni spálili. Všech 11 mrtvol naházeli do jedné staré šachty, která měla rozměry 20 x 30 metrů. Protože spodní část šachty byla zatopená vodou, která byla ještě v červenci zmrzlá, těla dopadla pouze na led. Čekisté proto do šachty vhodili několik granátů, které sice vybuchly, ale led to neprobořilo. Aby mrtvoly neobjevili bělogvardějci, kteří by je důstojně s pompou pohřbili jako mučedníky, čekisté za pomoci provazů slezli na dno šachty a těla lany vytáhly zpátky nahoru. Ty pak naložili znovu na nákladní auto a vezli po staré koptjakovské cestě zpět k Jekatěrinburgu. Asi po třech kilometrech v bažinaté oblasti nazývané Porosenkova louka však auto na cestě zapadlo. Čekisté v nedaleké osadě sehnali koně, aby auto vytáhli. Čas ale ubíhal a začalo se stmívat. Bolševici, kteří byli přio opilí a také vystresovaní, neboť se báli, že je mohou každou chvíli objevit legionáři, tak začali improvizovat. Velitel čekistů Jakov Jurovskij

rozhodl ukryt těla zde. Nejprve oddělili těla nástupce trůnu careviče Alexeje a velkokněžny Marie, kterou si ale nejspíše ve tmě zaměnili s carevnou Alexandrou Fjodorovnou, která byla německou princeznu a kterou bolševici nenáviděli, a na okraji lesa se pokusili jejich těla spálit na ohni, aby po nich nic nezůstalo. To se jim ale z časových důvodů nedařilo, ani za použití kyseliny sírové, která měla rozklad těl urychlit. Vykopali tedy druhou jámu přímo na podmáčené cestě. Do té vhodili zbývajících devět těl, a to cara Mikuláše II., carevnu Alexandru, jejich tři dcery a čtyři sloužící. Aby z ostatků nic nezbylo, naházeli na ně velké keramické nádoby kyseliny sírové, které potom i s mrtvolami rozstříleli. Jámu pak ve spěchu zaházeli a z nedalekého strážního domku u železniční trati si vzali prkna z plotu a pražce, kterými jámy přikryli. Tímto zamaskováním to vypadalo, že na cestě v bažinatém terénu jsou hatě.

Po příchodu československých legií a bělogvardějských jednotek do Jekatěrinburgu zřídila ruská vláda Direktoría speciální komisi, která měla za úkol vyšetřit okolnosti poprav a nalézt místo pohřbení carské rodiny. Stopy přivedly vyšetřovatele ke Ganině jámě. Z šachty nechali vyčerpat vodu, ale na dně našli pouze jeden lidský prst, zbytky oblečení a ostatky kokršpaněla velkokněžny Anastázie. Místo pohřbení carské rodiny nenašli, přestože byli i na cestě na Porosenkově louce. Po této cestě jezdili kozáci na koních a chodili po ní i lidé, ale nikoho nenapadlo, že jsou tam hroby carské rodiny. S ústupem bílých odešla i komise a její hlavní vyšetřovatel Nikolaj Sokolov později v zahraničí vydal prohlášení, že těla zavražděných nejspíše skončila v Ganině jámě. Tento závěr přijala ruská pravoslavná církev a zmizení ostatků přisoudila zázraku.

Bolševici chtěli vyhladit celý rod Romanovců, ale to se jim nepodařilo. Bratr Mikuláše II., velkokníže Michail Alexandrovič (1878–1918), odmítl trůn a žil v Gatčině, odkud byl v březnu 1918 deportován do města Perm na Urale. Z hotelu byl v noci z 12. na 13. června 1918 neznámými muži vyvezen do továrny na předměstí Motovilicha, kde byl popraven. Jeho ostatky se doposud nepodařilo najít. Týž den, kdy došlo k vyvraždění carské rodiny, byli v Alapajevsku zabiti další členové rodu: velkoknížata Pavel Alexandrovič, Dmitrij Michajlovič, Nikolaj Michajlovič a velkokníže Georgij Michajlovič. Za půl roku byli ještě zastřeleni sestra císařovny Jelizaveta, velkokníže Sergej Michajlovič, knížata Ioann Konstantinovič, Igor Konstantinovič, Konstantin Konstantinovič, Vladimír Palej a všechny osoby, které s nimi

byly v blízkém kontaktu. Zachránili se ale ti, kterým se podařilo uniknout do zahraničí. Matka cara Mikuláše II. Marie Fjodorovna se skrývala na Krymu a poté emigrovala do Velké Británie. Protože tam nedostala azyl, vrátila se v roce 1918 do rodného Dánska, kde zemřela 13. října 1928. V roce 2006 byly její ostatky převezeny z katedrály v Roskilde, kde jsou pochováni dánští králové, do Ruska. Dne 28. září 2006 byla její rakev uložena do carské hrobky v kryptě chrámu sv. Petra a Pavla vedle jejího manžela cara Alexandra III. Pohřbu se zúčastnilo mnoho členů evropských panovnických dynastií. Sestra Xenie Alexandrovna (1875–1960) se po pádu monarchie v únoru 1917 usadila se svým manželem Alexandrem Michailovičem (vnuk cara Mikuláše I.) ve Velké Británii. Měli sedm dětí, šest chlapců a jednu dceru. Pokud by došlo k aplikaci pravidla primogenitury na potomky Mikuláše I., jejich děti by byly nejbližší dědicové na ruský trůn. Nejmladší sestra Olga Alexandrovna (1882–1960) během první světové války sloužila jako zdravotní sestra na frontě a byl jí udělen Řád sv. Kateřiny. Po pádu monarchie uprchla se svými dětmi a manželem na Krym, kde se skrývala. V únoru 1920 se jí podařilo s rodinou uprchnout z Ruska a emigrovat do Dánska ke své matce. V roce 1948, když se cítila být ohrožená stalinovým režimem, celá rodina odešla do Kanady. Za svůj život namalovala více jak dva tisíce obrazů.

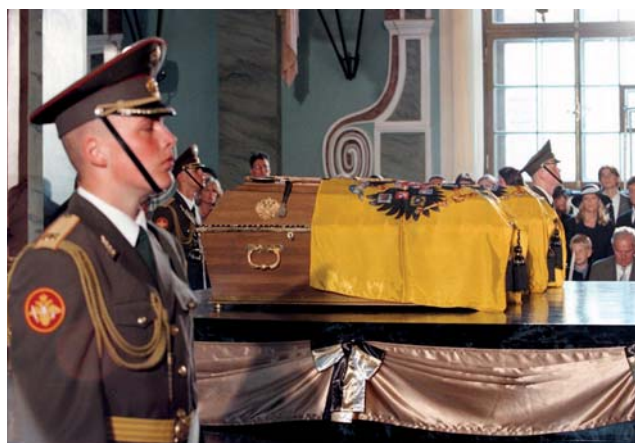
Bolševické vedení však dobře vědělo, jak a kde skončily ostatky carské rodiny. Vrazi dokonce svým přátelům toto tragické místo ukazovali a dokonce se na něm na památku fotili. V roce 1928 toto místo navštívil i ruský prozaik, básník, dramatik a zakladatel ruského futurismu Vladimír Vladimirovič Majakovský. Na základě prožitků z této návštěvy Majakovský napsal tendenční báseň „o kamenité cestě, do níž je zaryt imperátor“. Bývalý dům inženýra Ipatjeva byl po občanské válce využíván jako památník revoluce. V roce 1974 byla budova prohlášena za sovětskou národní kulturní památku. Již za tři roky 22. září 1977 na základě nařízení politbyra nechal tehdejší sverdlovský první tajemník komunistické strany a pozdější ruský prezident Boris Jelcin dům zbourat.

Zničit památku na carskou rodinu se ale sovětských komunistů nepodařilo. Po ostatcích carské rodiny začali v 70. letech minulého století pátrat ruští badatelé v čele s geologem Alexandrem Avdoninem a také místní nadšenci. Našli se dokonce i zápisky velitele popravčí čtyř Jakova Jurovského a různé fotografie čekistů na Porosenkově louce. Hromadný hrob s ostatky carské rodiny našli badatelé, maskující své pátrání geologickým výzkumem, v květnu 1979. V sovětské éře Brežněvova kultu osobnosti se však o masaku carské rodiny nesmělo mluvit a badatelé se báli, že nalezené ostatky mohou být nenávratně zničeny. Proto vložilo do hrobu svůj

vzkaz a slíbili si, že o svém objevu nikomu neřeknou, dokud se v Rusku nezmění politické poměry. Naštěstí to netrvalo dlouho a Sovětský svaz se rozpadl. A tak byly v roce 1991 z nařízení prokuratury Sverdlovské oblasti vyňaty nalezené ostatky devíti osob k expertíze totožnosti. Expertíza DNA jednoznačně prokázala, že se jedná o pozůstatky carské rodiny, ale těla careviče Alexeje a velkokněžny Marie chyběla. To zavdalo podnět ke vzniku různých teorií, že se carevič a jeho sestra zachránili před popravou. Po 16 letech se podařilo jedné skupině badatelů najít i ostatky careviče Alexeje a jeho sestry velkokněžny Marie. V článku o vzpomínkové pouti na Ural jsou zaznamenány vzpomínky přímého účastníka této expedice Aleksandra Kručinina.

Po provedení všech expertíz byly ostatky členů carské rodiny převezeny do Sankt-Petěrburgu, kde byly 17. července 1998 pochovány v Petropavlovském chrámu. Pohřbu se zúčastnil prezident Boris Jelcin a jeho manželka spolu s příbuznými Romanovců, včetně prince Michaela z Kentu. Těla prince Alexeje a princezny Marie na své uložení teprve čekají. Ruská pravoslavná církev výsledky porovnání DNA neuznala a stále si stojí za zázračným zmizením ostatků. I proto prohlásila 14. srpna roku 2000 cara Mikuláše II. a členy carské rodiny za svaté (na úrovni strastotěpce – trpitel, mučedník). Na místě zbořeného Ipatjevova domu byl v červnu 2003 u příležitosti 85. výročí poprav carské rodiny vysvěcen vzpomínkový Chrám Všech svatých na krvi věnovaný rodině Romanovových. A každý rok v den zavraždění carské rodiny putuje po staré koptjakovské cestě z tohoto místa „křestný chod“ do kláštera svatých Carských strastotěpců, který církev postavila okolo šachty Ganina jama. ■

JEKATĚRINBURG

Milan Mojžíš, Jan Boček

Město Jekatěrinburg se rozkládá na severovýchodním podhůří Uralu na březích řeky Iseť. Díky obrovskému nerostnému bohatství v jeho okolí a své strategické poloze na dopravní spojnici Evropy s Asií je nazýváno „třetím hlavním městem Ruska.“

Před ruskou kolonizací Uralu bylo území Jekatěrinburgu po staletí ovládáno Baškiry. V okolí bylo pouze roztroušeno několik turkických a ugrofinských kmenů. K Ruskému carství byly tyto oblasti připojeny v polovině 17. století. Ještě na konci tohoto století zde vzniklo několik ruských osad. Významnější rozvoj však nastal až na počátku 18. století, kdy na území dnešního města vzniklo několik menších železáren, využívajících nerostné bohatství Uralu. V roce 1723 byly na přehradě řeky Iseť založeny Petrem I. Velikým hutě, které byly pojmenovány po jeho manželce, pozdější carevně Kateřině I. Ruské. Opevněný závod, který zásoboval carskou armádu zbraněmi, se v krátkém čase stává centrem ruského zbrojního průmyslu. V roce 1796 byl Jekatěrinburg povýšen na město a stává se významným průmyslovým, obchodním a kulturním centrem monarchie.

Roku 1878 byla přes Ural položena první železnice, která propojila Jekatěrinburg s guberniální Permí. O 10 let později byla dokončena trať Jekatěrinburg–Tumeň a roku 1897 bylo město napojeno na Transsibiřskou magistrálu. Železnice přinesla další impuls k rozvoji průmyslu. Roku 1904 žilo v Jekatěrinburgu přes 50 tisíc lidí a jenom v samotném městě bylo v provozu 49 velkých průmyslových podniků a přes 300 malých řemeslných dílen.

Do města přicházeli zahraniční obchodníci, podnikatelé a specialisté včetně Čechů, kteří zde vytvořili malou komunitu. Jedním z prvních Čechů, který se ve městě usadil, byl dirigent Jan Ticháček, který vedl orchestr městského divadla, ve kterém působil několik českých hudebníků a kapelníkem byl později i jeho syn Josef. Koncem 19. století dorazila na Ural i sláva českého piva. V uralském Irbitu a od roku 1902 v Jekatěrinburgu vařil české pivo sládek Václav Tesař. Na počátku 20. století přijelo do Ruska propagovat a vyučovat tělesnou výchovu na 200 sokolů. Na gymnáziu působil v letech 1910–1914 tělocvikář-sokol Matěj Němec, na obchodní škole vyučoval Otakar Pinkava, na hudebních školách ve městě působili Jaroslav Siman a Bohumil Sicara. Začátek první světové války zasáhl i do života Čechů na Urale. Někteří, jako například M. Němec a syn sládka Tesaře Jaroslav, odcházejí do formujících se legií, ostatní se snaží přežít neklidné roky války, revoluce a následné občanské války.

Na přelomu 19. a 20. století bylo ve městě velmi silné dělnické hnutí, a tak již 8. listopadu 1917 zde převzali bolševici bez boje moc a v lednu 1918 vyhlásili Jekatěrinburskou gubernii. Po své abdikace v březnu 1917 byl ruský car i s rodinou internován v Tobolsku a 30. dubna 1918 byli všichni převezeni do Jekatěrinburgu. Umístění byli v bývalém domě inženýra Ipatjeva. V červenci 1918 ovšem již k městu postupovaly bělogvardějské oddíly, Uralský oblastní sovět proto

Americký hotel v Jekatěrinburgu, kde byla ubytována OČSNR

Pohled na jekatěrinburgskou hlavní třídu

rozhodl o popravě carské rodiny, která byla vykonána v noci z 16. na 17. července 1918.

Jekatěrinburgští komunisté se obávali o ztrátu moci nad městem oprávněně. Poté co se lidovému komisaři Trockému nepodařilo začlenit do Rudé armády Československý armádní sbor, který se od března 1918 přesouval z Ukrajiny do Vladivostoku za účelem přeplavení na západní frontu do Francie, vydal 25. května 1918 rozkaz k jeho odzbrojení. Přestože v té době byl čs. armádní sbor rozdělen do šesti navzájem izolovaných skupin, čs. jednotky se pokusím bolševiků o likvidaci ubránily, obsadily železniční stanice, ve kterých stály jejich transporty, ozbrojily se a začaly se probíjet ke spojení s ostatními skupinami, aby si uvolnily cestu do Vladivostoku. Jekatěrinburg, jakožto velký uzel na Transsibiřské magistrále, zůstával během června v rukou bolševiků, a tak velitel Čeljabinské skupiny vydal 8. července 1918 rozkaz k nástupu na Jekatěrinburg. Na stanici Unkurda, jihozápadně od Jekatěrinburgu, byly soustředěny části 2. a 3. pluku, 3. úderná rota a několik kozáckých setnin, které 14. července v noci vyrazily na postup. Ten byl ztěžován bolševickými opěrnými body, více či méně opevněnými, nicméně již 24. července stály jednotky Čechoslováků před Jekatěrinburgem.

Útok začal 25. července v ranních hodinách. Bez boje bylo obsazeno předměstí a stanice Jekatěrinburg I., ze stanice Jekatěrinburg II. mezitím hlídky hlásily střelbu. V čase 9.35 hod. již velitel útočného předvoje vyslal hlášení, že bílé gardy osvobodily město a zbylí rudoarmějci se stáhli na stanici Jekatěrinburg II. Ta byla dobyta krátce po poledni téhož dne. Koordinovaně s tímto útokem probíhal útok z východu, pod velením poručíka Palackého. Ten měl dorazit do Jekatěrinburgu současně s předvojem západní části, stihl však pouze obsadit území východně od Jekatěrinburgu. Po obsazení Jekatěrinburgu byl ze severu ochráněn Čeljabinsk a Čechoslovákům se zároveň otevřela cesta k Permu. V srpnu 1918 probíhaly těžké obranné boje s bolševickými útočnými proudy od severu od Nižného Tagilu, a proto musel být přerušen

útok na západ na Perm. Okolí města se stalo velkým bojištěm, kde probíhaly prudké boje, které přinesly mnoho obětí.

Po dobytí Jekatěrinburgu bylo město téměř rok významným centrem bílého odboje a i Československých vojsk na Rusi. Ve městě sídlilo velení Uralské fronty, později Jekatěrinburská skupina Sibiřské armády, jejíž velitelem se později stal generál R. Gajda. Ve městě působily četné týlové jednotky, lazarety, nemocnice, vojenská typografie a mnoho dalších československých úřadů. Vlakové nádraží bylo zaplněno vagóny – těpluškami, v nichž vojáci žili, neboť do města také jezdily jednotky na odpočinek nebo na zotavenou. V „Americkém hotelu“ sídlila od srpna 1918 do prosince 1918 Odbočka Československé národní rady na Rusi v čele s Bohdanem Pavlů. Po jejím faktickém přetvoření na Ministerstvo vojenství (oddělení v Rusku) zde byla umístěna až do března 1919. Koncem roku 1918 byl v budově nedaleko „Amerického hotelu“ zřízen československý konzulát v čele s konzulem Jindřichem Holnou. Na počátku roku 1919 se československá vojska postupně stahovala z bojů na Urale a přesunula se na ochranu Transsibiřské magistrály.

Snímek jedné z partií Jekatěrinburgu

Odhalení praporů při slavnosti II. divize v Jekatěrinburgu dne 10. listopadu 1918

Československé legie kontrolovaly prakticky celý region středního a jižního Uralu, který byl místem jedněch z nejtěžších bojů občanské války v Rusku, a do Jekatěrinburgu byly svázeni padlí vojáci. Jako místo pro jejich pohřbívání byl vybrán jeden z největších městských hřbitovů – Michajlovský. Postupně bylo více než 400 čs. legionářů pohřbeno do společných hrobů označených kříži a kovovými tabulkami s čísly. Počátkem roku 1919 byl vytvořen projekt pískovcového památníku padlým a v červnu 1919 na něm byly započaty práce, které však z důvodu evakuace československých jednotek z města nebyly dokončeny. Na úpravu hřbitova a památníku byly v místních novinách vyhlášovány sbírky.

Život legionářů v Jekatěrinburgu měl i svoje „nevojenské“ stránky. Mnoho legionářů se zde oženilo, některým se zde narodili i potomci. Ve městě vycházely české noviny a knihy, pořádala se divadelní představení, kulturní a sportovní akce. Divadelní oddělení Osvětového odboru OČSNR vyjždělo z Jekatěrinburgu i do dalších měst, kde působili českoslovenští vojáci. Mezi jeho členy byli později známí herci jako Zdeněk Štěpánek, Josef Jeníček nebo Václav Menger. Divadelní představení a koncerty byly organizovány i pro místní obyvatele. Od ledna 1919 působil v Jekatěrinburgu československý symfonický orchestr. Jekatěrinburg se stal i tématem mnoha obrazů malíře-legionáře Jindřicha Vlčka. Ve městě se v době pobytu našich útvarů konalo mnoho událostí, z nichž k nejvýznamnějším patřila slavnost předání praporů střeleckým

Dělostřelectvo čs. jednotek v Jekatěrinburgu

plukům II. čs. střelecké divize dne 10. listopadu 1918 na Ščepném (Monastýrském) náměstí, slavnost předání praporu Údernému praporu dne 22. února 1919 na stejném náměstí, příjezd tehdejšího ministra války M. R. Štefánika již nově vzniklé Československé republiky 14. prosince 1918 či příjezd Vrchního vladaře admirála Kolčaka dne 16. února 1919. Mezi několika tisíci legionářů, kteří prošli Jekatěrinburgem, byly i později známé osobnosti jako spisovatel Rudolf Medek, generálové Jan Syrový, Sergej Vojcechovskij, Matěj Němec, Mikoš A. Číla, Ludvík Svoboda a mnozí další.

V létě 1919 československé legie prakticky opustily Jekatěrinburg. Spolu s legiemi odešla i většina Čechů žijících na Urale. Při odchodu legií z Jekatěrinburgu byly z obavy před zničením hřbitova snatky kovové tabulky z hrobů, zakreslen plán hřbitova a zapsány jednotlivé hroby. Po nástupu bolševické moci byla československá část hřbitova zrušena. Stejný osud potkal i československé hřbitovy a památníky padlým v Nižním Tagilu, Marianovce, Zlatoustu, Miassu, Čeljabinsku a dalších místech Uralu.

Po evakuaci Sibiřské armády bylo město dne 14. července 1919 obsazeno bolševiky a následně se stalo hlavním městem Uralu (od roku 1934 už jen Sverdlovské oblasti). V roce 1924 bylo město přejmenováno na Sverdlovsk podle ruského revolucionáře Jakova Sverdlova, který zde v předrevolučním období působil. Město se stalo velkým sovětským průmyslovým centrem zejména s těžkým strojírenstvím, což

Přivítání Milana Rastislava Štefánika

Milan Rastislav Štefánik doprovázený Radolou Gajdou v Jekatěrinburgu

Slavnost předání praporů v Jekatěrinburgu

bylo ještě posíleno během prvních měsíců po napadení SSSR hitlerovským Německem evakuací závodů z evropské části Sovětského svazu. Po válce pokračovala rychlá výstavba průmyslových podniků a s tím související masová bytová výstavba. Mezi lety 1976–1985 zde působil jako stranický tajemník budoucí ruský prezident Boris Jelcin, kterému zde bylo vybudováno moderní muzeum a kulturní a vzdělávací centrum.

Po pádu SSSR odhlasovala městská rada v roce 1991 návrat k historickému názvu města Jekatěrinburg. V současné době je významným administrativním, průmyslovým, vědeckým a vzdělávacím centrem, a přestože do počtu obyvatel je v Ruské federaci na čtvrtém místě, stojí v ekonomické, kulturní, dopravní a turistické oblasti hned za Moskvou a Petrohradem.

Po evakuaci našich jednotek a obsazení města bolševiky, byly všechny československé pomníky a hroby zničeny. Teprve na počátku tohoto století se podařilo tehdejšímu generálnímu konzulovi Ing. Ramešovi iniciovat výstavbu pomníku pohřbeným československým legionářům. Pomník byl slavnostně odhalen 17. listopadu 2008 za účasti předsedy poslanecké sněmovny, náměstka ministryně obrany, velvyslance ČR v Rusku, generálního konzula ČR v Jekatěrinburgu, gubernátora Sverdlovské oblasti či starosty Jekatěrinburgu. Čestnou stráž drželi představitelé ruských historických klubů v uniformách československých legií. Postupně se Ministerstvu obrany ČR podařilo obnovit pomník

Hroby padlých Čechoslováků v Jekatěrinburgu

Čs. jednotky před jekatěrinburským nádražím

čs. legionářům v Nižním Tagilu a ve spolupráci s Československou obcí legionářskou pomník v Kunguru, který připomíná naše mrtvé legionáře na Uralu. Československá obec legionářská má v Jekatěrinburgu svou zahraniční jednotu, dlouhá léta spolupracuje s ruskými historiky a vojensko-historickými kluby, se kterými pořádá konference, výstavy, pietní akty a společně osadila pamětní desky čs. legionářům v Kynu a Nižním Něvjansku. ■

Partie jekatěrinburskeho hřbitova s hroby čs. legionářů

SLOVENSKO

text Karel Štusák

Když se řekne Československo, vybavím si mimo jiné přednášky z dějin každodennosti, tedy dějin nahlížených nikoli z politického hlediska, ale například pohledem na to, jak lidé ve vymezeném období žili, co jedli, čím se bavili atd. První cyklus těchto přednášek, zabývajících se středověkem, vedl docent Jaroslav Teplý. I když přicházel do posluchárny o holi, vykračoval si rázně, po vojensku, a tomu také odpovídalo jeho oblečení připomínající vojáka a zálesáka dohromady. Čísel z něj respekt. Pedagog to byl svérázný, řeklo by se „stará škola“. Když například vyzozoroval jistou únavu v posluchačstvu, neváhal ho vytrhnout z letargie zapřádáním diskusí na novodobější historická témata, než bylo například vnímání času středověkého člověka či uspořádání středověké krajiny. Docentovo oblíbené téma bylo Československo, jeho vznik a vojenské dějiny (kterými se také vedle středověku odborně zabýval), a když se na něco tázal, vyvolával si jednotlivce a často mířil svými všetečnými dotazy na našeho spolužáka ze Slovenska. Při těchto disputacích jsem se vlastně poprvé dozvěděl, že se Slovensko při vzniku našeho samostatného státu po první světové válce muselo v podstatě osvobodit, chcete-li, dobyt...

Po letech listuji stránkami Jiráskova románu *Bitva u Lučence*, prvního dílu z trilogie *Bratrstvo*. Sám Jirásek jí dal podtitul *Tři rapsodie*, což přeneseně znamená opěvování hrdinských činů. Autor, který před napsáním tohoto díla podnikl několik studijních cest na Slovensko okolo přelomu století a tvorbě celé trilogie věnoval takřka deset let, líčí přesvědčivě doznívání husitské slávy a boje tzv. bratříků s Uhry na Slovensku v polovině patnáctého století. Jan Jiskra z Brandýsa tehdy coby nejvyšší hejtman Horních Uher hájil s vojskem, skládajícím se většinou z bývalých husitských rot, Slovensko pro právoplatného dědice uherské koruny Ladislava Pohrobka. Úhlavním nepřítelem bratříků a jejich slovenských spolubojovníků byl gubernátor uherského království Jan Hunyadi. V románu mj. Jirásek líčí krutost nepřítele, mučení zajatců, s nímž se museli potýkat i bojovníci o Slovensko o půl tisíciletí později, jako se to stalo např. při vyklizení pozic čs. legionářů v červnu 1919 v obcích Nižný a Vyšný Medzev, kde zanechali raněné i se zdravotníkem. Po skončení bojů, když se pro ně vrátili, našli jen jejich hroby a v nich zohavené mrtvoly, včetně sanitního vojína Kociána.

Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR uspořádala na začátku letošních prázdnin další ze svých poutí, tentokrát po stopách padlých v bojích o Slovensko s Maďary, kteří, ač poražení v první světové válce, odmítali uznat vznik Československa a vzdát se myšlenek na Velké Uhersko.

V běhu času uplynulého století se různými vlivy stalo to, že se na boje o Slovensko a o integritu nového státu zapomělo. Ať už to bylo charakterem války, která zůstala nevyhlášená a dlouho se ji z mnoha důvodů vojenských i politických nedařilo zvládnout, nebo především kvůli vládnoucímu režimu po roce 1948, který neměl v programu připomínat boje s bolševiky, co na krátkou dobu ovládli Maďarsko po první světové válce. Tím se ono zapomnění dá vysvětlit, nikoli omluvit.

Historii bojů o Slovensko přinesl vyčerpávajícím způsobem poslední speciál Legionářského směru, a jejich opětovný popis nemá být smyslem tohoto krátkého zamyšlení. Kdo čte Legionářský směr pečlivě, jistě mu neušel ve zmíněném speciálu snímek hrobu na str. 83, v němž leží nejmladší padlý z bojů o Slovensko Jaromír Pilz, kterému bylo pouhých patnáct let.

Mýtňa

Představme si tu tragédii zbytečně zmařených lidských životů mnohdy více než půl roku po – do té doby nejstrašnější – válce v dějinách lidstva, a to jen kvůli sveřepému nepříteli, který odmítal opustit svou rozpínavost a respektovat mezinárodní dohody. Československá armáda, která se teprve začínala tvořit, se skládala z dobrovolníků, sokolů, bývalých vojáků, co teprve nedávno převlékli rakousko-uherskou uniformu, a později italských a francouzských legionářů. Ti všichni už měli jistě válčení dost, a přesto se museli bít dál. I když na vlastním území, tak mnohdy rozvráceném válkou a nepokoji, a navíc uprostřed nepřátel, protože tisíciletá maďarizace se zákonitě musela na obyvatelstvu projevit, především ve vyšších vrstvách.

Co víc dnes těm padlým lze dát, než věnovat jim alespoň skromnou vzpomínku. Proto byla poslední legionářská pouť během jejích devíti dní vyčerpávající co do počtu míst, která jsme každý den navštívili. Někde jsme našli jen skromný hrob se zrezivělou typickou „hvězdou“, na níž kdysi stálo jméno padlého. Na hřbitovech, o kterých je známo jen mlhavě, že tam kdesi hroby našich padlých leží, jsme je bohužel někdy nedokázali najít, ale většinou ano. Nacházeli jsme i pěkně upravené pomníky, paradoxně na tom území jihu Slovenska, kde převládá obyvatelstvo maďarské národnosti.

Legionáři, a rovněž dobrovolníci vznikající československé armády, se hrdě hlásili ke svým husitským předkům. Na začátku byla řeč o Bratrstvu od Aloise Jirásky. Spisovatelovo jméno nesl i 30. vysokomýtský pěší pluk. Nad obcí Mýtňa v okrese Lučenec se tyčí opevněný evangelický kostel, který využívali i bratříci, a na hřbitově u něj leží rovněž padlí z bojů o Slovensko. A když už byla řeč o Lučenci,

Kysak

také o ten se v roce 1919 bojovalo, ale Čechoslováci museli tentokrát ustoupit...

Tento přesah s naší minulostí a tradicemi ztělesňovala také kazatelka, v době psaní tohoto zamyšlení už vysvěcená farářka Církve československé husitské Jana Šmardová Koullová, jejíž modlitby a zamyšlení doprovázely naše pietní akty, při nichž jsme vzdávali padlým čest a také společně zpívali československou hymnu. Na některých místech zněla zvláště pohnutě, například v Ďarmotech (Balassagyarmat) na maďarském území, kde se nachází pomník nad hrobem deseti našich padlých, ale místní úřady nepovolily vytesat jejich jména, i když jsou známa. Nebo u hrobu pěti čs. vojáků ve Velkém Lapáši, kteří měli tu smůlu, že si v době maďarské ofenzivy vyrazili na víno a byli za to pro výstrahu zastřeleni.

Poslední věta z Jiráskovy trilogie, v románu Žebráci, končí zvoláním jednoho z mála přeživších hrdinů válek bratříků s Uhry: „...tolik statečných mužů!“ Podobně se ptám i já. Málo známe z vlastních dějin. Vznik republiky si připomeneme osmadvacátým říjnem, k připojení Slovenska si řekneme něco o Martinské deklaraci, již se celá věc stvrdila. Ale už nám uniká, kolik statečných mužů muselo zaplatit svým životem, aby tato skutečnost nezůstala u círu papíru, ale změnila se v realitu. Je jen dobře, že jejich odkaz, statečnost, nasazení, vítězství, ale i prohry vzpomínková pouť připomněla, a že je snaha Ministerstva obrany ČR a jeho odboru pro válečné hroby vrátit postupně místům posledního odpočinku našich statečných důstojný ráz. Stejně tak je třeba poděkovat všem místním nadšencům, kteří se o památku padlých této nevyhlášené války starají a snaží se tyto hroby a historii mapovat. Být toho svědkem stálo za to... ■

Velký Lapáš

Balassagyarmat

Milan Mojžíš

PO STOPÁCH zapomenuté války

Jak již napsal Karel Štusák ve své úvaze, události na Slovensku v roce 1919, přestože byly ve své době klíčové pro další existenci nově zrozeného státu Čechů a Slováků, upadly v zapomnutí a Československá obec legionářská je jedna z mála institucí, které tyto události připomínají. V plánech projektu Legie 100 na rok 2019 mělo Slovensko nejvyšší prioritu a na jaro a léto jsme připravili mnoho akcí.

Na počátku všeho bylo vydáno speciální číslo Legionářského směru věnované událostem na Slovensku v letech 1918–1919. Plánované putování Legiovlaku po slovenských městech v první polovině roku se z důvodů nezajištění financování ze strany slovenského ministerstva obrany neuskutečnilo, ale díky nezlomnosti a neutuchající iniciativě přátel z Nadace Milana Rastislava Štefánika vlak nakonec na Slovensko vyrazil. A nejen jednou, ale dokonce na tři týdny a to v květnu, červnu a srpnu. V následujících řádcích se pokusím shrnout alespoň ty nejvýznamnější akce z jara a léta letošního „stovkového roku“.

PŘIPOMÍNKA TRAGICKÉ SMRTI M. R. ŠTEFÁNICA

Připomínku 100. výročí tragické letecké nehody M. R. Štefánika si Slovensko připomínalo sérií vzpomínkových, společenských a kulturních akcí. Štefánik s velkým náskokem vyhrál celostátní anketu Největší Slovák, jejíž výsledky byly těsně před oslavami zveřejněny. Po něm jsou na Slovensku pojmenovány ulice a náměstí v řadě měst, vztyčeno mnoho pomníků a jeho jméno nese slovenská vojenská jednotka a také bratislavské letiště. K 100. výročí Štefánikovy smrti vydalo Slovensko sběratelskou i pamětní minci a také poštovní známku. Zástupce Československé obce legionářské v čele s předsedou bratrem Pavlem Budinským zařadil ministr obrany České republiky Lubomír Metnar do své delegace. Na Slovensko ve spolupráci s Nadací Milana Rastislava Štefánika vyrazil na tento týden také Legiovlak a služební minivan se skupinou bratrů v legionářských stejnokrojích, aby všichni společně uctili památku prvního československého ministra války. V předvečer 100. výročí jeho smrti, 3. května, se bratr předseda, spolu s dalšími vzácnými hosty, zúčastnil tradiční vzpomínkové akce Nadace MRŠ u pomníku letce M. R. Štefánika na novém nábřeží v Bratislavě. Čestnou stráž tam spolu s profesionální jednotkou slovenské armády drželi naši bratři v legionářských uniformách.

Bratr předseda ve svém krátkém výstižném projevu vyzdvihl: „Na piedestal jej vyneslo to, že byl ihned připraven vše obětovat – plody své píce, houževnatosti a umu – a dal své schopnosti, znalosti i svůj život plně k dispozici pro boj za demokratický československý stát svobodných občanů.“ Po pietním aktu se br. Budinský sešel s vedením Nadace na malé koordinační jednání, zatímco stejnokrojovalí bratři v čele s tajemníkem projektu Legie 100 Jiřím Charfreitagem odjeli na letiště do Ivanky, aby tam přímo na místě havárie italského letounu položili kytici se stuhou ČsOL.

Vzpomínkové akce na Slovensku vyvrcholily 4. května shromážděním u mohutné mohyly na vrchu Bradlo nad Štefánikovou rodnou obcí Košariská. Oficiální část vzpomínkové akce zahájil přelet formací vojenských letadel armád České republiky, Francie, Itálie a Slovenska, tedy zemí, v nichž Štefánik působil. Kromě vrcholných politiků Slovenska a představitelů dalších států se u mohyly shromáždil mohutný dav lidí. Část z nich si ale přinesla vlajky SNS a také krajně pravicové strany Kotleba-Lidová strana Naše Slovensko a snažili se narušit důstojný průběh oslav. V závěru programu pak byly v rozích mohyly zapáleny vetry a z vrtulníku vyskočili parašutisté s vlajkami zúčastněných států a s podobiznou Štefánika. I Československá

obec legionářská se těchto oslav aktivně účastnila. Naši místopředsedové-veteráni byli součástí oficiální české delegace, stejnokrojovalí bratři drželi čestnou stráž na mohyle a na nádraží v Brezové pod Bradlom stál po celou dobu oslav Legiovlak, který navštívilo 5 500 návštěvníků.

PO STOPÁCH M. R. ŠTEFÁNKA A J. ŠNEJDÁRKA

Návštěvě míst spojených s tragickou smrtí Milana Rastislava Štefánika a s působením dalšího vynikajícího československého velitele, plukovníka Josefa Šnejdárka, se věnovala vzpomínková pouť Československé obce legionářské na střední Slovensko ve dnech 7. až 9. června. A opět neprobíhala samostatně, neboť celý týden putoval po slovenských městech Legiovlak, skupina režiséra J. Taberyho zahájila natáčení dalšího dílu seriálu Legie 100 a projekt Legie 100 připravil na sobotu 8. června vojensko-historickou ukázkou z bojů s armádou Maďarské republiky rad (Maďarské sovětské republiky).

Na počátku vzpomínkové cesty se poutníci zastavili u válečných hrobů ve Strečně a Martině a ve vojenském muzeu v Banské Bystrici, aby si v předstihu připomenuli 75. výročí Slovenského národního povstání, které vypuklo 29. srpna 1944 a probíhalo

právě na středním Slovensku. Od vojenského hřbitova na předměstí Banské Bystrice v Majeru se pak poutníci věnovali návštěvám míst spojených s válkou s Maďary v roce 1919. Po obdržení poslední nůty Dohody s určením demarkační linie předal prezident Maďarské republiky hrabě Mihály Károlyi vládu do rukou levicových sil, které 21. března 1919 vyhlásili Maďarskou republiku rad. Revoluční vláda v čele s komunistou Bélou Kunem znárodnila továrny, doly, banky a velkostatky a v květnu 1919 zahájila útok na Slovensko, s cílem jeho opětovného připojení k Maďarsku. V Badíně výprava zhlédla obnažené základy zničeného pomníku československým legionářům, kteří padli v bojích s maďarskou armádou, a od ředitele Odboru pro veterány MO ČR plk. gšt. Eduarda Stehlíka vyslechla informace o krocích k jeho obnovení. V nedalekém Sliachi se na lesním hřbitově konal malý pietní akt u upraveného hrobu vojáka 102. čs. pěšího pluku Jozefa Vodolana, který padl 11. června 1919 v Rybároch.

Na náměstí ve Zvolenu položili poutníci kytky k pamětní desce plukovníka Šnejdárka a připomenuli si jeho úlohu a význam v bojích o Slovensko. Josef Šnejdárka byl v lednu 1919 v hodnosti francouzského podplukovníka jmenován velitelem československých vojsk na Těšínsku, kde se mu podařilo získat nejdůležitější část sporného území pro Československo. V době všeobecného ústupu čs. jednotek před maďarskou armádou na konci května převzal již v hodnosti plukovníka velení rozvrácené a demoralizované 2. pěší divize. Během několika dnů se svým nevelkým štábem dokázal konsolidovat stav podřízených jednotek a pozvedl bojový duch divize tak, že počátkem června 1919 dokázala v těžkých bojích zastavit postup Maďarů a přejít do protiútoků. Velice příjemným překvapením bylo neplánované setkání se správcem obchodního domu rodiny Wittmanových Ing. Hvojníkem, který poutníkům ukázal mnoho cenných relikvií z pozůstalosti generála Šnejdárka.

V sobotu ráno se poutníci zúčastnili slavnostního zahájení předvedení Legiovlatku v Hronské Dúbravě, které ve spolupráci s osádkou vlaku a slovenskou armádou organizovala Nadace Milana Rastislava Štefánika. Legiovvlak tentokrát nebyl vystavován na jednom místě, ale během týdne navštívil

Vrútky, Hronskou Dúbravu, Banskou Štiavnicu a Lučenec a na všech místech probíhalo slavnostní zahájení. Bohužel na slavnostní zahájení výstavy Legiovlatku v Hronské Dúbravě nedorazil místní starosta, který se rozhodl nepodpořit vzpomínkové akce ve své obci. A škodil i dále, když nerozhlásil informaci o konání ekumenické bohoslužby a pietního aktu na hřbitově v Hronské Breznici. A tak jen díky poutníkům z České republiky se hřbitov zaplnil a představitelé různých církví v naprosté shodě a spolupráci zde připomenuli všechny oběti války před 100 lety. Následoval pietní akt Nadace Milana Rastislava Štefánika a Československé obce legionářské, kteří svorně po 100 letech uctili památku padlých vojáků obou tehdy znepřátelených stran. Odpoledne vyvrcholily vzpomínkové akce na události před 100 lety vojensko-historickou ukázkou připomínající těžké boje v této oblasti. Při postupu československých jednotek pod velením plukovníka Šnejdárka na Zvolen byla Hronská Breznice nečekaným přepadem ze dvou stran 12. června 1919 dobytá a proti útokům Maďarů ubráněna. Této ukázkce, stejně jako křtění knihy „Učitel na frontě. Deník legionáře Josefa Dudka“, které ji předcházelo, se podrobně věnoval článek v minulém speciálním čísle legionářského směru.

Ale ukázkou den ještě nekončil. Následovala cesta do asi 20 km vzdálené Banské Štiavnice, kde před vjezdem do města plk. gšt. Eduard Stehlík poutníkům ukázal stanoviště velitele 2. československé pěší divize plukovníka Šnejdárka ze známé fotografie pod Kalvárií. Poté jim při pietním aktu u hrobu vojína 94. pěšího pluku Františka Brože z Malé Libiče u Turnova, který zde padl téměř před 100 lety 12. června 1919, vysvětlil složité peripetie, které provázely tento náhrobek. Před několika lety totiž někdo zaměnil v nápisu na pomníku „zde leží voják ČA“ zkratku ČA – Československá armáda za Červenou armádu (Rudá, neboli sovětská armáda) a v roce 2015 zde byl vztyčen náhrobek neznámému vojákovi Rudé armády. Trvalo dva roky, než se pracovníkům odboru pro válečné veterány ve spolupráci s místním zastupitelem Martinem Machárikem podařilo tuto chybu napravit.

Plukovník Stehlík pomohl i v obci Dekýš, kde za současným hřbitovem navedl výpravu do divokého porostu ke dvěma společným hrobům sedmi vojáků 2. čs. pěší divize, kteří padli v bojích u Dekýše mezi 15. až 22. červnem 1919. Prostý kříž zde

připomíná vojíny Antonína Černého z Uničova, Tomáše Holáně z Pržné u Vsetína, Josefa Kocha ze Mcel u Nymburka, Aloise Kšandu ze Staré Huti u Příbrami, svobodníka Františka Kytnera z Křížovic u Tišnova a dva neznámé čs. vojáky. Je jen škoda, že jeden z potomků zde pohřbených vojáků si nepřeje úpravu místa na zaniklém hřbitově či vybudování nového pomníku. Po pietním aktu poutníci přejeli zpět do Banské Štiavnice, kde po ubytování v historickém domě v centru města zbylo ještě dostatek času na individuální prohlídku historického středu města, které se nachází v kráteru bývalé sopky.

Poslední den cesty byl věnován připomínce 100. výročí tragické smrti Milana Rastislava Štefánika. Nejprve poutníci navštívili místo tragické letecké nehody u letiště v Ivanke pri Dunaji a následně položili věnec u pomníku Milana Rastislava Štefánika na dunajském nábřeží v Bratislavě. Cestou domů se poutníci ještě zastavili u Pomníku Svornosti v Břeclavi, jehož obnovu v minulém roce u příležitosti 100. výročí vzniku Československa iniciovali i členové Československé obce legionářské z jednoty Břeclav.

VZPOMÍNKOVÁ POUŤ NA SLOVENSKO A PODKARPATSKOU RUS

Neuplynul ani měsíc a Československá obec legionářská ve spolupráci s Ministerstvem obrany ČR v rámci projektu Legie 100 vypravila na Slovensko další autobus s poutníky. Cílem devítidenní poutě od 2. do 10. července bylo východní a jižní Slovensko a západní část bývalé Podkarpatské Rusi, tedy místa, kde před 100 lety probíhaly též těžké boje s Maďary. Československo celkově přišlo v bojích o více než 1 000 vojáků, na 350 jich bylo zajato nepřítelem a dalších téměř 2 000 mužů se pohřešovalo.

V původních plánech se počítalo, že se zopakuje a poněkud rozšíří badatelská výprava Československé obce legionářské a ministerstva obrany na Slovensko z roku 2014. To znamenalo během jednoho týdne navštívit na 20 pohřebišť československých vojáků na jižním a východním Slovensku, které jsou zavedené v evidenci Ministerstva obrany ČR. V době příprav jsme se ale seznámili s mladým slovenským badatelem Stanislavem Šimčíkem z Prešova a s výsledky jeho badatelské práce uvedené na internetových stránkách <https://bojoslovensko.wordpress.com>. Tam má uvedeny desítky pohřebišť, o kterých jsme neměli dosud žádné informace. A navíc nám elektronicky zaslal sken knihy „Obete pri obrane Slovenska 1919“, kterou sestavil Ján Krasko a která byla vydána v roce 1929 v Bratislavě. Tím se plánování značně rozšířilo jak do počtu dní, tak především do počtu zastávek. Finální itinerář pak čítal provedení 60 pietních aktů, položení 75 věnců či kytic a to vše v 9 dnech při ujetí necelých 3 000 kilometrů. Cílem vzpomínkové cesty bylo uctít památku československých obětí války s Maďarskem, a tak jsme putovali převážně po válečných hrobech československých vojáků. I přesto se, jako na ostatních poutích Československé obce legionářské, ale nerozdělovalo, kdo byl vlastní a kdo nepřítel a vzdávali jsme úctu všem mrtvým v této válce.

Přihlásit se na takovou cestu znamenalo velkou odvalu a výzvu, neboť navíc byly předpovídány tropické teploty. Mnoho prvotních zájemců se tak po obdržení bližších informací odhlásilo, a o to více je třeba obdivovat dobrovolníky, kteří 2. července ráno vyrazili z Prahy na Slovensko. Jim všem a též i těm, kteří si přizpůsobili vlastní program, aby mohli alespoň

i část cesty absolvovat, patří velký dík za reprezentaci Československé obce legionářské a za šíření vojenských tradic naší vlasti. Jen ten, kdo si to již vyzkoušel, dokáže ocenit poutníky, kteří absolvovali denně desítky kilometrů v autobuse, výstupy ke hřbitovům, které jsou na východě většinou na kopci nad vesnicí, hledání válečných hrobů ve vysoké trávě či mezi pomníky a provedení sedmi ale někdy i desíti důstojných pietních aktů denně včetně zpívání původní Československé hymny. Nelze nezmínit ani naše slovenské bratry Ferdinanda Vrábela a Pavla Púčika, kteří nás úspěšně provázeli všemi zákoutími Slovenska. Bratr Feďa nás v průběhu celé poutě navíc informoval o výsledcích svého bádání a o místech, kde se nacházíme. Zvláštní poděkování si zaslouží příslušníci čestných stráží, kteří měli na sobě repliky historických stejnokrojů, stejně jako kazatelka Církve československé husitské sestra Jana Šmardová Koulová, která měla, po dobu co s námi putovala, u každého válečného hrobu malé kázání či modlitbu. A bezproblémové zajištění logistiky a ubytování v průběhu poutě, které připravila sestra Marcela Ludvíková, ocenil každý z poutníků.

A jak takový průběh poutě probíhal? Psát jako v ostatních zprávách chronologicky o každém hřbitově, o každém hledání a každém položení věnců by nejenom zabralo mnoho tiskových stránek, ale bylo by pro čtenáře i únavné. Stručně bych chtěl zrekapitulovat jen nejdůležitější události a tím přiblížit i atmosféru celé vzpomínkové poutě. Od prvního dne jsme naráželi na situace, které se podobně opakovaly po celé naší

cestě. Před odjezdem rozeslal Pavel Filipek prostřednictvím slovenského ministerstva vnitra všem místním orgánům informace o naší cestě s pozváním na pietní akt. A tak nás někde čekala starostka, starosta, či jejich zástupci, aby s námi absolvovali pietní akt, jinde alespoň vysekali, vyčistili či upravili pietní místo, ale na hřbitov se nikdo nedostavil. Všechna setkání s místními obyvateli dodávala poutníkům energii, neboť v naprosté většině ocenili tuto nevšední činnost Československé obce legionářské a vyjadřovali nám obdiv a podporu. Obecně lze konstatovat, že obyvatelé na východním Slovensku i na Podkarpatské Rusi nevzpomínají na vznik společného státu ve zlém a uvědomují si, že toto období jejich regionům pomohlo. Chtěl bych tímto poděkovat všem zástupcům obcí (a zjistili jsme, že na Slovensku dnes stojí v čele menších obcí ve většině ženy), kteří se s námi přišli poklonit památce vojáků padlých před 100 lety a také všem těm, kteří se o hroby československých vojáků starají, a vždy nás potěšilo, když jsme našli pomníky vyčištěné či dokonce opravené a na hrobech květiny či svíčky, nebo dokonce, jako v případech Zalužic a Rybníku, postavené úplně nové pomníky.

Na mnoha místech ale nikdo na pozvánky nereagoval a válečné hroby tam byly zarostlé a zapomenuté. Zde byla nejspíše přetřhána historická kontinuita a dnešní představitelé obce a obyvatelstvo ani neví, že na jejich hřbitově jsou pochováni českoslovenští vojáci, kteří padli při bojích o celistvost a existenci společného státu. A tak jsme viděli i hroby zcela opuštěné, zarostlé, rozpadlé a neudržované, ale našťastí jich nebyla většina. Zde jsme se shodli, že je potřebné vyzvat slovenské ministerstvo vnitra s výzvou k nápravě. A opět bych chtěl v tomto případě poděkovat poutníkům, kteří se se s minimem vybavení a ve slavnostním oblečení snažili alespoň provizorně vyčistit. Každý den se nám též většinou nepodařilo nějaký válečný hrob vůbec nalézt. Ale naopak mnohdy měl Ing. Filipek v záloze ještě další místo, kam jsme vyrazili, abychom ho prozkoumali a pomníček dohledali. Podrobnější popis hřbitovů včetně bohaté obrazové dokumentace je uveřejněn na portálu Aktuálně.cz ve článku Jana Gazdíka „Proti rudým Maďarům. Češi v krvavé válce bojovali za Slovensko, stále jsou nedocenění“ a určitě stojí za zhlédnutí.

A nyní alespoň ve zkratce k vlastnímu průběhu poutě. První den jsme navštívili 7 hřbitovů v okolí Prešova a průvodce nám dělal přímo Stanislav Šimčík. Díky tomu jsme nemuseli hrobová místa dlouho hledat a navíc jsme si mohli poslechnout komentář nejenom o pohřbených vojácích, ale i o bojích, které v této oblasti probíhaly. Další den jsme

navštívili nejvýhodnější pohřebiště v okolí Michalovců a přešli na Ukrajinu, respektive na bývalou Podkarpatskou Rus, od jejíhož připojení k Československu uběhlo 100 let. I zde jsme v následujících dvou dnech položili věnce u pomníků připomínajících naši společnou historii a naše zakladatele státu a i zde nám pomáhali a doprovázeli nás místní lidé, kteří nám pomohli identifikovat i místa pohřbení obětí bojů v letech 1938 a 1939. Velké poděkování patří i jednatele česko-ukrajinského fondu Viza, Volodymyru Čubirkovi, který nám pomohl s kontakty a zabezpečením naší cesty po tomto kraji. Na hřbitově Na Šachtě v Užhorodě jsme si připomenuly dlouhou a trnitou cestu při úpravě tohoto místa a jednání na magistrátu města snad pomohlo k urychlení výstavby důstojného pietního místa. Po návratu na Slovensko jsme navštívili pohřebiště v okolí Košic a dále ve směru na Lučenec. Na mnoha hřbitovech v tomto regionu jsme se setkali s činností Českého spolku v Košicích v čele s předsedkyní Dagmar Takáčovou, která dva týdny před námi spolu s delegací z Vysokého Mýta objížděla válečné hroby v tomto regionu. Košice nás příjemně překvapily svou pohostinností, upraveným centrem města a muzeem, ve kterém jsme navštívili dvě zajímavé výstavy připomínající události před 100 lety a naši společnou minulost.

Šestý a sedmý den cesty od Lučence přes Šahy do Nových Zámek vedl podél jižní hranice Slovenska. Během těchto dvou dní jsme navštívili 20 hřbitovů a i přes blízkost maďarské hranice byla většina hrobů udržovaných a i navštěvovaných. V Nových Zámkách pro nás připravil místní badatel Ing. Daniel se svými spolupracovníky návštěvu míst spojených s bojem a smrtí pplk. Jiřího Jelínka, který zde byl těsně před uzavřením příměří s maďarskými bolševiky smrtelně zraněn. A na pietní akt u obnoveného pomníku na hřbitově dorazil i český velvyslanec na Slovensku Tomáš Tuhy. Jeho přítomnost na slavnostním aktu a především na jednání s primátorem města pomohla uspišit rozhodnutí rady města o umístění již vyrobené busty pplk. Jiřího Jelínka vedle pomníku. Odpoledne čekalo na poutníky ještě pět pietních aktů a návštěva zámku v Topolčankách, kde měl letní sídlo prezident T. G. Masaryk.

V poslední podvečer pak na venkovních terasách sportovního hotelu Relax Inn v Šoporné proběhlo pracovní vyhodnocení poutě. Slavnostní vyhodnocení cesty pak proběhlo následující den u mohyly M. R. Štefánika na vrcholu Bradlo. Zde jsme si nejprve poslechli odbornou přednášku o životě a smrti Milana Rastislava Štefánika z úst bratra Ferdinanda Vrábela a poté obdrželi všichni poutníci na tomto

symbolickém místě pamětních mincí projektu Legie 100 s motivem 100. výročí bojů na Slovensku. Uniformované čestné stráže pak ještě dostali pamětní medaili připomínající 100. výročí připojení Podkarpatské Rusi k Československu a řidič autobusu br. Jiří Blecha Pamětní medaili Československé obce legionářské III. stupně. Ještě před tímto slavnostním vyvrcholení poutníci dopoledne provedli improvizovaný pietní akt na místě odstraněného pomníku italského legionáře v Seredi a navštívili Vojenské muzeum v Piešťanech a muzeum v rodném domě M. R. Štefánika v Košariskách. Poslední pietní akty celé cesty proběhly při návratu do Česka v obci Prietrž u desek připomínajícího místního rodáka, ruského legionáře Dušana Hatalu, který padl jako příslušník 7. čs. střeleckého pluku „Tatranského“ v bojích u Bachmače.

Na závěr bych chtěl ještě jednou poděkovat všem poutníkům za jejich účast. Jejich vystoupení během prvních červencových dnů na Slovensku a Podkarpatské Rusi mělo smysl a svým příkladem přispěli k připomínce událostí, které proběhly před 100 lety. A stejně jako tehdy, kdy na Slovensku bojovali v nevyhlášené válce po Velké válce tisíce československých vojáků, zatímco v Praze a dalších místech probíhal normální „civilní“ život a válka na Slovensku byla „strašně“ daleko, tak i nyní, sice již bez strádání a ohrožení života, putovala po Slovensku skupina lidí, kteří bez zájmu většiny médií a společnosti, se snažili vzdát úctu těm, kteří zde před 100 lety obětovali své životy pro svou vlast. ■

Turňa nad Bodvou

Rybník

Pastovce

Fričovce

Miklušovce

Žipov

Klenov

Vyškovce nad Ipľom

Velký Ďur

Lucenec

Hucín

Lenka

Komárno

Šahy

Margecany

Malá Lodina

Šamudovce

Mikušovce

Velké Zálužice

Chmiňany

Šurany

Želovce

Sklabinná

Levice

Rudník

Uzhorod

Michalovce

Ipelský Sokolec

Stúrovo

Prešov

Vítaz

Vrbovka

Místopředseda ČsNR generál M. R. Štefánik se svými spolupracovníky ve Washingtonu

K 100. VÝROČIU TRAGICKEJ SMRTI generála Milana Rastislava Štefánika

*„Letadlo kleslo k rozvoněné zemi,
kde v květech z ocele pták dokonal.
Nesmírný děs proletěl srdci všemi.
Svobodnou vlastí kráčel prvý velký žal.“*

Z básne Quida M. Vyskočila Ikarův pád.

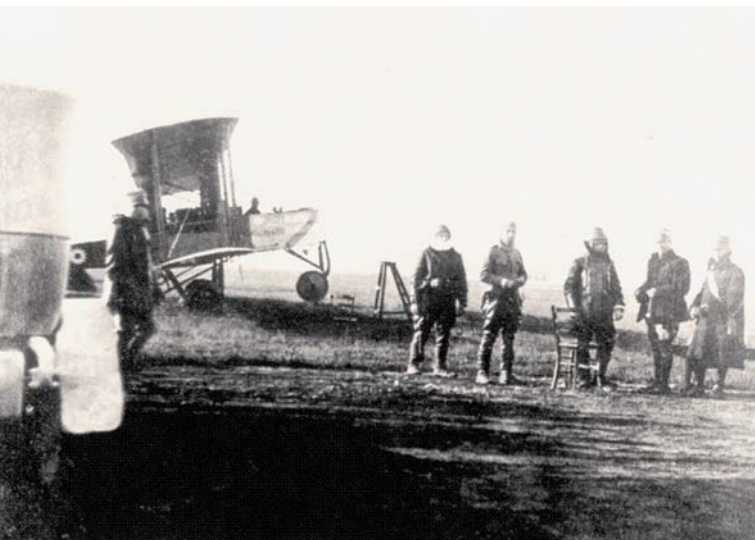
Brigádní generál M. R. Štefánik

Brigádný generál Francúzskej armády a generál in memoriam Ozbrojených síl Slovenskej republiky PhDr. Milan Rastislav Štefánik je jednou z najvýznamnejších osobností v dejinách slovenského národa. A nielen slovenského, ale aj českého, veď okrem toho, že Štefánik bol všeobecne uznávaným vedcom – astronómom, bol aj politikom, diplomatom, významným žiakom a spolupracovníkom profesora a nášho prvého prezidenta Tomáša Garrigua Masaryka, spolutvorcom a vojenským organizátorom československých légii. *Významne tak prispel k vytvoreniu spoločného štátu oboch našich národov*¹ – Československej republiky v roku 1918. Žil krátko – necelých tridsaťdeväť rokov (*21. 7. 1880 – †4. 5. 1919), ale vykonal dielo za celé generácie našich vlastencov. Tragická smrť 4. mája 1919 Štefánikovi zabránila v tom, aby po účasti na rôznych bojiskách vojny i na diplomatických rokovaníach v cudzine dokázal svoje schopnosti a lásku k svojmu národu aj svojou aktívnou účasťou v bojoch na Slovensku v prvom polroku 1919 a potom pri budovaní československej štátnosti.

Vlast' očakávala návrat svojho syna pôvodne už 2. mája 1919. Let sa nakoniec uskutočnil 4. mája a Štefánikovo trojmotorové bombardovacie lietadlo – dvojplošník Caproni série 450 s označením Ca. 11 495 vzlietlo z Campo Formido pri Udine ráno po 8. hodine. Namiesto veľkej slávy a uvítania svojho hrdinu však národ čakal ťažký šok a dlhotrvajúci smútok. Slovenský denník v utorok 6. mája na prvej strane zarámovanej čiernym obrubníkom veľkými

¹ Alebo, ako sa to chápało v jeho dobe a ako je to napísané aj na jeho mohyle na Bradle: národa československého.

Generál Štefánik a posádka letadla Caproni pred odletom z Talíe

čiernymi písmenami oznamoval: „**Minister Štefánik mŕtvý! Priletel aeroplánom z Talie na Slovensko. Pri Bratislave zrútil sa s lietadlom a padol mŕtvý... Celý slovenský národ oplakáva svojho hrdinu.**“ A ďalej: „*S ustrnutím a nevýslovným žiaľom oznamujeme Slovensku strašnú správu, že najväčnejší jeho hrdina, slávny syn republiky Československej, radosť a pýcha každého slovenského srdca, náš minister vojny dr. Milan Rastislav Štefánik nie je viac medzi živými... Strašlivý, nešťastný osud! Doprial mu prežiť a prekonať všetky hrôzy a nebezpečenstvá vojny, v ktorej toľkokrát bez bázne nasadil svoj život pre našu slobodu na miestach najviac ohrozených a dal mu doletieť do rodnej milovanej zeme. Ale túto zem uvidel iba v hmlách z orličej výšavy – lebo prvý dotyk tejto zeme doniesol mu smrť... Nemohol sa ani potešiť pohľadom na svoj oslobodený národ, nebolo mu dané vypočuť ani len jedno slovo horúcej vďaky národa za obdivuhodnú, v pravom slova zmysle hrdinskú činnosť. Krutou hrou živlov zrazený bol k zemi, ako orol v najvyššom rozlete, v najplnšom rozvíť svojich síl. A slovenská zem, ktorú náš veľký štátnik tak vrelo ľúbil, nemôže sa mu už ináč odvďačiť, ako verne prijať mŕtve jeho telo k večnému odpočinku. Nech mu je ľahká tá slovenská zem. Pamiatka jeho bude večne žiť vo vďačnom národe.*“

Ako nešťastie Štefánikovo nedokončeného návratu na rodnú zem charakterizoval jeden zo smútočných rečníkov na jeho pohrebe, evanjelický a. v. farár v Krajnom a rodinný priateľ Štefánikovcov, Michal Bodický? Uviedol paralelu Štefánika so starozákonnou postavou Mojžiša: „*Zemi uvidíš, ale nevejdeš do ní...*“ Kolká tragika sa ukrýva v tých niekoľkých slovách, aká dráma a nešťastie – pre Štefánika, pre jeho najbližších, pre celý slovenský národ, pre mladú Československú republiku!

Uplynulo len niekoľko rokov od tejto tragickej leteckej havárie a niektorí politici a publicisti – hlavne zo slovenského autonomistického tábora vedeného Andrejom Hlinkom (ale našli sa jednotlivci s podobnými názormi aj v Čechách) začali Štefánikovu smrť zneužívať v záujme svojich politických cieľov. Spočiatku nikoho ani len nenapadlo, že by nešlo o letecké nešťastie, len o niekoľko rokov prichádzali rôzni „svedkovia“ s tými najfantastickejšími hypotézami, podľa ktorých vraj nešlo o nehodu, ale o samovraždu, či oveľa častejšie o atentát, úmyselné odstránenie Štefánika. Pád lietadla nemalo spôsobiť nepriaznivé počasie a letové vlastnosti stroja Caproni, ale úklady – úmyselné poškodenie stroja, ale najčastejšie sa tvrdilo, že išlo o strelbu z ktorej boli raz

Trosky letadla Caproni u bratislavského letištia Ivanka

obviňovaní Maďari a inokedy – a to oveľa častejšie vojaci českej národnosti. Vyskytli sa dokonca aj také tvrdenia, že Štefánik pád lietadla prežil a zastrelili ho až na zemi...

Autonomistickému táboru – ľudákom spočiatku prekážalo Štefánikovo česko-slovenské zameranie, to, že bol nielen blízkym spolupracovníkom Tomáša Garrigua Masaryka a Edvarda Beneša, ale aj spoluzakladateľom Československej republiky a organizátorom československého zahraničného vojska – československých légii, ktoré boli hlavným pilierom spoločného štátu Čechov a Slovákov. Až neskôr v prudkých politických turbulenciách a straníckych zápasoch o postavenie Slovenska v Československu autonomisti pochopili, že postavu Štefánika môžu využiť vo svojich snahách o slovenskú autonómiu a tak sa ho snažili – často až násilne – využiť či zneužiť pre tieto svoje politické zámery.

Politický a spoločenský denník Slováč už celkom inak písal 4. mája 1939: „*Hneď po ... tragédii smrť M. R. Štefánika nebola pre slovenský národ tajnosťou. Vedel, že to nebola nešťastná náhoda, ale zločinne, plánovite a do detailov pripravená vražda...*“ Zaujímavé, Slováč to vedel až v roku 1939, zatiaľ čo v máji 1919 sa o nijakom podozrení ani nezmiene. Pokiaľ ide o Štefánika, začalo sa najviac písať o tom, že jeho tragická smrť nebola náhoda, ale atentát a že sám Štefánik bol stúpencom slovenskej autonómie. Pravda, toto tvrdenie bolo v príkrom rozpore s činnosťou Štefánika aj s jeho známymi postojmi,

Trosky letadla Caproni u bratislavského letištia Ivanka

Rakev s čestnou strážou italských a francouzských legionářů

preto sa to rôzni vykladači snažili prispôbiť potrebám autonomistického hnutia. Tento proces vyvrcholil medzi autonomistami a ľudákmi samozrejme v rokoch 1939–1944 (v roku 1945 sa však už tejto téme venovať nemohli...), keď sa tvrdilo, že Hlinkova garda a Slovenská armáda plnia ideový odkaz Štefánika. Tieto tvrdenia zosilneli najmä po tom, ako sa Slovensko zapojilo do vojny hitlerovského Nemecka proti Sovietskemu zväzu, keď sa pripomínal boj československých legionárov s bolševikmi a Štefánikov ostro kritický prístup k bolševizmu. To, že Štefánik bojoval aj proti Nemcom sa už samozrejme nepripomínalo.

Letecké nešťastie, pri ktorom Štefánik a jeho traja talianski sprievodcovia (dvaja letci – poručík Giotto Mancinelli-Scotti a seržant Umberto Merlini a mechanik-rádiotelegrafista vojak Gabriele Aggiusti – zahynuli, sa viackrát vyšetruvalo. Bolo to samozrejme hneď v máji 1919 členmi talianskej vojenskej misie na Slovensku a potom veľmi dôkladne najmä v roku 1927 československou stranou. Správu z tohto vyšetovania predložili okrem ministra obrany aj prezidentovi Masarykovi, ktorý sa o vec veľmi zaujímal.

Nejasnosti, ktoré väčšinou vedú k vzniku mylných teórií a hypotéz, nastávajú v otázke, čo bolo príčinou leteckého nešťastia, vlastne či to bolo vôbec nešťastie alebo to bol skôr atentát. Tie hypotézy, či teórie sa nevyvorili všetky naraz, postupne sa objavovali nové. Možno ich zhrnúť nasledovne:

1/ Technická porucha lietadla, 2/ Nepriaznivé počasie a nepodarený pristávací manéver, 3/ Atentát – strelba na lietadlo, 4/ Pokus Štefánika vymeniť si miesto s jedným z pilotov, 5/ Pilotovanie lietadla Štefánikom a jeho omdlenie, 6/ Štefánikov úmysel spáchať samovraždu.

Bezprostredne po páde lietadla tragédiu vyšetruval taliansky kapitán Frederico Zapelloni. Talian uviedol dve možné príčiny nehody: Štefánik odpadol na riadenie lietadla alebo drôt rádiostanice zablokoval riadenie. S istotou možno však vylúčiť hneď prvú Zapellonihu hypotézu, pretože dnes je isté, že Štefánik lietadlo nepilotoval. Podľa Pavla Kanisa, čo však je tiež len jeho hypotéza, Zapelloni chcel prípadnú technickú poruchu lietadla, alebo jeho zlé letové vlastnosti zakryť a preto neuviedol skutočnú príčinu havárie. „A tak príčina musela byť netalianska. Podľa neho Štefánik lietadlo riadil, ale od dojatia zamdlel, padol na riadiaci volant, preto lietadlo strmhlav spikovalo do zeme,“ myslí si Pavol

Kanis, ktorý sa pádom Štefánikovho lietadla v posledných rokoch zaoberal najpodrobnejšie.

Nehodu Štefánikovho dvojplášnika opäť vyšetrovali československé vojenské orgány v roku 1927, tentokrát z popudu istého Michala Lechtu,² másiara z Ivánky pri Dunaji, ktorý tvrdil, že sa na generálovo lietadlo strieľalo. Z vyšetrovacej správy, ktorú v roku 1927 spracovalo spravodajské oddelenie I. divízie, vyplýva, že po ministrovi vojny skutočne niekto strieľal. „Na lietadlo vystrelil jednu ranu vojak Jozef Mešo, ktorý držal stráž pri barákoch delostreleckých kasární (dnešné ministerstvo obrany SR na Kutuzovovej ulici – pozn. F. V.). Lietadlo sa vtedy malo nachádzať nad mostom cez Dunaj. Menovaného hneď zatvorili, ale na druhý deň ho pustili,“ uvádza správa. Aký mohol byť motív strelby? Podľa Pavla Kanisa to spôsobila zrejme vojakova hlúposť. Záver druhého vyšetovania konštatoval, že príčinou katastrofy bol prudký severozápadný nárazový vietor a nie strelba či už vojaka Meša, alebo delostreleckých batérií, o ktorej sa po rokoch zmienili niektorí svedkovia. Ale iní svedkovia, ktorí boli v čase priletu lietadla v kasárňach a v Ivánke pri Dunaji zase tvrdili, že žiadnu strelbu nepočuli.

Presné príčiny nehody môžu pomôcť objasniť výsledky rekonštrukcie posledného Štefánikovho letu, ktorú uskutočnil Kanis pri nakrúcaní dokumentu o Štefánikovi v spolupráci so žilinskou Katedrou leteckej dopravy a leteckými expertmi. Štefánikovo lietadlo podľa Pavla Kanisa nemalo v existujúcich poveternostných pomeroch dostatočnú rýchlosť na vykonanie štandardného pristávacieho manévru. Pilotov lietadla, ktorí chceli pristáť vo Vajnoroch, čakala posledná ostrá zákruta doprava s náklonom lietadla. „V ostrej zatáčke doprava pravé krídlo nevyvodzovalo potrebný vztlak. Pravé krídlo vplyvom straty vztlaku začalo klesať a lietadlo skĺzlo po pravom krídle. Došlo k pádu lietadla, ktorý sa skončil stretom so zemou,“ myslí si Kanis. Lietadlo Caproni teda podľa neho nebolo zostrelené, Štefánik ho neriadil, teda ani nemohol padnúť na jeho riadenie, nevyskočil z neho, ani nespáchal samovraždu. „Štefánikova tragédia dňa 4. mája 1919 bola leteckou nehodou,“ tvrdí. Hypotéza o Štefánikovej samovražde paradoxne uzrela svetlo sveta až o mnoho rokov neskôr a to práve od toho,

² Len pre zaujímavosť, ktorá je však veľmi príznačná uvádzam, že Lechta bol presvedčeným autonomistom a príslušníkom Rodobraný, polovojenskej organizácie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany a v rokoch 1939–1940 elitnej zložky Hlinkovej gardy.

Smuteční hosté na pohřbu generála Štefánika

Pohřební průvod

od koho by sa to dalo očakávať najmenej – od Štefánikovo blízkeho priateľa francúzskeho generála Mauricea Janina. Ten odovzdal o tom aj nejaký dokument datovaný 28. novembrom 1932 prezidentovi Masarykovi, ktorý ho údajne požiadal, aby ho nezverejňoval. Dokument bol neskôr uložený do trezoru Edvarda Beneša. Tu však treba spomenúť, že vo svojej knihe Aký bol Milan Štefánik verziu o samovražde spochybňuje aj sám Janin: „Keď som sa po jeho tragickej smrti dozvedel, že niektorí ľudia sa domnievajú, že mohlo ísť o samovraždu, a keď mi aj naši spoloční priatelia povedali, že po návrate do Paríža im rozprával o sklamaní z vykonanej práce a znechutení životom, ktorý sa mu stal bremenom, možno by sa mi takéto vysvetlenie zdalo prípustné, keby zahynul sám. Príveľmi dobre som však poznal jeho úzkostlivú poctivosť, než aby som mohol pripustiť, že si chcel vziať život a že si zvolil taký spôsob, ktorý by zároveň privodil aj smrť iných.“ Či možno veriť tomu, že by Štefánik chcel spáchať samovraždu? Už prezident Masaryk túto možnosť zamietol z dôvodu, že to by predsa predpokladalo hneď tri vraždy a to o Štefánikovi nikto neuverí. Aj keby táto verzia zbavila podozrenia Masaryka a Beneša, vtedy už veľmi často obviňovaných, že práve oni dali Štefánika úkladne odstrániť, predsa tento Janinov dokument ani jeden z nich nepoužil, naopak, požiadali ho, aby ho nezverejňoval. Ja dodávam ešte k tomu aj to, že Štefánik sa pri

poslednom stretnutí s Giulianou Benzoni predsa vyslovil, že sa pre ňu vráti. Aj keď bol Štefánik telesne vyčerpaný a veľmi chorý, chcel sa so svojou snúbenicou oženiť a plánovali si aj postavenie vily pri nejakom talianskom jazere. V takom rozpoležení resp. v situácii pred uzavretím manželstva by asi nespáchal samovraždu spojenú dokonca s tromi vraždami. Je ešte potrebné zmieniť sa o tom, či je správny výklad Janinových slov s tým, že ide o spáchanie samovraždy: „J'ai absolu conviction qu'il s'est donné la mort. (Som absolútne presvedčený, že si sám privodil smrť.) Môže byť predsa aj taký výklad týchto slov o „privodení si smrti“, že Štefánik si ju privodil aj svojím hektickým životom, prácou až do absolútneho vyčerpania a aj nezdravou životosprávou, resp. tým, že sa neliečil dostatočne a nechal na svoje stravovanie, čo mu v závere života vlastne už neumožňoval ani jeho zlý zdravotný stav.

Prečo teda začali vznikať teórie o tom, že generála dal zabiť minister zahraničných vecí Edvard Beneš? Sprvu, od decembra 1915, výborné a korektné vzťahy medzi Benešom a Štefánikom sa neskôr skomplikovali a na začiatku roku 1919, po Štefánikovom návrate z Ruska a krátkej zastávke v Paríži, naozaj neboli najlepšie. Navyše v tom čase novovzniknutá republika zápasila s oveľa dôležitejšími problémami. „Československo bojovalo s Maďarskou republikou rád, problémy malo s nacionalisticky orientovanými Nemcami, s Poľskom boli veľké spory a dokonca aj sedemdnová vojna o Těšínsko a konflikty o časti slovenského územia na Orave a Spiši. V tom čase nikto nevedel, ako to celé dopadne. Odstrániť v takto turbulentnej situácii šikovného a svetovo uznávaného diplomata by bolo mierne povedané nerozumné,“ uvádza aj znalec Štefánikovskej problematiky historik Michal Kšiňan.

Nakoniec ešte svedectvo pilota majora Bedřicha Starého, vtedajšieho veliteľa vojenského leteckého učilišťa v Prostějove, ktoré uverejnil v časopise *Letec* k 10. výročiu Štefánikovej smrti. Starý osobne veľmi dobre Štefánika poznal a bol jedným z tých československých dobrovoľníkov, ktorých Štefánik získal pre projekt čs. letky vo Francúzsku. Podľa tohto skúseného pilota, išlo o haváriu, ktorú spôsobila kombinácia zlého počasia s prudkým nárazovým vetrom a letových vlastností lietadla Caproni. Urobiť z tohto nešťastia „aféru“ malo podľa neho slúžiť len na znekludňovanie širšej verejnosti. ■

Defilé čs. domobrany pri smutečnej trýzně za generála Štefánika 11. května v Gallarate

CHOCHLOVKA 2019

Milan Mojžíš

Když mi v květnu zavolal z Permu Dimitrij Lobanov: „Milan, ždu Vas v Chochlovke!“ hned mi naskočila husí kůže. Koho z našich rekonstruktorů obětovat, aby odletěl na úpatí Uralu a zde přežil víkend ve skanzenu. V minulých letech jsme se zúčastnili již dvou ročníků a každý kdo tam byl, na to dodnes vzpomíná. A vím, o čem mluvím, neboť i já přežil v roce 2015 Chochlovku!

Na počátku letošního srpna se v architektonickém a etnografickém muzeu Chochlovka konal již XII. ročník festivalu historické rekonstrukce „Velké manévry na chochlovských kopcích.“ Hlavní vojensko-historickou ukázkou v letošním roce zasadil Dima do května 1945 a svou roli v ní měli i českoslovenští vojáci z „korporu generála Svobody.“ Do plánu práce projektu Legie 100 je účast na festivalu každoročně zařazena, ale až v letošním roce získal Dima Lobanov grant na letenky, a tak bylo třeba vytvořit družstvo nejstatečnějších „svobodovců“ a vyrazit do Ruska. Jednotku sestavili bratři Miloš Borovička a Šimon Hoblík a byli v ní zařazeni i tři bratři ze Slovenska, čímž opravdu získala statut „československá.“ Miloš si též vzal na starost doplnění a sjednocení výstroje, zatímco Šimon, díky svým

zkušenostem z pobytu v Jekatěrinburgu, připravil program pro skupinu na první tři dny. Na mne zbylo připravit doprovodnou výstavu „Проект Легиопоезд,“ kterou si Dima objednal. Vzhledem k jeho omezenému rozpočtu jsme vytiskli v ruském jazyce pouze pět nových panelů a dalších šest bylo v češtině a využili jsme vyřazené panely z vagonů Legiovlaku.

V areálu skanzenu jsme se všichni setkali v pátek 2. srpna v podvečer. To již měla uniformovaná část výpravy za sebou tři dny pobytu v Rusku, při kterých si prohlédla Jekatěrinburg, jeho okolí a Muzeum vojenské techniky ve Vrchní Pyšmě. Se zabezpečením jim pomohl osvědčený Konstantin Brylakov a bratry tam provázel neúnavný Aleksandr Kručinin. Dostali jsme přidělen jeden z vojenských stanů a začala příprava na přežití. Předpověď počasí totiž na následující víkend předpovídala déšť, ještě větší déšť a teploty do 10 °C. Poté, co se v noci na pátek prohnala pod stany přivalová vlna, nechali pořadatelé vykopat záchytné odvodňovací stružky. Úmysl byl dobrý, ale realizace se nějak nepovedla, neboť nově vybudované kanálky byly na odvrácené straně svahu a odváděly vodu ze střechy dále po svahu. Tak nezbylo nic jiného, než vzít osud do svých rukou. Víím, že v Rusku se dějí neuvěřitelné věci a v předcházejících návštěvách jsem toho dost zažil, ale vidět bratry Miloše a Šimona manuálně pracovat, to bylo opravdu neuvěřitelné. Díky kolektivnímu nasazení se podařilo vytvořit

ochranný „Milošův“ val, nahromadit dostatek suchého sena pod lůžka a dokonce z prken vytvořit systém chodníčků. Pak již byl čas na společný večer v administrativní budově. Ale i zde nás čekalo překvapení. V pátek byl „Den voenno-vzdušných sil“ a tudíž všude jsme potkávali bývalé výsadkáře v uniformách s vyznamenáním. Nikoho z Čechů (ani Slováků) však nenapadlo, že v tento den se nebude moci v Permském kraji koupit jakýkoliv alkohol. Původní sezení u teplého čaje se díky několika ruským kamarádům změnilo i na ochutnávku dalších tradičních ruských nápojů.

Sobotní dopoledne bylo ve znamení příprav. Dojžděly další a další kluby vojenské historie, budovala se bojiště a expozice po celém areálu. My jsme na krytém ochozu skladu soli nad řekou Kamou instalovali výstavu o projektu Legiovlak a jeho šestiletém putování a přivítali první hosty. Naše přítomnost byla všeobecně známá, a všichni se se „Sojuzniki“ v neobvyklých uniformách rádi fotografovali. V poledne nastoupili uniformovaní účastníci v centru skanzenu a proběhlo slavnostní zahájení. Jako hosté a váleční „Spojenci“ jsme s pozdravným projevem vystoupili hned druzí, po poslanci Hrdinovi Ruské federace. Mediálně byl festival výborně pokryt a mnoho našich bratrů dostalo příležitost k rozhovorům do televizních kanálů, kterých zde bylo hned několik. První den probíhal historický středověký šermířský turnaj a historický lukostřelecký závod, vystoupení folklórních souborů, výstavy krojů, lidových řemesel, vojenských táborů a naše výstava Legiovlak. V blízkosti strážní věže se návštěvníci mohli seznámit se životem vojáků hlídajících horské továrny v Uralu na začátku XVIII. století a naučit se ovládat mušketu a další dobové zbraně. Nás zatím čekal jen večerní nácvik, a tak byl čas si prohlédnout areál skanzenu, jednotlivé akce, stánky a také si občas odskočit na občerstvení do „klece“, kde na rozdíl od minulých let byl sice velký výběr piv, ale žádná vodka. Tak nás Rusko zase dokázalo překvapit a to nejenom

sortimentem v kleci, ale především šermířským turnajem, který byl pořádán jako mistrovský závod ve skutečném středověkém boji a probíhal „naostro“ se skutečnými chladnými zbraněmi vyřazovacím způsobem. Při večerním „družebním“ posezení dostal Dima SMS zprávu, že se blíží velký déšť a že „poteče řeka z nebe,“ a tak ruské kluby postupně vyklidily stany a přestěhovaly se do stodoly. Naše skupina důvěřovala vybudovaným protipovodňovým opatřením a jako jediná zůstala ve stanech.

Průtrž nakonec areál skanzenu minula a v neděli ráno dokonce přestalo pršet. Všichni uniformovaní účastníci dopoledne odjeli do sousední vesnice, kde u pomníku vzdali čest padlým ve Velké vlastenecké válce. Odpoledne proběhla rekonstrukce bitvy z konce druhé světové války „Poslední bitva. Květen 1945.“ Rekonstrukce se zúčastnilo více než 200 uniformovaných účastníků, 10 kusů vybavení a musela být trochu uzpůsobena vlivu nepříznivého počasí. Naši „svobodovci“ dostali místo v první linii a svých úkolů se zhostili na výbornou. I přes promočený terén a nevlídné počasí postupovali takticky, což se především projevilo večer při čištění uniform. Naštěstí jim Dima zajistil ubytování v chatce spojené s návštěvou pravé ruské „báně“ a poté večerem s kytarou a přítomností skupiny mladých „volontérů“, dobrovolníků, kteří se po dobu celého festivalu starali o zázemí a logistiku.

Poslední den nastalo balení, přejezd do Permu s malou prohlídkou a nákupy. Následovalo večerní rozloučení s Dimou a přes Petrohrad návrat do Prahy. I tento ročník festivalu opět ukázal, že účast na festivalu není „procházka růžovou zahradou.“ Zatímco první výprava ČsOL do Chochlovky bojovala s vysokými teplotami a drahým pivem, druhou ohrožovali všežraví komáři a ochranka, kterou žádný z Čechů bez „100 gramů“ nepřekonal, tak při třetím vystoupení jsme přežili zimu, chlad a deště, které v této oblasti v tuto dobu ani pamětníci nepamatují. ■

LEGIONÁŘI JSOU PECKA!

Nová expozice z cyklu Cesta legionáře

text br. Petr Tolar

foto br. Jiří Charfreitag, br. Zdeněk Jana

Československá obec legionářská realizuje v rámci projektu Legie 100 cyklus stálých expozic věnovaných historií československých legií. Novým přírůstkem se stala expozice na Pecce, ovšem nikoliv na známém hradě, ale v domě čp. 12 na náměstí Kryštofa Haranta, kde v minulosti jeden z legionářů žil. Od soboty 15. června má na domě i novou pamětní desku.

Ve zmíněném domě žila rodina Františka Chramosty, československého legionáře z Ruska a strojvůdce posádky obrněného vlaku „Orlík“. Dům pak koupila rodina Jůzových, která v něm až do znárodnění v roce 1950 vedla vlastní cukrárnu. Dnešní majitel domu, pan Petr Jůza, a vnuk legionáře Chramosty, pan Zdeněk Chramosta, se v roce 2018 obrátili na ČsOL s nápadem využít přízemní prostory domu čp. 12 k vlastnímu legionářskému muzeu. V loňském, akcemi k stému výročí vzniku republiky nabitém, roce se na uskutečnění záměru ještě nedostalo. Mezitím se také změnila plány.

1

Prvotní návrh na využití pouze jedné místnosti se rozšířil na celkem tři místnosti věnované historii mezi roky 1914–1939. V sobotu 15. června se tak konečně mohlo uskutečnit slavnostní otevření expozice.

2

[1] Slavnostní otevření nové expozice z cyklu Cesta legionáře v domě čp. 12 na náměstí Kryštofa Haranta v Pecce.

[2] Odhalení pamětní desky věnované legionáři Františkovi Chramostovi.

[3] Zleva Zdeněk Chramosta, vnuk legionáře Františka Chramosty, Petr Jůza, majitel domu čp. 12, br. Jiří Charfreitag, tajemník Legie 100 a pan Peter Rusnák, badatel zabývající se obrněným vlakem „Orlík“.

[4] První návštěvníci nové expozice.

[5] První místnost Cesty legionáře na Pecce.

[6] Pamětní desku legionáři Františku Chramostovi zhotovila umělecká slévárna HVH spol. s.r.o. z nedaleké Horní Kalné.

První místnost seznámí návštěvníky s historií československých legií ve Francii, Itálii a Rusku, představí obrněný vlak „Orlík“ i osobnost legionáře Františka Chramosty. A také další legionáře pocházející z Pecky či přilehlých obcí. Texty a fotografie na stěnách jsou doplněny trojrozměrnými exponáty ve vitrínách. Mezi nimi se nacházejí nálezy z doby první světové války, tiskoviny, součásti vojenské výstroje, dobové památeční předměty, ale též insignie a vyznamenání z pozůstalosti Františka Chramosty. Jak se od sebe příslušníci jednotlivých legií lišili vzhledem, představuje trojice figurín v replikách stejnokrojů.

Druhá místnost sleduje soukromý i veřejný život legionářů po jejich návratu do nové vlasti, kterou vybojovali. Ač byli národem oslavováni jako hrdinové, někteří se jen

s těžkostmi domáhali svých práv a výsad, které jim poskytoval tzv. legionářský zákon. Čím tento zákon byl, na koho se vztahoval, jak se udělovalo osvědčení o legionářské službě, ale také třeba jak fungovala sociální péče o legionáře nebo jaký byl jejich vztah k Tomáši G. Masarykovi – to a mnoho dalšího je představeno v této části expozice. Příběh legií je zde uzavřen příchodem nacistických okupantů a začátkem působení odbojové organizace Obrana národa. Tu tvořili bývalí vojáci československé armády a legionáři, a působnost rozvíjela i na Novopacku. Na druhé straně místnosti zůstala připomenuta i cukrářská minulost domu čp. 12. Vystavené jsou zde formy, šlehače, naběračky, vykrajovátko a další kuchyňské náčiní.

Poslední místnost využitá pro legionářskou expozici byla ponechána pro vystavování putovních výstav ČsOL, které se zde budou střídat. Také je zde umístěn televizor s projekcí dobových záběrů a dokumentů z produkce ČsOL.

Slavnostní otevření expozice se odehrálo za přítomnosti peckovských občanů, starostky městysu Pecka paní Hany Štěrbové, starosty města Nová Paka pana Josefa Cogana a mnohých dalších. Za kolektiv autorů expozice promluvil br. Petr Tolar, který především poděkoval pánům Petru Jůzovi a Zdeňku Chramostovi, za jejich iniciaci, zájem a vlastní přičinění na vybudování legionářského muzea v Pecce. Oba dva pánové pak společně s bratrem Jiřím Charfreitagem, tajemníkem projektu Legie 100, a panem Peterem Rusnákem, archivářem a kastelánem zámku Komorní Hrádek, slavnostně odhalili pamětní desku věnovanou osobnosti legionáře Františka Chramosty. Desku zhotovila umělecká slévárna HVH spol. s.r.o. Horní Kalná.

Nezbývá než doufat, že si nová expozice najde své návštěvníky. Legionáři jsou Pecka!

Tajemník projektu Legie 100 br. Jiří Charfreitag, který inicioval získání děla pro Českou republiku, a Enzo Ciaraffa, jenž stál u počátku snah na italské straně, společně při slavnostním představení děla veřejnosti ve VTM Lešany v květnu 2019

STOČTYŘLETÝ DĚLOSTŘELECKÝ STAŘÍK se vrací zpět do Čech

Martin Říha

I v roce 2019 si připomínáme 100. výročí bojů branné moci mladičké Československé republiky za svou svébytnost. Nejen daleko od vlasti, ale také v příhraničních konfliktech s Polskem a Maďarskem tehdy za svou vlast umírali bok po boku legionáři, příslušníci domácího vojska a sokolové.

Jedním ze symbolů jejich boje se stal bezesporu také 7.5 cm horský kanon vz. 15. Celkově velmi vydařená zbraň vznikala v konstrukční kanceláři Škodových závodů v Plzni od roku 1911 s určením pro horské dělostřelectvo. Pro dopravu v terénu bylo možné kanon rozložit na šest částí. Účinným dostřelem až 7 000 m se

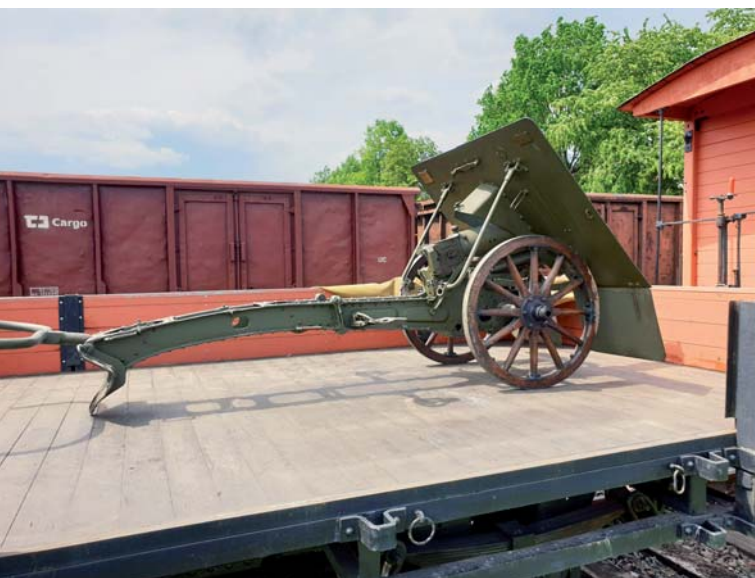
vyrovnal soudobým polním dělům. Do výzbroje rakousko-uherského vojska byl přijat jako 7.5 cm M. 15 Gebirgskanone a první sériové kusy byly převzaty 10. dubna 1915. V průběhu dalších let světové války pak Skodawerke A. G. Pilsen, společně s dceřinou Magyar Ágyugyár R. T. v Györu vyprodukovaly více než 2 000 kusů. Kanon se velmi brzy objevil na většině evropských válečných front. Plného respektu pak dosáhl především v Alpách a na rakousko-italském bojišti obecně. Nejen zde ho také často obsluhovali čeští vojáci. Pro vynikající konstrukční vlastnosti jej využívaly také další armády a ovlivnil na dlouhou dobu vývoj horského dělostřelectva ve světě, kam byl úspěšně exportován v následujících letech.

Po světové válce nejvíce horských kanonů získala v rámci repatriací Itálie. V zemi vzniku i výroby bylo těchto zbraní na konci světové války paradoxně nejméně – z většiny ve výrobě a opravách u Škodových závodů. Odtud již 9. listopadu 1918 putovaly první kusy do Prahy k dispozici Národnímu výboru pro vyzbrojení domácího vojska. Ve stejné době firma dodala několik kusů pro „Národní baterii“ dělostřeleckého pluku č. 19 v Plzni na Borech. Do roku 1920 jich československá branná moc obdržela 58 kusů. Před rozpadem státu v roce 1939 disponovala již celkem 237 kanonů s téměř 460 000 granátů různých vzorů.

Na konci roku 1918 byly kanony využity pro vyzbrojení improvizovaných „pancéřových vlaků“, jejichž hlavním úkolem

byla asistence při zajišťování příhraničních oblastí. Za tři týdny zhotovila brněnská Státní zbrojovka v Zábrdovicích vlak „Brno“, který byl ještě v prosinci 1918 úspěšně použit na jižní Moravě u Jihlavy, Znojma, Hrušovan, Mikulova a Břeclavi. Vlak byl v té době rozdělen a první část pod názvem „Brno 2“ a velením por. v zál. Františka Bergera odjela 15. prosince do Moravské Ostravy. Odtud zasáhla 19. ledna 1919 na trati Těšín – Skočov do boje proti polskému vojsku v prostoru Golešova. Následujícího dne se vlak účastnil bojů u Pruchné na trati Bohumín – Krakov, kde byla polským obrněným vlakem zasažena „dělovka“ (jak se tehdy nazýval vagon vyzbrojený horským kanonem) a lokomotiva. I když granáty nepronikly pancířem a nikdo nebyl zraněn, u horského kanonu praskla po několika vlastních ranách hlaveň a vlak z boje ustoupil. Po opravě pak souprava, znovu určená k hlídkové službě, 29. srpna 1919 obdržela nové pojmenování „Pancéřový vlak č. 8.“ Souprava byla zrušena v prosinci 1920.

Další Pancéřový vlak č. 4, improvizovaně sestavený Královopolskou strojárnou v Brně v druhé polovině června 1919, měl ve své sestavě dvě „dělovky“ – v každé po jednom 7.5 cm horském kanonu vz. 15 a 3 ruských kulometech Maxim. Dne 3. července 1919 odjel vlak se 40 muži z brněnské Stráže svobody vedenými npor. v zál. Bohuslavem Chrastinou do Bratislavy, odkud pokračoval přes Zvolen do Galanty, aby byl k dispozici Zemskému vojenskému velitelství pro Slovensko. Do bojů již aktivně nezasáhl, působil však jako dispoziční podpora pěším útvarům na celém Slovensku.

Na východním Slovensku působil také Pancéřový vlak č. 3 „Bratislava“, který vznikl z druhé poloviny vlaku „Brno“. Když Královopolská strojárna opancérovala lokomotivu a opravila vagon, odjel vlak obsazený sokolskou Stráží svobody pod velením por. v zál. Františka Touška 18. června 1919 i s jednou „dělovkou“ do Bratislavy a pak dále k hranicím.

Cílem Československé obce legionářské je připomínat významné události spojené nejen s legiemi, ale také se vznikem státu a bojem za jeho svobodu, při kterém umírali společně legionáři, příslušníci domácího vojska, sokolové a v následujících letech také ti, kteří jimi byli vychováni k úctě, hrdosti a vlastenectví. Jak jsme již uvedli, jedním ze symbolů tohoto boje je 7.5cm horský kanon vz. 15. V České republice, v zemi jeho vzniku i výroby a bojového použití, se dosud nenacházel paradoxně ani jeden exemplář. I proto v roce 2018 Československá obec legionářská společně s Velvyslanectvím ČR v Římě iniciovala jednání, které by umožnilo návrat této

zbraně do země jejího původu a důstojné představení veřejnosti. Nevšední vstřícnost i pochopení za strany italského generálního štábu a více než roční usilovná práce PhDr. Ing. Josefa Špánika vedly ke kýženému cíli, tedy zajištění kanonu pro naši republiku.

V pátek 29. března 2019 dorazil kanon do Prahy. O den dříve jej v Římě v Muzeu sardinských granátníků převzal zástupce Vojenského historického ústavu Praha plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D. za přítomnosti ministra zahraničních věcí České republiky pana Mgr. Tomáše Petříčka M.A., Ph.D. a dalších osob z jeho delegace i ze zastupitelského úřadu v Římě. Za italskou stranu předával kanon armádní generál Claudio Mora, zástupce náčelníka generálního štábu pozemních vojsk.

Jedná se o zbraň s původním dodacím číslem 112. Kanon byl převzat 14. srpna 1915 a z Plzně odeslán 17. srpna 1915 do Felixdorfu. Jeho další osudy ve světové válce zatím nejsou známy, ještě v prosinci 1916 se nalézal ve stavu rakousko-uherského vojska. Jisté je, že jej posléze do své výzbroje získala italská armáda, která mu dala nové číslo 2794. S ním se kanon dožil počátku 90. let. V roce 1994 byl úředně znehodnocen a následně umístěn do depozitáře italského Vojenského historického ústavu generálního štábu pozemních vojsk. V současné době nadále pokračuje pátrání v italských archívech po záznamech o průběhu služby této houfnice v řadách italského dělostřelectva.

Po více než 104 letech od svého narození se vrátil dělostřelecký „stařík“ zpět do své vlasti. Zde se od 28. května představuje široké veřejnosti na Legiovlaku, kde po boku legionářských vozů připomíná také první boje Československé republiky na domácí půdě. Cílem Vojenského historického ústavu v Praze a Československé obce legionářské je přiblížit tohoto „staříka“ době jeho mládí a znovu mu vdechnout novou krev do žil. Věříme, že společným úsilím se to zdaří a zanedlouho bude opět stejně svěží jako v mládí a přejeme mu do dalších let mnoho zdraví.

Možná i Vaši otcové, dědové a pradědové s tímto horským kanonem sloužili – ať již v řadách rakousko-uherského, nebo domácího vojska. A možná máte právě Vy nějaké dokumenty, fotografie nebo předměty z jejich služby nebo snad i drobné díly, které se váží k této významné zbrani české konstrukce. Budeme rádi, podělíte-li se o ně i s námi. Zcela jistě nám pomohou při prezentaci naší historie, na kterou můžeme být právem hrdí. ■

HODNOSTÍ NEJVYŠŠÍ čs. legionář padlý v boji

text br. Jiří Charfreitag
foto Michal Rak, Marcela Volfová

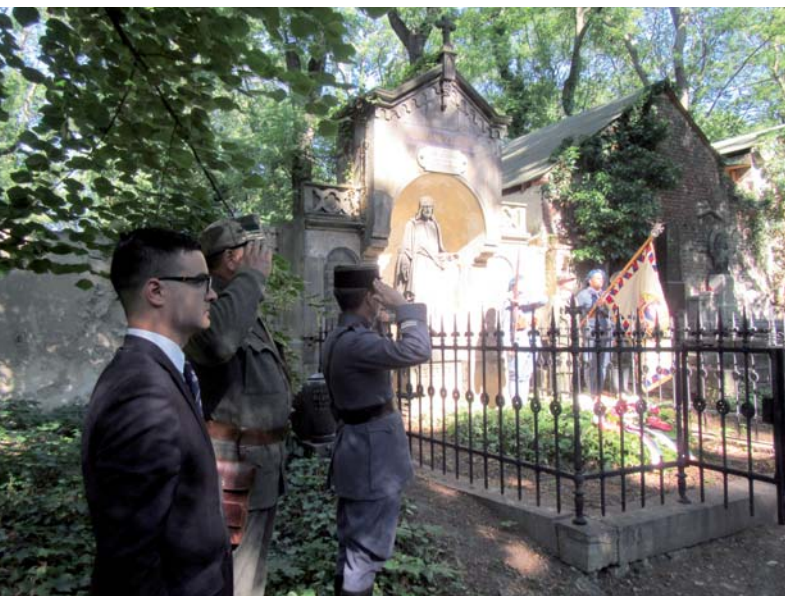
Poslední číslo Legionářského směru bylo speciálně věnováno válce o Slovensko v letech 1918–1919 a ti z vás, kteří jste si jej přečetli, víte, kdo byl podplukovník Jiří Jelínek a za jakých okolností padl na sklonku války o Slovensko v červnu roku 1919.

Pohřební průvod Prahou, velkolepé rozloučení, kterého se zúčastnil i Tomáš Garrigue Masaryk a uložení jeho ostatků v rodinné hrobce na Olšanských hřbitovech ukončilo životní pouť tohoto statečného legionáře. A právě blížící se 100. výročí jeho skonu nás zavázalo k tomu, abychom tomuto muži vzdali hold. Tomu však muselo předcházet několik pracovních odpolední. Členové Jednoty ČsOL Praha 3, kteří se dlouhodobě starají o adoptované hroby legionářů, se v rámci květnových a červnových víkendů věnovali obnově hrobky a jeho nejbližšího okolí. Došlo k obnovení nátěru plotu,

zničení nátěrů a především k restaurování mramorové desky, která upomíná na zmíněného podplukovníka italských legií. Původním záměrem bylo obnovit desku do původní podoby, kterou jsme znali z pohledů na rodinnou hrobku. O to větší bylo naše překvapení, když se při sejmutí desky objevila druhá strana, která nesla taktéž jméno a iniciály padlého legionáře. S ohledem na velice špatný stav desky a nemožnost obnovení strany, která nám byla do té doby známa, jsme se rozhodli, že necháme obnovit druhou (pravděpodobně původní) stranu desky. Samotná instalace desky pak proběhla v předvečer 100. výročí pohřbu Jiřího Jelínka.

V pondělí 24. června v 17.00 hod. proběhla na Olšanských hřbitovech pietní vzpomínka na podplukovníka italských legií, velitele 39. čs. střeleckého pluk – „Výzvedného“ a hrdinu bojů proti maďarským bolševikům na Slovensku Jiřího Jelínka. Samotného pietního aktu se mimo jiné účastnil ředitel Odboru pro válečné veterány MO ČR plk. gšt. Eduard Stehlík či herec Jiří Dvořák a sestry a bratři z jednot Československé obce legionářské. Vzpomínka generála Mittelhausera, pronesená ústy herce Jiřího Dvořáka, tak zakončila komorní pietu za jediného padlého podplukovníka naší legionářské armády. ■

VZPOMÍNKOVÁ POUŤ Ostravsko-opavské operace 2019

text ses. Vlad'ka Francírková
foto br. Stanislav Pítr a ses. Marcela Ludvíková

Druhá světová válka je vnímána jako nejrůznější válečný konflikt, a to zejména vzhledem k vývoji vojenské techniky a způsobu vedení války. Právě ten z velké části smazal rozdíl mezi vojákem a civilistou, mezi zákopem a obyčejnou městskou ulicí. Dalším, ne však posledním, ale o to závažným důvodem je připomenout si vítězství nad největším přízrakem světových dějin – nacismem. Ten se podepsal pod mimořádně zákeřné a rozsáhlé vyvražďování civilního obyvatelstva podle absurdních rasových kritérií.

PADLI, ABYCHOM MOHLI ŽÍT

Provedení Ostravsko-opavské operace bylo svěřeno 4. ukrajinskému frontu v čele s armádním generálem I. I. Petrovem, který byl nahrazen v březnu armádním generálem A. I. Jeremenkem. Operace se zúčastnili také příslušníci 1. Československého armádního sboru, hlavně tankisté a letci. Směrem k Moravské Ostravě mířila vojska 4. ukrajinského frontu z Horního Slezska již od února 1945. Jednotky byly v této době natolik vyčerpány a oslabeny po bojích v západních Karpatech, že nemohly ihned přikročit k dalšímu útoku. Nejdříve musely doplnit své stavy, bojové prostředky a materiál a připravit novou útočnou operaci. Sovětské velení upřednostnilo obklíčovací manévr, vedený stokilometrovým obloukem kolem Ostravy od severozápadu a západu. Byl zvolen hluboký úder, ve vedených křídlech vnitřními křídly 38. armády a 1. Gardové armády mezi Těšínem a Ostravou ve směru na Olomouc, zatímco Ostrava měla být obchváćena z jihu a jihozápadu.

Operace probíhala od 10. března do 5. května. Obzvláště těžké boje probíhaly v Opavě, kterou německá armáda prohlásila za pevnost. Po jejím dobytí bylo město z velké části zničeno. Další urputné boje svedly sovětské a československé jednotky o Koberžice a Bolatice, kde byly soustředěny německé jednotky, podporované tanky a silnou dělostřeleckou a minometnou palbou. Přesto byly Bolatice ze 16. na 17. dubna dobyté a německé jednotky donuceny k ústupu a již následujícího dne byl zahájen postup na Hlučín.

V noci na 18. dubna byl za pomoci československých tankistů dobyt Zábřeh a časně ráno pronikli tankisté do Kravař. Sovětské jednotky se zaměřily na překročení řeky Opavy, podél níž byl odpor nepřítele nejhrouževnatější. Po zdolání vodního toku byly zahájeny boje o osadu Štítina, jichž se účastnili také Čechoslováci. Datum zahájení poslední fáze ostravské operace bylo stanoveno na 25., ale z důvodu špatného počasí odloženo na 26. duben. Ze severu a severozápadu útočila na Ostravu 1. gardová armáda, která dobyla město Hlučín a na večer téhož

dne již sváděla těžké boje o město a nádraží Bohumín. Dne 29. dubna se přiblížila vojska 38. armády a 1. gardové armády na dohled Ostravy. Ustupující německá vojska ještě během tohoto dne a následujícího dne dopoledne zničila všechny mosty přes Odru. V důsledku toho mohla v dobývání Ostravy pokračovat pouze pěchota podporována dělostřelectvem.

Rozhodující boj o město Ostravu vypukl v dopoledních hodinách 30. dubna 1945. Hlavní síly 38. armády překročily řeku Odru jižně od Svinova a zahájily poslední útok, do kterého se ve významné míře zapojila také 1. Československá samostatná tanková brigáda. Německé velení očekávalo hlavní nápor sovětských vojsk od západu, kde také nechávalo vybudovat nejsilnější obranu. Českoslovenští a sovětské tankisté dorazili do středu města kolem 17. hodiny odpoledne. Moravská Ostrava byla ohrožována ostřelováním ze Slezsko opavského návrší. Němci zničili všechny mosty kromě Říšského mostu. Ve středu města operoval 101. střelecký sbor, který likvidoval poslední zbytky odporu. V rámci sovětské 8. letecké armády působila také 1. Československá smíšená letecká divize. Při osvobození Ostravy letectvo úspěšně podporovalo pozemní síly.

Během bojů v předměstských obcích a čtvrtích dnešní Ostravy padlo 1142 sovětských vojáků, 3 příslušníci 1. československé samostatné tankové brigády a 388 civilistů. Na německé straně padlo přes 1 300 vojáků a civilistů. Kromě lidských obětí utrpělo město během války, a především za osvobozovacích akcí, i velké hospodářské škody. Komunikace byly rozrušeny a ve městě existoval pouze jeden most, spojující Slezskou a Moravskou Ostravu. V obvodu bylo

válečnými událostmi poškozeno 3 198 domů, 241 úplně zničeno. Obyvatelstvo trpělo nedostatkem ubytovacích prostor a základních potravin.

NA MÍSTECH BOJŮ

U příležitosti 74. výročí ukončení druhé světové války se uskutečnila vzpomínková pouť po stopách Ostravsko-opavské operace v Moravskoslezském kraji. Tradičně byl s podporou Ministerstva obrany ČR vypraven z Prahy autobus s válečnými veterány a členy ČsOL, kteří na cestu vyrazili v neděli 28. dubna a v odpoledních hodinách dorazili do Hlučína, kde se na místním pohřebišti společně se starostou Mgr. Pavlem Paschkem poklonili památce zde pohřbených sovětských vojáků.

Na druhý den, 29. dubna již absolvovali společný program organizovaný místními členy ČsOL, který seznamoval poutníky nejen s Ostravou, ale hlavně s průběhem bojů o jednu z nejdůležitějších průmyslových základů nacistického Německa – Ostravsko.

Prvním zastavením byla obec Čavisov. Položením květin u Památníku osvobození obce Rudou armádou a v kulturním domě nás přijala starostka obce Ing. Jana Dedková, která připomněla rozsáhlé zničení obce za Ostravsko-opavské operace. V roce 1946 uzavřel Čavisov kmotrovskou smlouvu s východočeskou Chrudimí, která pomohla obci materiálně i morálně.

Druhým zastavením byla obec Dolní Lhota, kde nás tradičně vítá starosta Mgr. Bc. Vladimír Sobas. Obec leží přibližně mezi městy Ostrava a Opava, nad levým břehem středního toku potoka Porubky. Po dobu okupace byla obec součástí Sudet. Při osvobozovacích bojích padlo na pět set vojáků, mezi nimi devět příslušníků 1. Československé samostatné tankové brigády a sedmáct občanů obce. Padlým tankistům byl vystaven památník na místním hřbitově, kde byl proveden pietní akt s položením kytic. Kulturní program pokračoval ve společenském sále obecního úřadu, kde vystoupil dětský soubor Čtyřlístek, který si připravil pásmo písní pod vedení paní učitelky místní školy. Starosta připravil malé občerstvení, jejich kouzelné domácí koláče, které každoročně připravuje se svými lidmi. Za jeho snahu o udržování odkazu našich předků mu bylo poděkováno tajemníkem br. Jiřím Filipem a vedoucím projektu péče o válečné veterány br. Viktorem Šinkovcem.

Třetím zastavením byla obec Štítina, kterou poznamenaly lité boje na Opavsku na jaře 1945. Při velké tankové bitvě na konci dubna Štítinu osvobodila sovětská a československá armáda. U domu arm. gen. in memoriam Heliodora Píky jsme položili květiny a se starostou obce Pavlem Ulrychem

vzpomenuli jeho mimořádné zásluhy v boji za osvobození vlasti během druhé světové války. Na levé straně hřbitova stojí pomník kameníka Romana Vávry, vytvořený po roce 1945, jenž připomíná průzkumníka Ivana Kubince, umučeného nacistickými vojáky, kdy byl přibit na vrata Zikova statku. I zde jsme položili květiny. Kouzelným osvěžením bylo vystoupení sboru dětí Beátka u hřbitova, letos doplněné o pásmo oblíbených písní z úspěšných filmů.

Čtvrtým zastavením byla obec Hrabyně. Národní památník II. světové války v Hrabyni byl vybudován na místě nejtěžších bojů Ostravsko-opavské operace v závěru války. Zúčastnil se jich i 1. Československý armádní sbor. Původně byl místem piety, nikoliv muzejním objektem. Vedoucí památníku Mgr. Kamila Poláková nás seznámila s průběhem bojů, také s jednotlivými expozicemi, které poskytují základní informace o období druhé světové války, umocněné autentickými předměty o emocionální prožitek. V pamětní síni se skleněným sarkofágem s prsty z bojišť druhé světové války, koncentračních táborů a dalších míst utrpení jsme vzpomněli těch, kteří padli – vojáků Rudé armády, příslušníků 1. Československého armádního sboru a civilního obyvatelstva.

Pondělním pátým zastavením byl tank 051 ve Slezské Ostravě, kde proběhl pietní akt, který připravilo Krajské vojenské velitelství Ostrava. Poslední zastavení proběhlo u mostu Miloše Sýkory, kde byly položeny květiny. Poděkování si zaslouží také čestná stráž vojáků v dobových uniformách, kteří důstojně vzpomenují odvahu našich vojáků. Syn Jaroslav Gregor uctil památku svého otce padlého tankisty Josefa Gregora, který v posledních dnech války byl zastřelen německým odstřelovačem, pamětní deska byla slavnostně odhalena v roce 1965 u příležitosti 20. výročí osvobození Ostravy. Syn Jaroslav zde přijíždí každoročně, aby uctil památku zemřelého otce.

Třešnickou na dortu programu 29. dubna byla slavnostní premiéra dokumentárního filmu Jaroslava Korytáře „Bitva o Ostravu 1945“, která proběhla v ostravském kině Luna za účasti primátora města Ostrava Tomáš Macury a ředitele KVV Ostrava plk. Jaroslava Hrabce a které jsme též měli tu čest se zúčastnit. Se stovkami návštěvníků jsme shlédli skvělý film, který neotřelým a pravdivým způsobem ukázal nejtěžší boje v regionu, doplněné o detaily v rozlišení zbraní, ale i výctu velitelů Rudé armády, zdůraznění účastí 1. Československé samostatné tankové brigády, vedené plk. Vladimírem Jankem.

Příjemným zakončením náročného dne byl slavnostní večer v restauraci ostravského hotelu Brioni za účasti předsedy ČsOL

br. Pavla Budinského. V budově, ve které se scházeli českoslovenští legionáři za první republiky, se tak uskutečnilo setkání válečných veteránů, zástupců jednot Moravskoslezského kraje a pozvání přijal rovněž plk. Jaroslav Hrabec společně s generálem Zdeňkem Jakůbkem a jeho chotí.

KOMENSKÉHO SADY

Dopoledne 30. dubna patřilo tradičně pietě v ostravských Komenského sadech. U Památníku druhé světové války byl důstojnou tečkou našeho putování. Pietě bylo přítomno více než sto členek a členů ČsOL doslova z celé republiky.

Před přihlížejícími válečnými veterány, zástupci veřejnosti a nastoupenými vojáky proběhlo vyznamenání vojáků a legionářů, ředitel KVV plk. Jaroslav Hrabec zvláště ocenil místopředsedu ČsOL br. brig. gen. Václava Kuchynku, následně předseda ČsOL br. Pavel Budinský ocenil Pamětními medailemi ČsOL bratry a sestry z Obce legionářské a válečné veterány.

Při pietním aktu zazněla slova br. místopředsedy Václava Kuchynky, velvyslance Ruské federace v Praze, zástupce hejtmanství, primátora města, a následovala nekonečná řada věnců a kytic k pomníku Rudoarmějce od sochaře Konráda Babraje.

Lidé, kteří bojovali za osvobození Československa od nacismu, si zaslouží náš obdiv úctu. Jejich činy nesmějí být nikdy zapomenuty. Čest jejich památce! Jména hrdinů musíme připomínat zejména mladé generaci, která vyrůstá v mírových podmínkách a neumí si představit, jaká neštěstí přináší válka. ■

Oheň (bez) naděje 2019

autorka článku Šárka Kuchtová, ČRo
autor fotek Radek Pavlík

Už devátým rokem absolvovaly děti základních škol z okolí Ležáků cestu z vypálené osady přes Pardubice a Prahu do Chelmu nad Nerem.

V neděli 23. června 2019 proběhlo v Ležákách tradiční pietní shromáždění, které připomnělo tragické události před 77 lety, vypálení osady a zavraždění téměř všech jejích obyvatel. Nacistické bésnění po atentátu na Heydricha přežili z Ležáků jen sestry Štulíkové, určené k převýchově, a dva chlapci, kteří byli tou dobou totálně nasazeni v Německu.

V Ležákách začíná symbolická cesta Ohně (bez) naděje. Děti ze základních škol z Prosetína, Skutče a Včelákova přinesly lucerny a během piety v nich nechaly zažehnout svíčky. S tímto světlem pak během čtyř dnů projely poslední cestu ležáckých dětí, přes pardubický Zámeček, kde byly v podvečer 24. června 1942 odebrány matkám, přes pražský útulek, až do vyhlazovacího tábora v Chelmu nad Nerem, kde bylo s největší pravděpodobností 11 ležáckých dětí zavražděno.

PARDUBICKÝ ZÁMEČEK

Druhý den přijely děti z okolí Ležáků do pardubické Larischovy vily, známé jako Zámeček. Doprovodila je Jarmila Doležalová, rozená Štulíková, starší ze sester, které vyhlazení Ležáků přežily. Jarmile byly tenkrát tři roky a pobyt ve sklepení Zámečku si nepamatuje, první vzpomínky má až na dětské domovy, kterými prošla před tím, než se jí ujala německá rodina Pettelových.

Před Larischovou vilou se sešlo kolem stovky lidí. Přišli veteráni druhé světové války (Tichomir Mirkovič, Vladimír Báča, Josef Novotný), historici a badatelé (Jiří Kotyk, Radovan Brož, Libor Pařízek), pamětníci heydrichiády, potomci zavražděných občanů na popravišti Zámečku a další vzácní hosté. Pozvání přijala i rodina Leiských. Vnuček pardubického stavitele Leiského, který opravoval věž Larischovy vily v roce 1906, se svou sestrou, synem a čtyřmi vnuky. Zajímali se o prkno, které se našlo při demolici krovu věže, na kterém je podpis jejich předka stavitele Leiského spolu se jmény řemeslníků. V rodinném archivu našli dosud neznámou fotografii jejich dědečka stavitele Leiského, jak s celou rodinou sedí před vstupními schody do Larischovy vily.

ZE SKLEPA NA POPRAVIŠTĚ

V období, kdy Larischova vila patřila národnímu podniku Tesla, došlo bohužel k oddělení samotné vily od místa poprav. V dřívějším parku vyrostly nové mnohapatrové výrobní haly a díky oplocení areálu byla na mnoho desetiletí uzavřena cesta, kudy byli po atentátu na Heydricha vození lidé na popravu. Díky intenzivnímu jednání ČsOL a vstřícné pozici firmy Foxconn byla poprvé po více než 60 letech tato cesta zpřístupněna. Podle slov Jitky Kratochvílové ze společnosti Foxconn se jejich společnost k tomuto kroku rozhodla na základě hluboké úcty k této tragické historické události. „Do budoucna plánujeme v místě vybudovat branku, která bude sloužit k trvalému využití cesty při vzpomínkových událostech,“ přislíbila Jitka Kratochvílová. Při výstupu z areálu, který se nachází na vrchu pískového valu, muselo být ukotveno kovové schodiště. „Pietního setkání se účastní veteráni a pamětníci,“ vysvětluje nezbytnou investici František Bobek, „jsou to často už hodně staří lidé. Po pískovém valu by se nevyškrábali.“ Všichni účastníci setkání u Larischovy vily tak prošli původní cestou až na popravě k Památníku Zámeček, kde uctili památku všech 194 českých vlastenců, zavražděných po atentátu na Heydricha.

LESOPARK JIŘÍHO POTŮČKA

Děti i veteráni pak nasedli do připravených vojenských nákladních vozů a přemístili se do Lesoparku Jiřího Potůčka, kde si připomněli spolu se zástupci z Městského úřadu z Pardubic VII a dalších organizací osobu radiotelegrafisty Jiřího Potůčka (který by se 12. července dožil 100 let) a ostatní parašutisty vysazené na území Protektorátu Čechy a Morava. Po pietním položení věnců předvedla rota Nazdar dětem jakou výstroj měli výsadkáři, jaké používali vysíláčky a opět je pak ve vojenských automobilech převezli k dalšímu zastavení Ohně(bez)naděje.

194 RŮŽÍ

Odpoledne se děti spolu s veterány nalodili na výletní loď Arnošt a vypluli směrem na Srnojedy. Po hodině plavby se loď otočila a pomalu plula proti proudu. Děti i veteráni vhažovali do Labe bílé růže se vzpomínkou na každou ze 194 obětí, jejichž těla byla spalena v pardubickém krematoriu a popel byl vsypán do řeky.

NÁŠTĚVA CHRÁMU SV. CYRILA A METODĚJE

Třetí den brzy ráno vyjel autobus s dětmi do Prahy. Čekal je dlouhý den a dlouhá cesta. První zastavení bylo v pravoslavném chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Praze, místě posledního boje českých parašutistů, kteří uskutečnili atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Operní pěvkyně Táňa Janošová s varhanním mistrem Martinem Jakubíčkem připravili pro děti půlhodinový koncert, který rozehřel prostor celého chrámu. Poté se dětem věnovala mladá průvodkyně, která jim velmi emotivně přiblížila vyhocenou

dobu, ve které parašutisté v kryptě pod chrámem žili a kde také v boji se stonásobnou přesilou padli.

Z Prahy děti zamířily do polské Lodže. Cestou se ale zastavily na hřbitově v Lázních Toušeň, kde je pochovaný armádní generál Tomáš Sedláček, bývalý předseda ČsOL, který stál u zrodu projektu Oheň(bez)naděje. František Bobek dětem připomněl příběh tohoto výjimečného člověka a děti spolu s Táňou Janošovou zazpívaly nad pomníkem českou hymnu.

Přes jisté problémy s klimatizací toho horkého dne pokračovaly děti směrem do Lodže, kam přijely ve večerních hodinách.

LODŽ A BÝVALÝ NĚMECKÝ NACISTICKÝ VYHLAZOVACÍ TÁBOR KULMHOF (CHELMNO)

Čtvrtý den ráno si děti prohlédly zrekonstruované historické centrum Lodže, dvůr textilní továrny Manufaktury, a poté se přesunuly do muzea Radegast. Na tomto bývalém nádraží byly za války rozdělovány transporty s židy a odpůrci nacistického režimu. Někteří skončili přímo v ghettu v Lodži, většina pokračovala do koncentračních nebo vyhlazovacích táborů. V tomto roce si Lodž připomíná 75 let od úplné likvidace ghetta. A tak se děti dozvěděly o tragické historii tohoto místa, prohlédly si maketu Lodžského ghetta, železniční vozy, kterými byli vězni převáženi, seznamy transportovaných a další artefakty připomínající konkrétní osudy konkrétních lidí. Nedaleko muzea leží největší židovský hřbitov v Evropě, má více než 180 tisíc náhrobků, různých velikostí, od honosných hrobek velikosti parovozových domů po prosté kameny s vybledlými nápisy.

Po krátké prohlídce hřbitova přejele děti do Chelmu nad Nerem. Za války zde nacisté vybudovali vyhlazovací tábor a proběhly tu první pokusy hromadného spalování těl v krematoriích. Lidé zde byli zabíjeni v plynových vozech a poté vhozeni do hromadných hrobů v Lesě Řuchovském, později byla jejich těla exhumována a spalována v primitivních krematoriích, zbytky skeletů rozemlety a rozprášeny po okolí. Zde byly pravděpodobně zavražděny i lidické a ležácké děti. Mají na kraji Lesa Řuchovského pamětní desku. A u ní skončila letošní (v pořadí již 9.) pouť dětí po stopách svých vrstevníků z Ležáků a Lidic. ■

Legionáři na ŠUMAVOVÁNÍ ve ZDÍKOVĚ

text br. Petr Tolar
foto ses. Marcela Volfová

Poslední červencovou sobotu 27. července 2019 se ve Zdíkově u Vimperka konal jednodenní zábavný festival pro děti a jejich rodiče s názvem „Šumavování aneb Šumava, můj šálek divočiny“. Součástí doprovodného programu byla i prezentace československých legionářů, o kterou se postarali sestry a bratři z Československé obce legionářské. A díky zástupci KVH Rota Nazdar byli připomenuti i vojáci československé zahraniční armády z druhé světové války.

Akce se konala na malém zdíkovském ostrově díky týmu vedenému panem Janem Egnerem. Právě díky jeho přičinění byla součástí letošního ročníku také účast legionářů. Stánek a výstavu ČsOL zabezpečili členové jednot z Prahy 3, Hradce Králové, Mladé Boleslavi a Plzně. Společně postavili dva historické stany, informační stánek ČsOL s nabídkou vzdělávacích tiskovin a vystřihovánek pro děti, panelovou výstavu „TGM a armáda“, a také výstavu vybavení československých legií z Ruska, Francie i Itálie. Nechyběla ukázka užívaných zbraní včetně těžkých kulometů.

Podpolední přípravě mohla akce po poledni začít. Bohužel však zprvu nepřálo počasí a tak bylo potřeba výstavu přesunout pod stan. Vytrvalý déšť se pak odrazil v návštěvnosti. Později odpoledne se však situace zlepšila a dokonce vysvitlo slunce. A návštěvníci akce se přestali schovávat ve stanech s občerstvením a vyrazili ze zvědavosti za legionáři. Všichni si mohli osobně vyzkoušet vystavené stejnokroje, výstroj i výzbroj, což zaujalo malé i velké. Členové ČsOL byli vždy připraveni zodpovědět případné otázky, přidat nějaké zajímavosti a rozdat informační letáky věnované československé

historii. Bratři prezentující Útočný oddíl 33. čs. střeleckého pluku československých legií z Itálie, tzv. ardy, mimoděk předváděli některé prvky z výcviku těchto úderných jednotek. Jmenujme řecko-římský zápas, boj zblízka, boj na bodáky či pořadové cvičení.

Mezitím probíhal hlavní program, při kterém vystoupilo Kouzelnické divadélko Pinder či bubenická show Tam Tam Batucada. Konec prezentace ČsOL nastal až v osm hodin večer, kdy z ostrova většina dětí odešla a dospělí si přišli na koncert rockové skupiny Keks. Po úklidu výstavy pouze malá část legionářů odjela, zbytek zůstal a užil si akce do samého konce. Poděkování patří organizačnímu týmu vedenému Janem Egnerem nejen za pozvání, ale i za veškeré materiální zajištění – legionáři nouzi netrpěli. A díky patří také všem návštěvníkům, které ani deštivé počasí neodradilo a na akci dorazili. ■

BAHNA 2019

Ač je to neuvěřitelné 22. června letošního roku se konal již 30. ročník Bahen. Jejich historie se začala psát v roce 1990, kdy František Koch spolu s asi čtyřicítkou podobných nadšenců dali dohromady dvanáct vojenských historických vozidel a díky pochopení velitele 1. tankového pluku ze Strašic se s nimi projeli ve Vojenském výcvikovém prostoru Brdy. O dva roky později oslovil František tehdejšího náčelníka Generálního štábu armádního generála Karla Pézla s nabídkou, aby se k setkání příznivců historické terénní techniky přidala i vojenská technika 1. tankového pluku ze Strašic. Argumentoval mu tím, že v České republice se koná řada leteckých dnů, zatímco pozemní síly nemají žádnou akci. A tak vznikl Den pozemního vojska – Bahna jako prezentační akce Armády České republiky, který v současnosti, a to ať jsou tropická vedra, nebo prší a je zima, přitáhne na 50 000 diváků.

Šestihodinový program letošního jubilejního ročníku nabídl ukázky dvou historických bitev v režii Československé obce legionářské s finanční podporou Ministerstva obrany ČR a Nadace pozemního vojska. Vojenští nadšenci předvedli

ukázku ze začátku války v roce 1939 v Polsku a ukázku dukelských bojů z roku 1944, ve které se divákům předvedlo 11 historických tanků, či jejich replik. K vidění byly na Bahnech poprvé i unikátní sovětské tanky T 34/76 a IS 2. Jako překvapení secvičili členové Klubu vojenského muzea na demarkační linii v Rokycanech ukázku jízdnic vlastností tanků a obrněných transportérů na hudbu symfonické básně Bedřicha Smetany Má vlast.

Kromě dynamických ukázek mohli lidé zblízka vidět historickou i moderní techniku vystavenou na statických ukázkách, včetně nové vojenské techniky ve stáncích výrobců. Vrcholem vystoupení současné armády byla hlavní hodinová ukázka, do které armáda zapojila 26 bojových vozidel, vrtulníky Mi-171Š a Mi-24 a dva bojové letouny L-159 Alca. Po letech se při tomto jubilejním ročníku na Bahna vrátili příslušníci tankové roty Aktivních záloh „Československých legií“ 73. tankového praporu „Hanáckého“. Do letošních Bahen se zapojilo na 1 000 vojáků s 350 kusy techniky a s více než 600 zbraněmi a zbraňovými systémy. K tomu se musí připočítat na 400 členů klubů vojenské historie s více než 150 kusy techniky a na 50 000 spokojených návštěvníků. ■

Připomínka hrdinství vojáků z Czajánkových kasáren

text br. Teodor Hybler
foto Roman Sýkora

JEDNOTA ČsOL VE FRÝDKU-MÍSTKU

Letošní 80. výročí odporu proti německým okupantům v Czajánkových kasárnách v Místku si 14. března 2019 u pomníku 8. pěšího pluku připomenulo s vedením města Frýdku-Místku, zástupců Armády České republiky, Československé obce legionářské, Muzea Těšínska a Společnosti Edvarda Beneše na sto lidí. Předseda Jednoty ČsOL ve Frýdku-Místku br. Petr Majer ve svém projevu připomněl hrdinství příslušníků III. praporu pěšího pluku 8 „Slezského“ v boji proti německým okupantům: „Bránili se zbraní v ruce svou vlast a byli si vědomi,

že v tomto boji mohou padnout. Byli si vědomi, že bojují proti přesile, ale přesto neohroženě a statečně na obranu země vystoupili. Chci v této souvislosti připomenout slova jedno z tehdejších obránců, pana Miroslava Šolce, který mi na tomto místě v roce 2011 řekl: „Nikdy ve svém životě jsem neztrácel naději. Jde o to umět se v pravou chvíli rozhodnout. Když jsem bral v Czajánkových kasárnách do ruky lehký kulomet a věděl jsem, že mám jen 20 nábojů, měl jsem moc stísněné pocity. Ale strach to nebyl, bylo to přesvědčení, že slova přísahy musím naplnit, i kdybych měl položit svůj život. A dnes, kdy je mi 93 let, bych se rozhodl stejně a šel bránit svou rodnou zem.“ Miroslav Šolc zemřel v roce 2016, ale jeho odkaz budoucím generacím bude stále aktuální.

Čest památce obránců Czajánkových kasáren.

80. výročí německé okupace Čech, Moravy a Slezska

text br. Tomáš Pilvousek, předseda jednoty
foto Tomáš Rytíř

Vpátek 15. března 2019 se v Mladé Boleslavi uskutečnil již 20. ročník vzpomínky, pořádané u příležitosti tragického výročí okupace zbytku Čech, Moravy a Slezska a vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Svojí tradicí patří mladoboleslavská vzpomínka k těm nejstarším, které se v České republice pořádají.

U založení této tradice již v roce 1999 stála Jednota ČsOL v Mladé Boleslavi a Rota Nazdar, z. s., z Bakova nad Jizerou.

Letošní vzpomínku opět připravili členové mladoboleslavské jednoty a uskutečnila se u budovy bývalých kasáren Pěšího pluku 47, který se po roce 1939 stala vazební věznicí boleslavského gestapa. Tradičně koncipovaný program navodil atmosféru kritického roku 1939 autentickými nahrávkami a nástupem čestných strážů s prapory. Na letošní vzpomínce reprezentovali Armádu České republiky příslušníci roty Aktivních záloh ze Středočeského kraje. V historických stejnokrojích se k pamětní desce umučených důstojníků z odbojové organizace Obrana Národa přišli poklonit členové mladoboleslavské a poděbradské jednoty a hraničáři z Roty Nazdar, z. s. Nechyběli ani baráčníci a zástupci mladoboleslavského Sokola.

Historické události i konsekvence k soudobé společnosti připomněli ve svých projevech místopředseda ČsOL a válečný veterán Tichomír Mirkovič, předseda Jednoty ČsOL Mladá Boleslav

a radní Středočeského kraje Ing. František Petrtyl. Město svojí přítomností reprezentoval náměstek primátora Daniel Marek a radní Jaroslav Šebek. I přes nepřízeň počasí se vzpomínky zúčastnilo početné obecnostvo z řad občanů města.

Po oficiálním setkání a ceremonii u budovy kasáren se účastníci přesunuli na Boleslavský hrad, v jehož ponurém sklepení byly předčítány vzpomínky akterů událostí nejenom

roku 1939, v podání členů mladoboleslavské jednoty Jiřího Filipa a Markéty Rytířové.

Události roku 1939 patří k tragickým milníkům naší společnosti a jsou mementem toho, jak snadno a rychle je možné o atribut svobody přijít a jak těžké a bolestivé je nabytí ji nazpět. Právě z těchto důvodů se na tyto události zapomenout nesmí. V Mladé Boleslavi na tyto události nezapomínáme. ■

80 let poté

text a foto Jaroslav Pospíšil,
ses. Eva Veselá, br. Zdeněk Říha

JEDNOTA ČSOL V PÍSKU

Česká republika si připomněla osmdesáté výročí okupace okleštěného Československa nacistickým Německem. V Písku se uskutečnilo pietní setkání u radnice na Velkém náměstí, připravené partnery projektu Město Písek, nejen pětáctýřicátý. Předseda místní jednoty Československé obce legionářské br. Josef Lanc připomněl historické souvislosti, následně vystoupila místopředsdkyně ses. Eva Veselá: „Dnes je jeden z temných dnů naší historie. Nesmíme zapomenout, pokud nechceme, aby se naše děti dožily něčeho, co tento svět zničí... Soužití na této planetě je pro každého z nás jen dočasné a tvrdé vymezené časem mezi naším narozením a smrtí. Jen v tomto čase můžeme něco dobrého vytvořit, něčemu zlému zabránit. Užívat pravdy, dobra a krásy. Ale nenechat se zavléci do nesvářů a psychopatických hloupých rozhodnutí lidí, kteří myslí jen na ničení toho, co druzí vybudovali, čím obohatili tento svět.“

Závěr patřil předsedovi spolku 1. ETALON Jaroslavu Pospíšilovi: „15. březen 1939. Toho studeného, zasněženého dne, po páté hodině ranní obdrželi na četnickém velitelství v Písku fonogram z Prahy, že Čechy začíná obsazovat

německá armáda. S pokynem zničit tajné spisy. S ničením bylo třeba spěchat! V 8 hodin 15 minut přijeli do města první němečtí vojáci.

V patách za nimi německá policie a gestapo. Následovalo zatýkání osob podezřelých z komunistické činnosti, emigrantů ze Sudet – zejména židů. V rámci akce Gitter bylo v Písku zatčeno 21 osob. Odzbrojena městská policie. Vylepena vyhláška o převzetí moci. Vyhláška s nařízením o jízdě vpravo, o zákazu nočního vycházení. A všude přítomný strach, který následně provázel celou okupaci.

Je to již 80 let, nesmíme zapomenout. Zapomenout také na statečné lidi, včetně bývalého starosty, primáře Písecké nemocnice MUDr. Václava Šťastného, zapomenout na odbojáře, zapomenout na všechny oběti okupace.

Dnes jsme zde u pamětní desky: Umučeným bojovníkům zaměstnancům města Písku – Eduard Bečka, Josef Březnický, Bohumil Dráb, Josef Dráb, Gustav Fořt, Karel Hübner, František Krampfl, Antonín Petrák, Josef Soukeník, Emil Strnad, Terezie Špolcová, Jaroslav Vytisk, Karel Valášek, Václav Valvoda, Václav Votava.

Uctíme nejen jejich památku, ale symbolicky všech obětí šestiletého teroru v naší republice. Položením květin zastupitelem Jihočeského kraje Petrem Kalinou a předsedou jednoty ČsOL Písek Josefem Lancem. Závěrem – jsme povinni nejen sřežít odkaz hrdinů, ale sami hájit demokracii a svobodu.“ ■

MILEVSKÉ BRANNÉ ZÁVODY 2019

JEDNOTA ČSOL V PÍSKU

text a foto Eva Veselá a Ondřej Krejčí

Ve čtvrtek 25. dubna se v Milevsku konalo místní kolo branné soutěže pro základní školy v působnosti ORP Milevsko. Přihlásilo se celkem 12 týmů ze šesti škol včetně Gymnázia Milevsko.

Šestičlenné smíšené týmy prokazovaly, jak jsou v rámci POKOS (Příprava občanů k obraně státu) připraveni na krizové životní i společenské situace. Po startu v Bažantnici hned u kláštera zodpovídaly na prvním stanovišti u pana Batysty (krizové řízení MěÚ) teoretické otázky z oblasti přípravy občanů k obraně státu. Pak děti rychle odběhly k druhému stanovišti, kde pro ně Český červený kříž připravil „lahůdku.“ Stříkající krev zraněného ne každému sedla. Ing. Karel Dvořák totiž nejen jako lektor (ČČK), ale i zkušený maskér se svojí kolegyní Zuzkou připravil reálnou situaci ze života. I zde musely děti prokázat, že na prvním místě je bezpečnost poskytovatele pomoci a zajištění krvácivého stavu do bezpečného provizoria. Třetí stanoviště poskytl SSK Milevsko na střelnici, kde Jan Handrejch, Zdeněk Řežábek a pan Šitner hodnotili též bezpečnost a přesnost střelby. Čtvrté stanoviště bylo v režii pilota plk. Ing. Rudolfa Pelešky a Dagmar Šílené z Písku. Zde závodníci měli odpovědět na otázky ohledně blackoutové situace. Páté stanoviště prověřovalo orientaci v prostoru, práci s mapou, buzolou včetně odhadování vzdáleností. To zajišťoval zkušený rozhodčí Ondřej Krejčí a vojenský veterán Karel Staněk z Písku. Další stanoviště bylo plně zajištěno pracovníky MěÚ Milevsko a prověřovalo umění uzlování. Taková příprava pro nouzové vytvoření lanového můstku, který vítěze čeká na krajské soutěži. Na sedmém styčném bodu trasy odpovídali žáci na otázky Policie ČR MO Milevsko z oblasti prevence a krizových situací v dopravě. Osmé stanoviště bylo v režii Jednoty ČSOL Písek a zkušeného válečného veterána Jaroslava Lidinského. Doběhnutím na deváté stanoviště se závodníci vrátili do Bažantnice na stanoviště zvláště fyzické

zátěže, které zajišťoval Ing. Milan Solík, také válečný veterán a člen Jednoty ČSOL v Písku. Zde byli prověřováni jednotlivci v různých disciplínách, ale i spolupráce při transportu zraněného. Poslední, desáté stanoviště, zabezpečovali opět profesionálové Hasičského záchranného sboru JČK OO Písek pod vedením pana Holkupa. Zmíněné stanoviště je vždy zaměřeno na požární prevenci a schopnost správně zajistit profesionální oznámení a pomoc při požáru.

Celý závod byl organizačně připraven ve spolupráci s krizovým řízením MěÚ Milevsko a členy Jednoty ČSOL v Písku. Musíme vyzdvihnout právě první impuls, kterému nejvíce napomohl pan starosta Ing. Ivan Radosta, JUDr. Jana Čunátová, Bc. Jiří Batysta a ve finále se přidala i paní tajemnice Štorková, která pomáhala po celou dobu závodu spolu s Ivetou Jelínkovou při startu, v průběhu s občerstvením i v cíli ředitelce závodu Evě Veselé, předsedkyni Jednoty ČSOL v Písku. ■

XVI. setkání pyrotechniků s mezinárodní účastí INMEP 2019

JEDNOTA ČsOL V BOLETICÍCH „mjr. in. m. VÁCLAVA VOKURKY“

Setkání pyrotechniků INMEP 2019 (International Meeting of Pyrotechnicians) se zúčastnilo takřka 200 aktivně pracujících specialistů v oblasti EOD, ale i jejich „vysloužilí“ kolegové – váleční veteráni. Setkání pyrotechniků posloužilo také k navázání osobních kontaktů především se zahraničními kolegy, kteří letos dorazili z osmi států (SRN, Nizozemí, Slovenska, Finska, Norska, Velká Británie, Iráku a USA).

Na setkání byla prezentována pyrotechnická činnost účastníků za uplynulý rok a byly porovnány pracovní postupy a zkušenosti jednotlivých národních složek, ať už příslušníků policie nebo ostatních ozbrojených sborů, které se touto

problematikou zabývají. Součástí zaměstnání bylo seznámení s novými trendy, technologiemi a výrobky souvisejícím s činností EOD/IEDD.

Tradičně se setkání konalo v rekreačním zařízení Vojenských lesů a statků s. p. Olšina, které se nachází nedaleko Vojenského výcvikového prostoru Boletice, a to ve dnech 2.–7. června 2019.

Setkání, jež se konalo s podporou Ministerstva obrany ČR, sloužilo rovněž k propagaci Československé obce legionářské a jejím ideovým cílům státotvorné organizace. ■

Pochod po stopách krále Šumavy 2019

JEDNOTA ČsOL V BOLETICÍCH „mjr. in. m. VÁCLAVA VOKURKY“

Outdoorový pochod „Po stopách Krále Šumavy“ v Národním parku Šumava, jenž se uskutečnil první červnový den, byl akcí pro širokou veřejnost. V letošním roce se jednalo o čtvrtý ročník. Naše jednota pořádala tuto akci společně s obcí Nová Pec a pochod přispěl k propagaci Československé obce legionářské díky připravené výstavě, kterou si mohli účastníci prohlédnout při registraci na akci a také v cíli. Den před pochodem

byla připravena beseda s protinacistickým a protikomunistickým odbojárem panem Františkem Wiendlem, který aktivně převáděl na konci čtyřicátých let minulého století prchající občany našeho státu do svobodného Německa.

Pochod probíhal z obce Nová Pec po turistických cestách v Národním parku Šumava na třech trasách. První trasa pro odpočinek,

vhodná i pro děti, byla vedena po okolí obce Nová Pec v celkové délce 13 km; dále středně náročná turistická trasa z Nové Pece na Plešné Jezero a Plechý měřila celkem 20 km; třetí – opět středně náročná – turistická trasa byla rovněž vedena z Nové Pece na Plešné Jezero a Plechý, ale v celkové délce 30 km.

Celý pochod byl veden po Národním parku Šumava, kde na tuto akci platilo zvláštní hromadné povolení vstupu. V cíli obdrželi účastníci, kterých se letos registrovalo 325, pamětní odznak. ■

Nová pamětní deska ruskému legionáři

JEDNOTA ČSOL V ČESKÉM KRUMLOVĚ

Michal Mojžíš
předseda jednoty

Členové jednoty Český Krumlov se v historických stejnokrojích účastnili odhalení pamětní desky legionáři a vězni koncentračního tábora Janu Václavu Hronkovi v obci Rovná u Strakonice, které proběhlo 15. června 2019 v rámci oslav 700 let od první písemné zmínky o obci. Oslavy byly zahájeny dopoledne Mší svatou a vysvěcením obecního praporu. Dopoledne přišel slavnostní průvod v čele s historickými stejnokroji československých legionářů a Selské jízdy k domu čp. 28, kde se Jan Hronek 25. června 1888 narodil. Po nasazení

na východní frontě padl v listopadu 1914 desátník Hronek do ruského zajetí a již v polovině roku 1916 vstoupil do 1. čs. střeleckého pluku ruských legií. Domů se vrátil v roce 1920 v hodnosti kapitána a pokračoval ve službě v Československé armádě, kde dosáhl hodnosti plukovníka. Po celou dobu druhé světové války byl vězněn v koncentračním táboře Buchenwald a záhy po osvobození 18. prosince 1945 na následky utrpení zemřel. O osazení pamětní desky se spolu s rodinou zasadili i členové místního Sboru Selských jízd Jana Žižky z Trocnova. Právě Ti v říjnu loňského roku stáli čestnou stráž při znovuodhalení pomníku A. Švehly v Dolní Svinci u Českého Krumlova a nyní recipročně pozvali krumlovské legionáře na svou slavnost. ■

Trvalá vzpomínka na plavského rodáka

JEDNOTA ČSOL V JINDŘICHOVĚ HRADCI „BR. STANISLAVA BERANA“

text Petr Pokovba st.
foto Petr Pokovba ml.

Dne 6. července 2019 jindřichohradecká jednotka br. Stanislava Berana, ve spolupráci s Obecním úřadem Plavsko, 44. lehkým motorizovaným praporem z Jindřichova Hradce a za podpory Ministerstva obrany ČR, odhalila v Plavsku – Novém dvoře čp. 97 pamětní desku připomínající, že se v tomto objektu dne 22. července 1914 narodil generálmajor in memoriam Josef Kholl, jeden z významných velitelů československých zahraničních jednotek bojujících v průběhu druhé světové války jak na Středním Východě a v Africe, tak i na východní frontě.

Součástí připomínky 105. výročí narození Josefa Kholla byl i pietní akt u jeho památníku v centru obce Plavsko a otevření stálé výstavy v budově obecního úřadu o jeho životních osudech, kterou připravili členové jednoty ve spolupráci s Muzeem Jindřichohradecka. ■

Pocty československým bojovníkům v zemi galského kohouta

Jan Rychetský

JEDNOTA ČsOL V PAŘÍŽI

Ve francouzských městech Gien a Darney se v červenci konaly zajímavé pietní akce. Nejdřív jsme položili věnec u mostu přes Loiru, který v průběhu druhé světové války bránili proti postupující německé armádě i českoslovenští vojáci, a následně květiny u francouzsko-československého monumentu, jenž je vzpomínkovým místem počátků naší státnosti.

„Na tomto mostě se během tří dnů, od 16. do 18. června 1940, odehrávala tvrdá bitva mezi obránci mostu, francouzskou 23. pěší divizí a jednotkami 1. československé divize proti útočící německé 1. horské divizi podporované letectvem. Na mostě padlo mnoho francouzských a československých vojáků, jakož i hodně civilních uprchlíků. Ať je tento starý kamenný most ještě dlouhou dobu dojemným pomníkem těm, které v sobě pochoval.“

To je francouzsky, česky a slovensky napsáno na mramorové desce u jednoho z konců starého mostu ve městě Gien. Jde o městečko, jehož zámek patří ke známému historickému regionu zámků na řece Loiře. Vzpomínkové akce k uctění obránců mostu se zúčastnil i Pavel Lešák, předseda Československé obce legionářské – Jednota Paříž a k pamětní desce položil věnec. Po ceremonii na radnici se mu dostalo velkého potlesku a poděkování od starosty Gien Christiana Bouleau. Byl zde totiž jediným představitelem Čechoslováků.

„Francie byla mojí první životní dovolenou v cizině. Jsem totiž syn bývalého politického vězně a nikam jsme nesměli. Zrovna jsem byl ve Francii, když v roce 1968 napadla Československo Varšavská smlouva a tak jsem tam zůstal. Potkal jsem se pak s manželkou, která má slovenský původ, takže v nás stále žije československá myšlenka a s rozdělením republiky nesouhlasíme. Až tady se ze mě stal opravdový československý vlastenec,“ říká dnes Lešák.

Při vzpomínkové akci o dva týdny později v městečku Darney pokládala květiny za pařížskou obec legionářskou jeho manželka Beatrice společně s chotí přidělnice obrany na Velvyslanectví ČR ve Francii Jaroslava Sejpy Jaroslavou. Stalo se u úpatí francouzsko-československého monumentu. Ostatně na stejném místě na konci června 1918 uznala Francie před 6 000 čs. legionáři u tábora Kléber právo na nezávislost českého a slovenského národa. Následně převzal z rukou českého velvyslance ve Francii Petra Druláka vyznamenání Zlaté lípy ministra obrany České republiky profesor Evžen Václav Foucher. Předseda Sdružení francouzsko-československého přátelství a syn generála Fouchera, který jako jeden z mála Francouzů vyjádřil jasný nesouhlas s Mnichovskou dohodou. „Cítím se poctěn, ale trochu se i stydím. Vyznamenání by měli alespoň posmrtně dostávat hlavně všechny ty oběti nacistické a komunistické zvěle,“ prohlásil skromně.

Obou ceremonií se v hojném počtu zúčastnili i regionální představitelé, zástupci francouzské administrativy či spolky vojenské historie. Ukázali tím, že Francie na chrabré bojovníky z Československa nezapomíná! ■

Vojenský den 2019 – Skanzen Strážnice

Sedmý ročník vojenského dne ve skanzenu ve Strážnici byl zasvěcen stému výročí bojů čs. jednotek s Maďary na Slovensku v létě 1919. Idylu tradičních venkovských staveb narušila střelba z pušek a kulometů, z povzdálí se přiiřtilo obrněné auto a zaduněla dělostřelba. Bojovníci se utkali jen naoko, přesto při pohledu na vynálezy zkázy mrazilo. 20. července 2019 se do Strážnice sjelo na 130 účinkujících, členů klubů vojenské historie a Československé obce legionářské, aby v parném letním dni vzdali holt svým předkům, kteří neváhali nasadit své životy na ochranu celistvosti území Československa.

Strážnický skanzen letos obydleli vojáci několika armád. Kromě čs. jednotek skládajících se z legionářů ve Francii a Itálii a vojáků domácího vojska to byli maďarští bolševici, američtí Doughboys – příslušníci amerického expedičního sboru na západní frontě, němečtí vojáci a muži rakousko-uherské armády. Jejich výstavy, dobově zařízené ubikace, vojenská ležení a polní kuchyně s lazaretem poutaly pozornost stejně jako výstavy spolků a stánky s propagačními předměty. Prezentovala se samozřejmě Československá obec legionářská, ale také Slovácká brigáda 1918–1919 nebo spolek Signum Belli 1914.

Oficiální program zahájil výcvik úderníků italských legií – tzv. arditů. Po výcviku následovalo slavnostní předání praporu arditům. V čase oběda se na amfiteátru rozezněly bubny a žestě. C. a k. polní dechový orchestr zahrál známé i méně známé vojenské pochodové písně. Od 14:00 se odehrávala mezi stavbami vinohradnického areálu bojová ukázka z léta 1919. Po prvních pokusech bolševických agitátorů zlákat slovenské obyvatele na svou stranu se rozhořely tuhé boje o přilehlé objekty. Přes dočasné obsazení vesnice Maďary byli bolševici vytlačeni společným postupem jednotek čs. legií a domácího vojska a na stožáru nad vesnicí opět zavlál červenobílý prapor.

Druhá bojová ukázka nás přenesla do zákopů západní fronty v roce 1918. Zde se utkali čeští vojáci v rakousko-uherské armádě paradoxně s Čechy a Slováky, kteří narukovali do americké armády. Podle zprávy Emanuela Vosky jich bylo na západní frontě nasazeno na 30 tisíc. Další 12 tisíc jich sloužilo v zázemí ve Spojených státech amerických a v americké armádě působily desetitisíce Čechů a Slováků, kteří se již v USA narodili. Touto bojovou ukázkou jsme chtěli oživit

pozapomenutou kapitolu našeho prvního odboje. Lví podíl na prezentaci americké armády měla skupina The Bloody First – 1st Division reenacting Group.

Na akci volně navázal večerní hudební komponovaný pořad Když jsem maširoval ke hranici, na kterém se podílela hudební tělesa c. a k. polní dechový orchestr a originální pouťový šraml aneb Pepíci z Moravy. Ta nás přenesla do Strážnice v létě 1919, kdy se z ní stalo dočasně posádkové město, neboť zde sídlily jednotky ze sboru polního podmaršálka Podhajskeho. Ve Strážnici se v této době otevíraly nové hostince, cukrárny, zajížděli sem umělci z Brna i Prahy a večerní produkce se neobešly bez kabaretů, kouzelníků a hypnotizérů. Dobový kolorit doplnily také příhody z historie Slovácké brigády v podání lidového vypravěče a vystoupení uniformovaných šohajů tancujících slovácký tanec verbuňk.

Závěrem bych rád poděkoval všem spolupracovníkům, bez nichž by nebylo možné akci realizovat – členům hodonínské jednoty ČsOL a KVH Slovácko, KVH Patria, ČsOL – jednota Brno-2, tajemníkovi projektu Legie 100 br. Jiřímu Charfreitagovi, členům dalších jednot a klubů vojenské historie a zaměstnancům skanzenu a kulturního domu Strážničan. Vážíme si finanční i nemateriální pomoci, kterou nám pomáháte udržovat odkaz našich předků. Letos jsme jej mohli prezentovat více než 1000 návštěvníkům. V neposlední řadě patří náš vděk Ministerstvu obrany ČR, které již po několik let značnou měrou pomáhá financovat naše akce ve skanzenu v rámci projektu Prezentace tradic armády na jihu Moravy.

Za pořadatele br. Lukáš Lexa – jednota Hodonín
Foto: Veronika Kolajová, Jaroslav Řezáč, Rostislava Svobodová

Syn lékaře, který zachránil umírajícího partyzána, navštívil pamětnici HELENU STEBLOVOU

JEDNOTA ČSOL VE FRÝDKU-MÍSTKU

S velkým dojetím došlo v pondělí 8. července k setkání čtyřidevadesátileté paní Heleny Steblové z Bystřice se Stanleyem Sorokou, synem lékaře, který v roce 1943 amputoval ruku těžce zraněnému partyzánu Janu Heczkoovi z Košařísk. Připomeňme, co se před 76 lety událo.

Na počátku roku 1943 působila na Třinecku a Jablunkovsku partyzánská skupina „Nad Olzou“, které velel Pavel Rusz z Bystřice. „Tehdy se u nás doma objevil těžce raněný partyzán, který se ptal na paní Samcovou z blízkého Hrádku ve Slezsku,“ vzpomíná paní Helena Steblová. „Už si nepamatuji, jestli zraněná ruka zavěšená v šátku byla levá nebo pravá. Nebylo však pochyb, že bez pomoci lékaře ten muž nepřežije. Otec se mu podíval na zraněnou ruku, která byla prostřelena a zanícená. Zranění bylo natolik vážné, že mu hrozila smrt. Rozhodl se proto, že požádá o pomoc lékaře z Třince, doktora Soroku, o kterém věděl, že pomáhá partyzánům. Bylo mi tehdy 18 let a měla jsem strach. Vzala jsem si brýle, aby mě nikdo nepoznala a jela jsem do Třince na kole. Doktor Soroka se na nic nevyptával a slíbil, že k nám přijede večer. Slovo dodržel a přijel společně s paní Samcovou před půlnocí. Podíval se na těžké zranění a rozhodl se okamžitě operovat. Operace se uskutečnila v těžkých podmínkách, na otomanu v kuchyni, v naší chalupě nebyla elektřina, svítilo se petrolejovou lampou, kterou jsem natáčela tak, aby doktor Soroka dobře viděl. Z plotny jsem mu nosila horkou vodu a podávala nástroje. Zraněnému partyzánu nakonec amputoval ruku. Byl to pro mě otřesný zážitek,“ vzpomíná Helena Steblová.

Lékař Bogdan Soroka

Partyzána poté umístili do podkrovní na půdu a dali mu hůl. Když bude něco potřebovat, aby na ně zatukal. Všichni měli strach, aby nedošlo k prozrazení. Stávalo se totiž, že tůkal v době, kdy u nich byla návštěva a to bylo nebezpečné. Asi dva týdny přicházel doktor Bogdan Soroka do jejich chalupy v Bystřici a převazoval pahýl amputované paže. Po čtrnácti dnech pro zraněného partyzána přišli jeho spolubojovníci. Na udání sousedky byla ovšem rodina paní Heleny Steblové zatčena gestapem, tatínek zahynul v koncentračním táboře Sachsenhausen v únoru 1945, maminka byla uvězněna v Mysłowicích a Helena prošla třemi koncentračními tábory Mysłowice, Ravensbrück, Salzwedel a přežila pochod smrti. S maminkou se setkala až v roce 1946.

Stanley Soroka přijel se svou dcerou z Austrálie a společně s předsedou Jednoty ČSOL ve Frýdku-Místku a kronikářem obce Bystřice br. Petrem Majerem, který schůzku inicioval, odjeli po prohlídce informačního centra MUZ IC za paní Helenou Steblovou. Byla velmi dojatá a nemohla uvěřit, že ji z takové

Setkání s paní Helenou Steblovou

dálky navštívil: „Nikdy bych nevěřila, že se něčeho podobného dožiji,“ řekla se slzami v očích. Pan Stanley Soroka pak vyprávěl o své rodině, o svém otci, který se ke konci války oženil v Istebné a který následně v roce 1945 přešel do francouzské zóny v rozděleném Berlíně. Původně se rodina Bogdana Soroky chtěla usadit v Kanadě nebo v USA, nakonec se rozhodli pro Austrálii. Paní Steblová pak ukázal řadu fotografií, které dovezl, nejen svého otce, nýbrž celé jeho rodiny v Austrálii. „Jsem nesmírně rád, že jsem měl možnost paní Steblovou, o které můj otec často hovořil, navštívit,“ řekl. „Mohu tak doplnit životní osud mého otce o statečné ženě, která ve svých 18 letech prokázala nesmírnou odvahu.“ Pan Stanley Soroka odjížděl se svoji dcerou z Bystřice plný dojmů a slíbil, že se sem opět vrátí. ■

Partyzán Jan Heczko Kikulok, stojící v druhé řadě první zleva

Správa z VIII. ročníka cykloprejazu HODONÍN–KOŠARISKÁ 2019

br. Ferdinand Vrabel

JEDNOTA ČsOL V ČESKÉM BRODĚ

V dňoch 12.–14. 7. 2019 sa za ideálneho počasia uskutočnil ôsmy ročník cykloprejazu Hodonín–Košariská. Akciu zorganizovala Československá obec legionárska, jednota Český Brod a Nadácia Milana Rastislava Štefánika (Bratislava), s podporou mesta Hodonín, Masarykovej spoločnosti (pobočka v Hodoníne), Trenčianskeho samosprávneho kraja a Trnavského samosprávneho kraja.

Podujatie spája rodiská Tomáša Garrigua Masaryka (*7. 3. 1850 Hodonín) a Milana Rastislava Štefánika (*21. 7. 1880 Košariská) a je zamerané na pripomenutie života a diela týchto dvoch našich významných osobností, ktoré sa spolu s Edvardom Benešom (*28. 5. 1884 Kožlany pri Plzni) zaslúžili o vznik československých légii a o založenie Československej republiky v roku 1918.

Niektorí účastníci podujatia sa začali schádzať v Hodoníne už v piatok 12. júla a samotný cykloprejazd sa začal v sobotu 13. 7. o 9. hodine pred pomníkom prvého československého prezidenta Tomáša Garrigua Masaryka v Hodoníne. Po otvorení akcie a pietnom akte pred Masarykovou sochou VIII. ročník cykloprejazu odštartovala riaditeľka Múzea T. G. Masaryka v Hodoníne pani Irena Chovančíková.

Prvá etapa viedla z Hodonína po brehu rieky Moravy cez Skalicu, Radošovce, Častkov a Sobotište na hrad Branč. V Sobotišti sme si oddýchlí a pochutnali na výborných domácich

haluškách. Večerné táborenie a posekanie na hrade Branč si užili ako deti, tak aj dospelí pri opekaní a družnom rozhovore.

V nedeľu 14. júla sme pokračovali druhou etapou z hradu Branč cez Bašnárovcov, Belanských a Hurbanovu dolinu do Priepasného a odtiaľ na Bradlo. Po pietnom akte na Mohyle M. R. Štefánika sme sa oboznámili so stručnou históriou tohto monumentálneho diela architekta Dušana Jurkoviča a potom pokračovali cez Brezovú pod Bradlom do cieľa na Košariskách.

Tohtoročného cykloprejazu sa zúčastnilo 14 cyklistov, z toho dve deti a traja členovia logistického sprievodu. Najmladšou účastníčkou bola sedemročná Doroška

Hricová z Košíc, najstarším cyklistom bol sedemdesiatdvaročný starosta Sokola Přemysl Karas z Kyjova a vyše osemdesiatročný MUDr. Zdeněk Hlobil z Veselí nad Moravou, ktorý na akciu chodí už tradične ako zdravotnícke zabezpečenie. Našťastie tento rok nemal žiadnu „prácu“, lebo sa nikto z účastníkov nezranil ani neochorel. Po rozdání účastníckych diplomov na Košariskách sa účastníci akcie rozšli v dobrej nálade domov.

Vďaka účastníkov akcie patrí okrem sponzorov akcie aj členom Jednoty ČsOL v Hodoníne, ktorí zabezpečili čestnú stráž v legionárskych uniformách a pánovi Ing. Milanovi Kadlíčkovi, starostovi obce Podbranč za súhlas s možnosťou prenocovania na hrade Branč. ■

Vzpomínková akce k 100. výročí úmrtí legionáře Jaromíra Kašpárka

text br. Petr Tolar
foto Město Blovice, Martin Marek,
br. Václav Dlesk, br. Petr Tolar

JEDNOTA ČsOL V PLZNI

Ve čtvrtek 20. června 2019 se v Blovicích uskutečnila vzpomínková akce, která měla připomenout osobnost československého legionáře Jaromíra Kašpárka. Vzpomínka se konala v den stého výročí jeho smrti v boji s maďarskými bolševiky.

Jaromír „Mirča“ Kašpárek se narodil 25. prosince 1896 v Protivíně. Před první světovou válkou žil v Blovicích, v domě čp. 176 na dnešním Masarykově náměstí. Jako voják rakousko-uherské armády byl 22. srpna 1917 zajat u obce Deskle u Gorice (dnešní Slovinsko) a v zajateckém táboře Sulmona si podal přihlášku do československého vojska v Itálii. Od 12. července 1918 byl tedy legionářem a sloužil u 35. čs. střeleckého pluku. Legionáři navracející se z Itálie byli odesláni na Slovensko, kde bylo potřeba bránit území mladé Československé republiky proti Rudé armádě bolševické Maďarské republiky rad. Stejně tak Kašpárek, který v boji s Maďary padl 20. června 1919 u Plešivce. Zde byl také pohřben, ale jeho ostatky byly později exhumovány a převezeny do rodinné hrobky na blovickém hřbitově. Město a přeživší spolubojovníci na bratra Kašpárka nezapomněli a v roce 1937 mu byla na domě čp. 176 odhalena pamětní deska.

Město Blovice, Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích a plzeňská jednota Československé obce legionářské uspořádali ke stému výročí hrdinné smrti Jaromíra Kašpárka vzpomínkovou akci. Ta začala skromným položením květin na Kašpárkův hrob na blovickém hřbitově. Následně se od 17 hodin uskutečnil pietní akt před domem čp. 176. Jelikož se pamětní deska nachází v úrovni prvního patra a přízemí domu funguje jako obchod, byly zde květiny položeny k symbolickému pietnímu místu se státní vlajkou a praporem se znakem města. Čestnou stráž zajistili bratři z plzeňské jednoty ČsOL v historických stejnokrojích. Za město Blovice položil květiny pan starosta Robert Zelenka a pan místostarosta Michal Hodek, za Muzeum jižního Plzeňska jeho ředitelka paní Radka Křížková Červená a historik pan Michal Červenka (který také přítomné seznámil s Kašpárkovým životem), a za ČsOL bratr Václav Dlesk. Na akci přijeli také členové rodiny Jaromíra Kašpárka.

Po skončení pietního aktu se ještě někteří přesunuli do budovy městského úřadu, kde br. Petr Tolar přednášel na téma bojů o Slovensko v letech 1918–1919.

Kromě již zmíněných zástupců pořadajících institucí, zvláště panu Červenkově a Hodkově, a členů rodiny je třeba poděkovat také br. Jakubovi Sochorovi z ČsOL, který pomáhal s přípravou akce a provedl očistu Kašpárkova hrobu. ■

Vzpomínkové setkání u příležitosti 75. výročí hromadné popravu příslušníků odbojové skupiny SOS

text br. Tomáš Pilvousek, předseda jednoty
foto Tomáš Rytíř a Muzeum Mladoboleslavska

JEDNOTA ČSOL V MLADÉ BOLESLAVI

Před 75 lety byli hromadně popraveni příslušníci domácí odbojové skupiny s názvem Stráž obrany státu v čele se zeměměřickým inženýrem Milošem Mejsnarem. Skupina působila zejména v oblastech jižně od Mladé Boleslavi. Hlavní činností skupiny byla drobná sabotážní činnost, distribuce propagačních letáků, příprava otevřeného ozbrojeného povstání, sběr zbraní i výroba vlastní munice. V roce 1943 a počátkem roku 1944 bylo zřejmé, že čas otevřeného odporu proti okupační správě není v dohledu a zároveň v tomto období rostl ve vnitrozemí počet uprchlých válečných zajatců. Tento fakt ovlivnil i činnost skupiny a ta se zaměřila na zajištění pomoci uprchlíkům. V nedalekém okolí Mladé Boleslavi mezi Vincem a Řehnicemi byly pro tento účel vybudovány i dřevozemní kryty, které obývalo i několik desítek uprchlých zajatců, zejména Sovětů, ale také Britů, Kanadánů apod.

Miloš Mejsnar

Široká podpora zajatců i poměrně rozsáhlé zapojení velkého množství nezkušených lidí výrazně stěžovala možnosti konspirace a utajení. Ve dnech 4.–5. února 1944 byli na základě udání v Nemyslovicích zatčeni J. Průšek a sovětský válečný zajatec Fedorin. Oba drastické metody gestapa neustáli a postupně zveřejnili i ostatní jména skupiny. Fedorin udal jména prakticky všech lidí v Sušně, u kterých se skrýval. Vědom si dosahu svého jednání spáchal ve vazbě sebevraždu. Od 8. února bylo Krnsko zaskočeno silnými raziemi gestapa, při nichž byla zatčena většina vedoucích činitelů odbojové skupiny. Konečné výsledky perzekučních akcí byly strašlivé. Dne 13. března 1944 byli zvláštním soudem v Praze odsouzeni k trestu

smrti M. Mejsnar, V. Strnad, B. Dlouhý, J. Trešňák, J. Petřů, F. Řehák, F. Studecký, B. Švehlová, J. Matuna, Š. Pulda, A. Příšovský a již 3. dubna 1944 v pražské sekerárně popraveni. V dalších měsících byl ukončen život Emilie Kyselové, kapitána Rudolfa Říhy a dalších.

Tragický osud skupiny SOS se naplnil. Více než 100 příslušníků skupiny bylo zatčeno, 16 popraveno, 25 zemřelo ve věznicích a koncentračních táborech.

Události, které znamenaly definitivní tečku za činností odbojové organizace Stráže obrany státu, si v obci Krnsko nedaleko Mladé Boleslavi připomněli nejenom členové Jednoty ČSOL v Mladé Boleslavi, Obce baráčníků, ale také zástupci obcí Krnsko, Písková Lhota a Chotětov.

Programem provázal předseda Jednoty ČSOL v Mladé Boleslavi br. Tomáš Pilvousek a na místě promluvil starosta Krnska pan JUDr. Ivan Grasev a syn velitele skupiny SOS Miloše Mejsnara pan Jiří Dürich. Závěrem vzpomínky byla účastníky zapívána státní hymna. ■

Sedmý Legionářský marš v Těšínských Beskydech měl rekordní účast

Br. Teodor Hybler

JEDNOTA ČSOL VE FRÝDKU-MÍSTKU

Poslední červencovou sobotu se uskutečnil v pořadí již sedmý Legionářský marš, který předčil všechna očekávání. Na startu bylo zaregistrováno 389 účastníků, kteří se vydali na stanovené trasy v délce 10, 15, 25 a 50 km pěšky i na kole.

Na horu Polední v Bystřici nad Olší i do cíle v Nýdku Na Kolibiskách však přišli další, neregistrovaní, účastníci marše z Loučky a Filipky, Nýdku apod. V cíli byli zapsáni

a obdrželi Legionářský diplom. Poděkování patří Armádě ČR, která organizátorům pochodu – Jednotě ČsOL ve Frýdku-Místku a KČT Třinec – pomohla s organizací a materiálním zabezpečením v Památníku legionářů při slavnostním pietním aktu. Účastníci marše zde zdarma obdrželi ručně ražený „Šnejdárkův groš“, pokud vynesli na Mohylu české státnosti kámen nejméně 1 kg těžký. Pod Mohylu byla poté uložena prst z rodných Napajedel generála Josefa Šnejdárka

a přítomní následně minutou ticha uctili památku všech 140 padlých na obou stranách konfliktu v tzv. sedmidenní válce před sto lety na Těšínsku.

Celkový počet 511 účastníků 7. Legionářského marše je zatím nejvyšší z dosavadních ročníků. První účastník marše na trati 50 km z 16 přihlášených byl Milan Kaluža z Třince, který trať zdolal za 9 hodin 35 minut. Skvělé výkony podali i ostatní, kteří si zaslouží uznání. Na 25km trať se vypravilo 67 účastníků, na 15km trať pak 35 a nejvíce bylo registrováno na 10km trať – 306 účastníků. Náročnou 50 km trať zdolal na kole nejrychleji Pavel Kantor z Bystřice, 10km trať rovněž na kole pak Patricie Fingerová z Orlové. Nestarší účastníci byli letos dva, 86letý Antonín Halásek z Havířova a 86letý Rudolf Kubica z Ostravy Poruby. Nejmladším, maminkou neseným, účastníkem pochodu byl patnáctiměsíční chlapeček Oliver Pilch z Bystřice.

Pokud jde o bydliště účastníků Legionářského marše, byli z celé ČR. Jmenujme jen některá místa – Praha, Chýně, Ústí nad Labem, Mladá Boleslav, Zlín, Lidečko, Bzenec, Napajedla,

Šenov, Plzeň, Červený Újezd, Opočno, Hranice na Moravě, Opava, Kolín, Olomouc, Ostrava, Kroměříž, Brno, Vyškov, Frýdlant nad Ostravicí, Frýdek-Místek a Louny. Nejvíce však bylo účastníků z našeho regionu – Třinec (67), Bystřice (82), Nýdek (25), Návší (8), Jablunkov (15), Havířov (21), Karviná (16), Orlová (7), Český Těšín (15), Dolní Lomná (5), Oldřichovice (5), Hrádek (4) atd. Ze zahraničí to byla Bratislava.

Tradiční součástí letošního Legionářského marše byl oblíbený kvíz, tentokrát se zaměřením na osobnost Josefa Šnejdárka. Do soutěže se zapojilo více než 50 zájemců, z toho 17 dětí, v kategoriích pro nejmenší děti, starší děti a dospělé. Vzhledem k tomu, že jsme odpovědi vyhodnocovali průběžně, mohli jsme úspěšné účastníky ihned odměnit některým z drobných sponzorských darů.

Poprvé byla na marši Česká televize, která divákům v přímých vstupech přiblížila tuto akci, více viz: www.snejdarek.cz Příští rok si zapíšeme do kalendáře 25. červenec, kdy se uskuteční 8. ročník této jedinečné akce, na kterou jsou všichni organizátoři pochodu již dnes zvaní. ■

Pietní akt za Jana Čapka v Orlové

br. Martin Lokaj
předseda jednoty

JEDNOTA ČSOL OSTRAVA 1

Vsobotu 15. června 2019 proběhl na hřbitově v Orlové pietní akt k připomenutí osobnosti sokolského činovníka, italského legionáře a hrdiny boje za národní osvobození, poručíka in memoriam Jana Čapka (1876–1918). Součástí vzpomínkové akce u příležitosti 143. výročí narození a zároveň 101. výročí hrdinné smrti byl slavnostní nástup stráží praporů zúčastněných spolků v historických sokolských a legionářských stejnokrojích za hudebního doprovodu uniformované Hornické kapely.

Poprvé v novodobé historii tak Čapkovi přišli vzdát čest také zástupci hornického cechu, jehož byl sám členem. Nad pohřebištem následně zazněly proslovy za pořádající Sokolskou župu Moravskoslezskou a Jednotu ČsOL Ostrava 1, které přiblížily Čapkovy zásluhy v sokolském hnutí a zahraničním odboji. V průběhu piety došlo k symbolickému rozprašení půdy z místa Čapkova skonu u Fossalta di Piave nad jeho neoznačeným hrobem v centrální části pohřebiště Pomníku padlým

za Těšínsko a položení věnců a květin zástupci města Orlové, obce Doubravy, jednot ČsOL Ostrava 1 a Havířov, sokolských jednot z Moravské Ostravy 1 a Prahy-Libně, Sokolské župy Moravskoslezské, skautů a jednotlivců. ■

Pamětní deska MUDr. Zdeňku Čápmu

JEDNOTA ČSOL V ROKYCANECH

text br. Jaroslav Kulhánek
foto Dagmar Kulháňková

Vpátek 3. května 2019 byla v Rokycanech na domě, kde bydlel, odhalena pamětní deska MUDr. Zdeňku Čápmu. Slavnostního aktu se zúčastnili členové ČsOL – jednoty Rokycany, zástupci Českého svazu bojovníků za svobodu – ZO Rokycany a členové sdružení Rokycanští patrioti. Na zhotovení desky má velký podíl Ing. Zdeněk Rataj, MUDr. Václav Hejda a akademický sochař Ivan Tichý. Velké poděkování patří samozřejmě také současnému majiteli domu Pavlu Čiperovi, který ochotně souhlasil s umístěním desky.

Čestnou stráž při slavnosti drželi členové ČsOL – jednoty Rokycany a zástupci místního Sokola, v kterém Dr. Čáp aktivně působil.

Úvodního slova se ujal ing. Tomáš Rada, místostarosta města Rokycany, o životě a činnosti Dr. Čápa pohovořil MUDr. Václav Hejda.

MUDr. Čáp se narodil v Rokycanech 30. srpna 1904 jako Zdenko Jan Nepomuk Čáp. V dospělosti používal častější verzi svého jména Zdeněk. Lékařskou praxi začal provozovat v Rokycanech od roku 1931. Jednalo se o velice oblíbeného lékaře, který za svými pacienty často docházel až do domovů. Pro mnohé z nich byl i psychickou oporou. Byl též smluvním lékařem Československých drah. To jej přivedlo i do odbojové činnosti. Hned od počátku okupace se zapojil do rozšiřování letáků a jiných ilegálních tiskovin. Spolupracoval mimo jiné s Františkem Řehořem, který vedl rokycanskou skupinu Obrany národa.

Spolupráce s železničáři vedla i k nejznámějšímu činu MUDr. Čápa během jeho odbojové činnosti. Právě železničář Václav Stehlík jej požádal o ošetření zraněného parašutisty, který byl na území protektorátu vyslán z Velké Británie. Jednalo se o Ludvíka Cupala z paravýsadku TIN. Cupal seskočil nedaleko vsi Padrť v noci z 29. na 30. dubna 1942. Při doskoku si ale zranil nohu a navíc utrpěl vnitřní zranění.

Dostal se do Rokycan na záchytnou adresu k Václavu Stehlíkovi. Když byl doktor Čáp Václavem Stehlíkem požádán o pomoc pro čs. výsadkáře, okamžitě bez váhání šel

ke zraněnému a ošetřil jej. Ludvík Cupal se za pomoci dalšího výsadkáře Vojtěcha Lukaštika posléze přemístil na Moravu.

Doktoru Čápmu ale začalo hrozit vážné nebezpečí. U Stehlíků došlo k rodinným rozepřím a díky tomu se gestapo dozvědělo o pobytu parašutistů z Anglie v jejich domě. Mohlo dojít i k vyzrazení činnosti Dr. Čápa. Protože ale nacisté po atentátu na Heydricha spěchali s exemplárním potrestáním zatčených osob, nechali jako první oběť heydrichiády popraviti právě rodinu Stehlíkových. Nacisté je popravili dříve, než z nich brutálními metodami mohli dostat jména dalších napojených lidí. Tím se podařilo zachránit i doktora Čápa. I po takovém nebezpečí se Zdeněk Čáp nezalekl a ve své odbojové činnosti pokračoval až do konce války a po jejím skončení i nadále působil jako lékař. MUDr. Zdeněk Čáp zemřel 7. března 1984.

Je dobře, že jsme mohli splatit dluh statečnému člověku a důstojně si připomenout jednoho z rokycanských hrdinů, který prokázal skutečné vlastenectví a odvahu. Pamětní desku si plně zaslouží. ■

Mohelnicko, Tachovsko, Chomutovsko a rakouský Mauthausen – připomněli jsme tisíce obětí pochodů smrti

Milena Městecká

Start pochodu na mohelnickém náměstí. (foto Jaromír Vítek)

10. BŘEZNA – Z MOHELNICE PŘES STUDENOU LOUČKU AŽ DO DĚTŘICHOVA (21 km)

I letos se našla skupinka nadšenců, kteří, nedbaje na chladné počasí, prošli větrem a lijákem další část trasy pochodu smrti válečných zajatců. Ze 70 000 jich více než 3 000 jen na našem území zemřelo. Z Mohelnice jsme v neděli 10. března startovali. Kronikář a badatel Jiří Neset, autor knihy *Pochody hladu a smrti 1944–1945*, na startu připomněl nekonečné řady zblázněných zajatců, které procházely Mohelnicí od počátku února 1945. Dokonce místní německé obyvatelstvo komentovalo jejich průchod slovy, že „nic tak hrozného ještě neviděli.“ Kolony procházely od začátku února do poloviny března také jižně a severně od Mohelnice směrem na Moravskou Třebovou, Zábřeh a Lanškroun a dále do východních Čech. Mnozí zajatci, obzvláště sovětští, vysílení a hladoví, nedostatečně oblečení, často nemocní a v horečkách, padli podle očitých svědectví na kopci na Studenou Loučku vysílením. V takovém případě je stráž – SS dozor posílený místními členy Volksturmu a Hitlerjugend – nemilosrdně odstřelovaly a dobýjely. V případě Studené Loučky bohužel nevíme, kde byly oběti pohřbeny.

DO DĚTŘICHOVA, „PORODNICE“ PRO NUCENÉ NASAZENÉ ŽENY – 206 DĚTSKÝCH OBĚTÍ

Ze Studené Loučky jsme pokračovali v dešti promočeni dále do cíle pochodu v Dětřichově, kde nás čekal pan starosta Pavel Buriánek s početnou delegací místních

pečovatelů o památku obětí dětřichovského koncentráku. Těhotné ženy sem od roku 1943 do května 1945 jezdily porodit v hrozných podmínkách své děti. Podle historičky Jitky Gruntové zde zemřelo 206 dětí, téměř jedna třetina všech narozených. Nízký počet 14 dospělých obětí je třeba brát s rezervou – ženy zde byly krátce, prakticky hned po porodu byly hnány zpět do provozů. Oběti mohly být z řad těch, na kterých zde byly prováděny kruté lékařské pokusy. Každoročně 7. května přijíždí do Dětřichova navštívit pietní akci 200–300 lidí.

13. DUBNA – Z TACHOVA DO STARÉ KNÍŽECÍ HUTI (23 km)

Na startu u tachovské Mohyly nám 13. dubna dokonce sněžilo. Tachovská Mohyla je významným památníkem. Podle exhumačního protokolu z 18.–21. září 1946 zde leží pozůstatky 232 obětí pochodů smrti na Tachovsku, exhumované z okolních hrobů. Mohyla je nyní dočasně uzavřena vzhledem k nutnosti opravy sloupu s trnovou korunou. Přístup je ale vždy na pietní akce pod dohledem policie umožněn. Celý památník, místo hromadného hrobu a okolní zeleň projde rozsáhlou rekonstrukcí a parkovou úpravou. Na startu byl s kamerou František Soukup, tachovský badatel, autor filmového dokumentu „Transport smrti“. Ví o místních pochodech a transportech smrti opravdu vše a stále objevuje nové dokumenty a místa se skupinou „Tachovských Hledačů“.

NEJVĚTŠÍ MASOVÝ HROB V ČR – 600 SPÁLENÝCH OBĚTÍ

Od Mohyly jsme se vydali k tachovskému nádraží. Dne 13. dubna 1945, přesně před 74 lety, sem přijel krutý transport smrti vězňů z KT Buchenwald. Z 5 000 vězňů bylo naživu už jen 2 500. Z vagónů-márnic zde vyložili na 400 mrtvých vězňů, které odváželi ke spálení na místní nový židovský hřbitov. Všechny vězně pak vyhnali z vagónů s tím, že dále na Flossenbürg budou pokračovat pěšky. Kdo z vězňů nenastoupil na pochod v patřičném tempu, zaostával, nestačil do kopce, byl dobíjen. Z cesty pěšího pochodu smrti od Tachova k hranici svázeli mrtvé vězně ke spálení, přibývalo dalších 200 obětí. Po několika dnech byly páleny na hřbitově obklíčeném německými četníky z Tachova. Na místě je dnes Urnový háj a v jeho zadní části je nad hrobem 600 obětí od roku 1989 důstojný pomník.

Zastavení u pomníku v Urnovém háji tachovského hřbitova

Prošli jsme cestu vězňů až k bývalému hrobu 37 obětí za Starou Knížecí Hutí. Přes Studánku, další místo pálení mrtvol pochodu smrti, které našli a označili právě Tachovští Hledači. Čekal nás zde jeden z nich, pan Václav Vobořil, který opravil rozpadlý kříž, podle něhož se místo pálení a hrobu 15 vězňů podařilo po téměř 70 letech nalézt. Zastavili jsme pak u pomníku v Lesné a za obcí u hřbitova, kde nocovala jiná kolona vězňů. Podle svědectví francouzského vězně zde byl pochod rozpuštěn, všechny Rusy a Židy však SS-strážě zastřelili, mrtvoly odvezli neznámo kam.

Tachovská Mohyla, kde je pohřbeno 232 obětí pochodů smrti na Tachovsku

21. DUBNA – Z HORY SV. ŠEBESTIÁNA PŘES CHOMUTOV DO ÚDLIC (22 km)

V noci ze 17. na 18. dubna 1945 touto cestou hnali pochod smrti vězňů z KT Buchenwald a jeho pobočných táborů. Svědci z Chomutova vypovídali o střelných ranách v ulicích po celou noc. Vězni přežili nálet na jejich transport smrti na nádraží v německém Reitzenhainu. Strážce SS střílely každého, kdo byl raněn i pro výstrahu za pokus o útek. Po trase do Chomutova je pohřbeno na mnoha místech celkem 97 obětí pochodu smrti. Můj obdiv starostům a obyvatelům z Hory Sv. Šebestiána a Křímova, že památníky a hroby dokázali udržet. Nakonec jsme došli k hromadnému hrobu dalších 120 obětí na hornoveském hřbitově v Chomutově. Zde jsou pohřbeny, jak jsem věděla od pana Milana Kopeckého, chomutovského badatele z ČsOL a ČSBS Chomutov, i oběti několika transportů smrti, které zastavily na chomutovském nádraží.

DALŠÍ ZTRÁTY NA CESTĚ SMRTI – 343 OBĚTÍ

Hroznou bilancí měl transport smrti „odložený“ na šest dnů na nádraží v Březně u Chomutova – 286 obětí. Vězni byli pohřbíváni do jam za místním hřbitovem. Podle svědectví mnohé oběti ještě žily a byly v jámách dobíjeny SS strážemi. Za přihlížení německých obyvatel, včetně dětí. My jsme pokračovali dále k bohužel zatím zanedbanému hromadnému hrobu v Údlících. Jak říká policejní protokol z 10. května 1946, „ubitých, zastřelených, hladem a vysílením zemřelých bylo v katastru obce Údlice nalezeno 23 mužů, v katastru obce Nezabylice 34 mužů.“ Navíc je v Údlících pohřbeno asi 20 sovětských zajatců, obětí pracovního zajateckého tábora. Ve spojení s židovskou obcí Teplice věřím, že místo bude brzy v pořádku. V nedalekých Nezabylicích je hrob obětí díky péči obce a paní starostky vzorně upraven, součástí je vycházková stezka o zaniklé židovské osadě a hřbitově. Vězni však byli hnáni dále – proto příští rok projdeme další úsek pochodu smrti přes Lažany do Postolopr. ■

Hromadný hrob 120 obětí na hornoveském hřbitově v Chomutově. (foto M. Ježková)

PŘÍBĚH

LARISCHOVY VILY II

text Šárka Kuchtová, ČRo Pardubice
foto Šárka Kuchtová, Tomáš Vlach,
br. František Bobek, archiv ČSOL

Československá obec legionářská vlastní od roku 2015 Larischovu vilu v Pardubicích. Jde o výjimečný objekt a to nejen po architektonické stránce, ale především po stránce historické. Chodbami této vily se prohaly evropské, ne-li světové dějiny. V roce 1885 si ji nechal postavit hrabě Jiří Larisch-Mönnich. Budova byla tak honosná, že ji místní už během stavby začali říkat Zámeček. Neuvěřitelný příběh Larischovy vily představíme ve čtyřech dílech. První část byla o rodině Larischů a jejich podílu na smrti následníka trůnu korunního prince Rudolfa. V tomto čísle Legionářského směru předkládáme druhou část.

HRABĚCÍ RODINA HENCKELŮ VON DONNERSMARCK NOVÝMI MAJITELI

Zámeček se stájemí a hřebčincem koupil od Larischů hrabě Alfons Henckel von Donnersmarck 19. ledna 1897 za 65 tisíc zlatých. Za Henckelů se vila stala skutečným zámekem s přepychovými interiéry a nádherným parkem. Svůj podíl na tom měl i zahradník a pozdější správce sídla Jan Plecítý (pradědeček vojenského historika Eduarda Stehlíka), který na Zámečku působil od roku 1909. Hraběcí rodina měla 17 převážně českých sloužících a německého učitele pro svých pět dětí. Přesto Henckelovy děti mluvily velmi dobře česky, jak dokládají vzpomínky Aloise Cinkana, pozdějšího učitele, který sepsal v roce 1976 rodinnou kroniku.

Z RODINNÉ KRONIKY ALOISE CINKANA

(...) Navázal jsem důvěrnější styky s Václavem Plecítým, synkem zámeckého zahradníka. Připravoval se ke zkoušce do reálky. Byl jsem

Svatební fotografie dcery majitele Zámečku Alfonse Heckela Eriky, která se v roce 1918 provdala za německého hraběte, nadporučíka jezdeckého pluku Franze von Fünfkirchen. Manželství dlouho nevydrželo.

získán, abych ho přiučoval. Docházel jsem k nim obden. Starý pan Plecítý byl nepřístupný mrzout, paní Plecítá zase naopak – dobrušedná a milá. Dávala nám oběma svačinu: hrneček kávy a kus chleba nebo buchty, což bylo velmi cenné. Za prázdniny jsem dostal jako peněžitou odměnu stříbrnou rakouskou korunu.

Pořád jsme se ale jen neučili. Také chodili do lesíka, do hospodářství, na rybníček, či do zahrady. Přicházeli zámečtí chlapi: asi jako my starý Georg, vysoký blondáček, a o něco mladší Artur a Tony. Denně jsme se stýkali, bez ohledu na původ měli jsme se rádi, ba hrabátka přizpůsobovala se nám. Ač Němci, v naší společnosti zásadně hovořili jen česky. My byli bosí? Zuli se též, poházeli věci po lese, takže jejich vychovatelka měla denně práci vše shánět.

Ani jednou nedošlo mezi námi k rozkolu. Užívali jsme jejich hraček, jezdili společně v kočáře, taženém oslíkem, kopali s opravdickou merunou, vozili se na zámecké lodičce a sem tam olízli i různé dobroty.

Venda Plecítý byl dobrý fotbalista, hrál se mnou ve Studentské jedenáctce. Georg stále žadonil,

Erika Heckelová, dcera majitele Záměčku

že by si rád zahrál skutečný fotbalový zápas. Nařídil jsem mu, jak má trénovat, běhat a skákat, aby nám stačil. A postavili jsme ho na zápas v Přelouči. Měl nesmírnou radost. Na nádraží mi pak celý rozzářený hlásil: „Alois, nekupuj jízdenky, paní hraběnka jede s námi!“

S naší partou kluků? Taková dáma!

Z přeloučského nádraží jsme nešli pěšky, ale vezli se ve dvou kočárech.

Georg, typický levák, nastoupil na levém křídle. Bojovali jsme jako lvi. Ve druhé půli náhle malér. Protivný domácí pravý half kopl tak silně George, že tento upadl a nemohl se postavit. Zbytek hry sledoval za lajnou. Konečný výsledek byl 2:2. Georgovi za chvíli otrnulo, nic se mu nestalo. V hostinci pak koupila paní hraběnka každému párek a pivo. Černé! Na nádraží se pak zase jelo kočáry a vlakem do Pardubic zdarma.

ZÁMEČEK JAKO DOMOV PRO HENCKELOVY DĚTI

Henckelovi měli čtyři syny a dceru Eriku. Byla to rusovlasá krásná dívka a skvělá jezdyně, opředená mnoha legendami. K vytvoření její divoké pověsti zajisté přispěl pardubický spisovatel Jan Václav Rosůlek, který v roce 1928 napsal knihu *Huláni a kavalíři*. Tato prvorepubliková pornografie se stala nejen v Pardubicích velkým trhákem. Rosůlek v ní pod snadno odhalitelnými pseudonymy popisuje život šlechty a jejích obdivovatelů během parforsních honů. Eriku přejmenoval na Miriam Herkel von Obermark a s gustem popisoval její účast na sexuálních orgiích, které údajně pořádal Drasche pod Kunětickou horou.

HULÁNI A KAVALÍŘI, J.V. ROSŮLEK (volný přepis)

Červeňáci a huláni bývali zváni do loveckého záměčku barona Drasche z Wartimberka. V oboře uprostřed voničího jehličnatého lesa, z kamene, který byl lámán z Kunětické hory, vystavěli stavitelé útulek pro kavalíra, který, když ho znudila černá, dýmy

zadýchaná Ostrava nebo salony arcivévody Friedricha, zajížděl sem, do ticha Kunětického lesa rušeného jedině údery kameníků, jimž bylo nařízeno, srovnati se zemí horu, na jejímž temeni stál hrad velmože.

Jedenkrát do roka, obvykle týden po Veliké Pardubické jízdě, zve Drasche z Wartimberka jenom mužskou společnost. Několik nejmilejších a každoročně jim opatřuje zábavu, na jakou se nezapomíná.

Den před tím dvě auta svázejí od vídeňského rychlíku krásné ženy. Letos připadl starý kavalír na nápad, který se mu zdá velkolepým. Vídeňské dámy zasednou k večeři nahé, s černým sametem škrabošek na tváři. Huláni zahrají s červeňáky partii bridge a vítězové budou podarováni noclehem s krásnými ženami.

Šest jich dojelo, každá jiná, ale všechny krásné. Sedmá přijede s nocí, zazvoní, až budou večeřeti. Šest krásek krčí rameny, mají-li Draschemu pověděti deset slov o sedmé. Takové pokrčení rameny vydražďuje. Starý kavalír, ač mu již dávno odtroubili v milostných turnajích, je všecek rozechvělý. Nervózními prsty bubnuje na stůl.

Je osm. Před Kunětickým záměčkem zastavuje auto. Ruce ochotných a jako vítr rychlých hulánů pomáhají vystoupiti ženě oděné v drahocenný kožich.

U čerta! Kde jen ten kožich už viděli?

„Bona serra! Kavalíři! Čestné slovo! Mé škrabošky se nikdo nedotkne!“

Bylo slyšet, že Miriam Herkel von Obermark byla zvyklá poroučet!

Erika Heckelová se podruhé provdala v roce 1925 za velkostatkáře Carla Clemmla von Hohenberg

Začátkem 20. století jezdila Erika Heckelová po Pardubicích v tomto vozíku. Vzadu seděl štolba pro případ, že by se kůň splášil.

Kniha vyvolala v Pardubicích velký rozruch, kupodivu proti ní nevystoupila zesměšňovaná aristokracie, ale ozval se už tehdy slavný pardubický fotograf Pírka. Také on se v knize našel pod jménem Dýchavec a spisovatele Rosůlka zažaloval. Soudní proces 16. května 1929 nad Rosůlkem vyhrál, část nákladu byla stažena a spisovatel musel zaplatit odškodnění 1 500 korun za nactiutrhání. Pokud by nezaplatil, hrozilo mu 15 dní vězení zostřené 2 dny postu.

Krásná, prvorepublikovým bulvárem propíraná, Erika Henckelová příliš štěstí v životě neměla. V 19 letech se poprvé vdala, ale v osmadvaceti už byla podruhé rozvedená. Pokusila se o sebevraždu, ale lékaři ji zachránili, a Erika zemřela až v 73 letech.

SLÁVA PARFORSNÍCH HONŮ

Zámeček zůstal i za Henckelů centrem parforsních honů. Hrabě Henckel stejně jako před ním Larisch nadále hostil evropskou šlechtu, pořádal slavnostní hostiny i divadelní představení.

Parforsní hony se do Pardubic dostaly z Chlumce nad Cidlinou, kde je jako první předvedl v roce 1836 Oktavián Kinský. O čtyři roky později byly přeneseny do Pardubic. K místnímu husarskému pluku tehdy nastoupil princ František Lichtenštejn, který měl krátce před svatbou, bral si hraběnku Julii Potockou a parforsní hony ji měly zpříjemnit pobyt v Pardubicích. Probíhaly od konce září do začátku prosince a tou dobou se z provinčního města stávala metropole evropské šlechty, o které se psalo i za hranicemi Rakouska-Uherska. Pro pořádání honů byla nezbytná smečka psů, kteří se

dováželi z Anglie, a velký počet koní, neboť v dřívějších dobách je nebylo možné převážet. V tom měly Pardubice výhodu, ve městě byla kasárna, jezdecké pluky a velké stáje.

Poslední parforsní hon se na Pardubicku uskutečnil 6. prosince 1913, tradici přerušila první světová válka. Jistá vzpomínka na slavné časy parforsních honů ale v Pardubicích zůstala. Je jí nejslavnější dostihový závod – Velká pardubická steeplechase.

ROZMAŘILÝ ŽIVOT HENCKELŮ

Hrabě Henckel s oblibou navštěvoval kasino a hrál na burze. Manželka Eva zase ráda trávila letní měsíce ve Španělsku či Portugalsku. Jejich životní náklady ale převyšovaly výše aparáží, které jim přicházely z rodinných zdrojů ať už z Korutan, nebo od Starhemburgů. V nových ekonomických i společenských poměrech první republiky se Henckelové dostali do velkých finančních problémů.

To byl hlavní důvod, proč hrabě Alfons Henckel opustil v roce 1926 Pardubice i Československo a odstěhoval se na rodné sídlo do korutanského Wolfsbergu. Jeho starší dvě sestry ho ovšem nechaly žít jen v zahradním domku před zámekem, jako trest za údajně rozmařilý život, který měl vést v Čechách. Hrabě se přes všechny nepříjemnosti dožil úctyhodného věku 95 let.

Zámeček v Pardubičkách ještě před odjezdem daroval synovi Georgovi. Ten ho po dvou letech prodal Ludmile Erhartové, dceři kolínského obchodníka s textilem. Jaké byly další osudy Larischovy vily? Proč se o ní před druhou světovou válkou mluvilo jako o špiónském doupetí? To Vám prozradíme v příštím díle. ■

Plukovník Jiří Pavlič, dokský občan, který prošel gulagem

Dne 1. srpna uplynulo 101 let od narození plukovníka Jiřího Pavliče, který byl v 21 letech deportován do gulagu na Kolymě a po třech letech jako Čechoslovák odveden do Buzuluky, kde se formovala pod vedením Ludvíka Svobody československá vojenská jednotka v SSSR. S touto jednotkou prošel jako tankista až do Prahy.

Byť nebyl Jiří Pavlič dokským rodákem, prožil v tomto městě podstatnou část svého pohnutého a mnohdy nelehkého života. Narodil se 1. srpna 1918 v malé vesničce Poroškovo na Podkarpatské Rusi, která za první republiky patřila k Československu. Byl pátým a nejmladším dítětem v rodině rolníka. Po dokončení základní školy pomáhal doma s hospodářstvím. Pak přišel rok 1939, který s sebou přinesl okupaci Československa a vznik Slovenského fašistického státu. Podkarpatskou Rus obsadili Maďaři a Jiří Pavlič musel narukovat do maďarské armády. Ale jemu se nechtělo bojovat v armádě, jejíž jazyk kloudně neznal, nechtělo se mu nasazovat život v Rumunsku v Sedmihradsku, aby osvobozoval maďarskou menšinu, která o to možná ani nestála. A tak dezertoval. A dezertoval jako Slovan ke Slovanům, totiž do bolševického Sovětského svazu. Bolševici ovšem neměli ke Slovanům tak vřelý vztah a všechny cizince bez ohledu na národnost považovali za nepřátele a špiony. Jiří Pavlič si navíc přitížil i tím, že dezertoval v uniformě maďarského vojáka. Bez jakéhokoli soudu byl odsouzen na pět let a postupně za nelidských podmínek deportován do gulagu na Kolymě. Zde v gulagu Svitlyj pracoval v dolech na těžbu zlata. Svě otřesné zážitky strohým dokumentárním stylem, o to více jsou sugestivní a děsivé, popsal ve své vzpomínkové knize „Přežil jsem gulag“. Zlato neměl rád do konce svého života, dokonce nesnesl ani zlatý snubní prsten.

Z pekla gulagu ho zachránilo formování československé jednotky v Buzuluky, městečku na Urale, vzdáleném sedm a půl tisíce kilometrů od Kolymy. Vězni Čechoslováci byli v roce 1942 amnestováni a nastoupili jako vojáci do československé jednotky, kterou vedl Ludvík Svoboda. V Saratově absolvoval vojenské učiliště pro tankisty. Ale dvouletý kurz museli vojáci stihnout za šest měsíců, proto byl výcvik velice náročný a tvrdý. Jak Jiří Pavlič vzpomíná ve své knize, učili se 16 hodin denně a na cvičišti se museli brodit přes řeku. „Jenže dostat se na druhou stranu za velkých dešťů, nebo když na jaře tál sníh, šlo vloženo o život. Abychom nemuseli putovat na cvičišti velkou oklikou přes starý most, postavili jsme přes Samarku nový, dřevěný.“ (s. 54). Po absolvování učiliště byl povýšen do poddůstojnické hodnosti a s československou jednotkou prošel jako tankista náročnými boji, v nichž byl několikrát raněn, až do Prahy. Ve svých 27 letech se těšil, že už skončilo krušné období jeho života, že nastává zářná budoucnost v osvobozeném demokratickém Československu. Doufal, že se vrátí

Jiří Pavlič krátce po druhé světové válce

Na Pražském hradě 7. května 2005. Zleva generál Miloslav Masopust, plukovník Ondrej Nálepka a plukovník Jiří Pavlič.

zpět na rodnou Podkarpatskou Rus, ale skutečnost byla jiná. Podkarpatská Rus se stala součástí Sovětského svazu a to už – po svých zkušenostech – Jiří Pavlič opravdu netoužil se zpět do SSSR vrátit. Zůstal v armádě a podílel se na budování jejího tankového vojska. Prošel různými technickými funkcemi a po dostudování vysoké školy už v hodnosti plukovníka nastoupil v roce 1960 do tankového Výzkumného a zkušebního střediska 020 v Doksech. Zde pracoval až do důchodového věku. Jako důchodce se stal předsedou Československé obce legionářské okresu Česká Lípa a aktivním členem Svazu protifašistických bojovníků. Každoročně organizoval ve Stráži pod Ralskem Memoriál generála Sochora, hrdiny SSSR, za účasti delegací z Ruska, Polska, Ukrajiny, Izraele a Slovenska.

Jiří Pavlič byl dvakrát ženat a zanechal po sobě pět dětí. Jeho syn Jiří žije v Doksech. Plukovník Jiří Pavlič zemřel v roce 2006 ve věku 88 let. Pohřben je v Čelákovících u Prahy po boku své manželky. Na jeho památku pořádá od roku 2007 Jednota ČSOL v České Lípě ve spolupráci s místním výborem Svazu bojovníků za svobodu a Střeleckým klubem 003 Česká Lípa každoročně na střelnici v České Lípě střelecký závod pod názvem Memoriál Jiřího Pavliče. ■

Delegace u hrobu plukovníka Jiřího Pavliče z jedné z pravidelných pietních vzpomínek

Prapory jednot Československé obce legionářské

Za komisi pro symboliku br. Jiří Charfreitag

Reprezentace spolků na veřejnosti má své tradice, do kterých bezesporu patří vyšívané prapory. Již od vzniku naší organizace tak vznikaly prapory, které byly většinou naprosto originální. Často s jasným odkazem na bojiště a s odkazem na roky, ve kterých zakladatelé našeho spolku bojovali za vznik samostatného státu.

Mnohokrát se na nás v uplynulých letech obracely jednoty, které chtěly pro svou jednotu používat prapor, ale neměly žádný k dispozici. Právě z toho důvodu se od roku 2013 zabývala Komise pro symboliku ČsOL studiem fotografií přibližně 25 známých provedení historických praporů našich jednot.

Po několikaměsíční práci se komise usnesla na tom, že pokud je to možné, doporučuje současným jednotám vytvořit repliku původního praporu, ať už se odkazuje na první nebo na druhý odboj. Tam kde to však možné není (není známá původního podoba), doporučila komise vytvoření nového praporu. Na zasedání Republikového výboru ČsOL, konaném dne 23. srpna 2014, byla schválena podoba těchto praporů, které si mohou současné jednoty nechat vytvořit pro reprezentaci svých jednot.

Cílem komise bylo ujednotit vzhled současných praporů, ale zároveň dát dostatečný prostor pro lokální symboliku.

Z tohoto důvodu má prapor dvě odlišné strany. Lícová strana je pro všechny jednoty stejná a krom jednotné lemovky a současného znaku ČsOL nese též letopočty 1914–1920 a 1938–1945 které jsou odděleny lipovou ratolestí. Na rubové straně je pak uveden název našeho spolku a konkrétní jednoty. Právě tato strana je určena pro přidání motivu, který by měl reflektovat jednotu jako takovou. Může to být znakem, ale také vhodným motivem s odkazem na tradici samotné jednoty. Právě tato strana by pak měla být vždy před samotnou výrobou posouzena komisí pro symboliku.

Přestože se do dnešního dne zrealizoval pouze jeden prapor tohoto typu, pevně věříme, že se v budoucnu připojí i další jednoty a prapory naší organizace se stanou opět nedílnou součástí veřejných oslav či pietních akcí. S realizací při výrobě jsme Vám připraveni pomoci.

TECHNICKÝ POPIS PRAPORŮ:

Rozměry:

Celková šířka × výška – 1080 × 900 mm
Poměr šířky k délce praporu je 1,2:1

Popis praporu:

Podkladová látka krémový rips.

Na lícové straně uprostřed znak ČsOL 360 × 550 mm plně zavyšitý barevně dle barevné předlohy. 40 mm od okraje vlajky červená 15 mm široká linka nebo porta rámuje celý list vlajky. Od ní 40 mm směrem ke středu modrá 15 mm široká linka (nebo porta) opět rámuje celý list vlajky. Uprostřed mezi znakem a modrou linkou zprava i zleva znaku odvrácená zlatá generálská lipová ratolest (o šířce 123 mm), nad ní vlevo letopočet 1914 a pod ní 1920, vpravo nad ní letopočet 1938 a pod ní 1945 vyšitý v černé barvě. Odstup letopočtů od lipových ratolestí je 20 mm.

Rubová strana (opět podklad krémový vlajkový ryps) se stejným rámováním červenou a modrou linkou 15 mm širokou. V horní části listu 40 mm od modré linky ve dvou řádcích černý nápis JEDNOTA ČESKOSLOVENSKÉ OBCE LEGIONÁŘSKÉ a v dolní

části opět 40 mm od modré linky černý nápis s lokalizací regionu příslušné jednoty. Uprostřed mezi nápisy 40 mm od písma znak vztahující se k danému regionu příslušné jednoty (výška znaku 340 mm).

Nápisy na praporu jsou psány fontem Tyfa Text OT, výška písma bez háček a čárek je 40 mm.

Kolem listu krom žerďové části našita trikolora v národních barvách.

Upevnění praporu k žerdi:

Prapor je k žerdi upevněn látkovým tunelem ve stejné barvě jako list praporu. Šířka tunelu bude upřesněna dle žerdi. Na vrcholu žerdi je upevněn československý lev ve stříbrném provedení (lvy dodá Ústředí ČsOL).

Materiál:

- základní podkladová látka – hedvábný vlajkový rips (směs polyesteru, bavlny a hedvábí)
- výztužný materiál – vysrážené plátno – 100% bavlna
- šicí nitě – PES
- vyšívací nitě – viskóza
- trikolorová kroucená šňůra

Zveme vás

› 21. září

Vzpomínkový pietní akt u pomníku čs. hraničářů na hraničním přechodu Dolní Světlá–Waltersdorf, v 10.00 hod. komentovaný výstup na horu Luž z parkoviště na Myslivnách, od 14.00 hod. vlastní pietní akt na hraničním přechodu. Pořádá Jednota ČsOL v Ml. Boleslavi pod záštitou hejtmana Libereckého kraje Martina Půty a s podporou Ministerstva obrany ČR.

› 28.–29. září

Řádný republikový sněm Československé obce legionářské v Národním památníku na Vítkově.

› 1. října

Pietní akt u pamětní desky Čechům, Židům a protinacistickým Němcům vyhnaným v roce 1938 z našeho pohraničí na Masarykově nádraží v Praze, od 16.00 hod. Ve spolupráci s Ústředím ČsOL.

› 4. října

Setkání vedoucích představitelů MO a GŠ AČR s válečnými veterány a vojenskou veřejností při příležitosti 76. výročí bojů na Středním východě a 75. výročí bojů u Dunkerque a na Dukle. Od 10.00 v hlavním sále Ministerstva obrany ČR Na Valech v Praze. Navazovat bude uctění památky arm. gen. Karla Klapálka na Olšanských hřbitovech. Pořádá Ústředí ČsOL s podporou MO ČR.

› 19. října

Uctění památky obětí československých vlastenců, podporovatelů a příbuzných parašutistů operačních skupin ANTHROPOID, SILVER A, OUT DISTANCE, INTRANSITIVE a TIN zavražděných ve dnech 24. října 1942, 26. ledna 1943 a 3. února 1944 v KT Mauthausen formou zádušní mše celebrowané kardinálem Dominikem Dukou. Od 12.00 hod. v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě. Na zádušní mši bude bezprostředně navazovat v 15.00 na adrese Skořepka 2/355, Praha 1 odhalení pamětní desky MUDr. Alžbětě JESENSKÉ a doc. MUDr. Janu JESENSKÉMU.

› 28. října

Slavnostní shromáždění ke vzniku československého státu, od 10.00 na Čestném dvoře Národního památníku na Vítkově v Praze. Pořádá Generální štáb AČR.

› 28. října

Uctění památky padlých čs. legionářů u příležitosti 101. výročí vzniku československého státu, od 14.00 u Památníku „Praha svým vítězným synům“ Pod Emauzi. Pořádá Ústředí ČsOL s podporou MO ČR.

Členské kravaty ČsOL k dostání již na letošním sněmu

Podoba novodobého stejnokroje člena Československé obce legionářské se utváří již od roku 2009, kdy byla zahájena výroba prvních kusů. Tmavě modré sako s rukávovým znakem našeho spolku a šedé kalhoty se tak staly základním rysem naší ujednocené ústroje. Od roku 2016 pak Republikový výbor ČsOL přijal aktualizaci, která jednak stanovuje, jak má být nošen členský odznak, ale také stanovil doporučenou pokrývku hlavy a především zavedl novou členskou kravatu.

Členská kravata vychází z podoby dříve užívané kravaty s vyobrazením lvů, nicméně její základní barva a detaily znaků jsou zásadně odlišné. Nová kravata respektuje správné pořadí státní trikolory a dokonalé vyobrazení čs. lva v provedení odpovídajícímu malému státnímu znaku Československé republiky. Tuto kravatu mohou členové ČsOL nosit též k civilnímu společenskému oděvu. Kravata, jak ve spojení se

stejnokrojem, tak civilním oblekem je určena výhradně členům ČsOL, jimž bude prodána vždy pouze v počtu jednoho kusu a v případě poškození bude členům ČsOL prodána nová kravata pouze po předložení poškozeného kusu.

A právě tato kravata bude poprvé k dispozici na letošním sněmu 28. září 2019 na pražském Vítkově. Členská kravata je vyráběna v luxusním hedvábném provedení a její cena je 500 Kč. Pro možnost jejího nákupu je však vždy potřeba vyplnit Žádost o zakoupení členské kravaty, kterou najdete na našem webu www.csol.cz/o-nas/ustroj-clena-csol. ■

Časopis Legionářský směr navazuje na stejnojmenný titul vydávaný Československou obcí legionářskou ve 20. letech minulého století jako týdeník, posléze měsíčník. Jeho hlavním posláním je v době blížícího se 100. výročí vzniku Československa propagovat legionářské myšlenky, odkaz zakladatelů samostatného československého státu a zejména pak ideje boje za svébytnost, svobodu a demokracii v době vzniku samostatného státu, za druhé světové války i v novodobé historii. Časopis je určen pro členy Československé obce legionářské, válečné veterány, sympatizanty a také širokou veřejnost, kterou zajímá tato problematika.

VYDAVATEL: Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2, www.csol.cz, tel: +420 224 266 235, fax: +420 224 266 274, e-mail: sekretariat@csol.cz **ŠÉFREDAKTOR:** Jiří Filip, tel.: +420 734 315 634, e-mail: tajemnik@csol.cz **EDITOR:** Marcela Volfová, e-mail: volfova@csol.cz **GRAFICKÁ ÚPRAVA, TISK A DISTRIBUCE:** Vydavatelství MAC, spol. s r.o., Na Spojce 968/7,

101 00 Praha 10-Vršovice **ADRESA REDAKCE:** Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2 **Uzávěrka čísla:** 2. září 2019, **Evidenční číslo:** MK ČR E 20912, Elektronickou podobu Legionářského směru naleznete na: www.csol.cz v rubrice Projekty. ■

1919 2019 LEGIO VLAK

Expozice legionářských vagonů z let 1918–1920,
kdy českoslovenští legionáři ovládli Sibiř.

Rožnov pod Radhoštěm 17. - 22. 9., Vsetín 24. - 29. 9., Uherský Brod 1. - 6. 10.,
Otrokovice 9. - 13. 10., Ivančice 15. - 20. 10., Telč 22. - 27. 10.,
Pelhřimov 29. 10. - 3. 11., Světlá nad Sázavou 5. - 10. 11.,
Dobříš 12. - 17. 11., Vlašim 19. - 24. 11., Zbiroh 26. 11. - 1. 12.

LEGIOVLAK.CZ
VSTUPNÉ ZDARMA

Otevírací doba: všední dny 8-18 h, víkendy 9-19 h;
od října všední dny 8-16 h, víkendy 9-16 h.

Příběhy sbírkových předmětů Vojenského historického ústavu

Zdeněk Špitálník
Vojenský historický ústav

Prapor 6. čs. střeleckého pluku, 1918

Jedním z pluků 2. čs. střelecké divize v Rusku byl i 6. čs. střelecký pluk „Hanácký“. Původně vznikl 21. června 1917 jako II. záložní prapor Čs. střelecké brigády. Jednotka se účastnila bojů u Bachmače, při tzv. čeljabinském incidentu, poté u Omska, Taterské, Tjumeni, Kungru, Jekatěrinburku, Irkutsku, či v bajkalských tunelech. Po odchodu z fronty chránil magistrálu v oblasti Ščeglovka. Do vlasti odjel v dubnu 1920. Pluk obdržel prapor 10. listopadu 1918 v Jekatěrinburku a byl věnován Odbočkou Československé národní rady v Rusku.

Popis praporu: Líc: list z modrého hedvábí. Okraj listu je lemován bílým lemem, modrý list je směrem k bílému lemu ozdoben modro červeno bílo žluto zeleným dekorem zpodobňujícím motiv lidové výšivky. Uprostřed listu je aplikován znak Moravy se stříbrnými konturami. Oko orlice je ozdobeno kamenem. Nad moravskou orlicí je umístěn malý stříbrně lemovaný štítek, v němž je aplikován v bílém poli červený husitský kalich, který zasahuje do širšího lemu.

Rub: list z červeného hedvábí. Okraj listu je lemován bílým lemem, který je u žerdi v místě spoje červeného rukávu k listu připevněn kovovými cvočky. Mezi bílým lemem a červeným listem je širší lem aplikovaný modro červeno bílo zelenou látkou zachycující motiv lidové výšivky, z vnitřní strany je lem bíle obšit a v rozích je ještě ozdoben bílým dekorem. V rozích jsou v bíle obšitých oválech aplikovány zemské znaky a ve dvou je místo znaků vyšit květinový dekor. V horním vlajícím cípu je to znak Slezska, v dolním vlajícím cípu je květinový dekor, v horním žerďovém rohu je to znak Slovenska a v dolním žerďovém rohu opět květinový dekor. Uprostřed červeného listu je aplikován bílý dvouocasý lev se stříbrnými konturami. Koruna a oko lva jsou ozdobeny kameny. Lev je nesprávně obrácen zády k žerdi. Nad lvem je uprostřed umístěn stříbrně lemovaný štítek, v němž je aplikován v bílém poli červený husitský kalich, který zasahuje do širšího lemu.

Prapor o rozměrech 105 × 145 cm je dekorován stuhou v barvách Pamětní medaile strojírenské samostatné roty dopravní vlakové dílny čs. Vojska na Rusi, Bachmačskou a Sokolovskou pamětní medailí a francouzským válečným křížem. Kopie praporu byla předána nástupnickému útvaru 11. března 1928 v Olomouci. Předmět je součástí původní sbírky Památníku odboje. ■

